

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord 2020

Voortgangs-
rapportage
Nationaal
Preventieakkoord
2020

Colofon

© RIVM 2021

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding:
van Giessen et al. Voortgangsrapportage Nationaal preventieakkoord 2020.
Bilthoven, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), 2021.
DOI 10.21945/RIVM-2021-0098.

Anoukh van Giessen, RIVM
Jolanda Boer, RIVM
Iris van Gestel, RIVM
Suzanne Pees, RIVM
Emma Douma, RIVM
Thomas Kuijpers, RIVM
Esther du Pon, RIVM
Eline Nawijn, RIVM
Nynke Koopman, RIVM

Contact:

Anoukh van Giessen
Anoukh.van.Giessen@rivm.nl

Dit onderzoek is verricht in het kader van de voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord. De opdrachtgever van dit onderzoek is het Ministerie van VWS.

Publiekssamenvatting Voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord 2020

Het Nationaal Preventieakkoord is in 2018 afgesloten om ervoor te zorgen dat er minder mensen roken, overgewicht hebben of problematisch drinken. Hiervoor zijn afspraken gemaakt met meer dan 70 partijen. Het RIVM evalueert elk jaar de voortgang van deze afspraken en of de gestelde doelen zijn gehaald.

Voor 2020 waren 39 doelen gesteld. Daarvan zijn er dertien gehaald, en twee net niet. Bijna de helft (18) van de doelen is nog niet gehaald. Zo zijn bijvoorbeeld hogere accijnzen op tabak ingevoerd, maar zijn kinderboerderijen en speeltuinen nog niet geheel rookvrij. Ook is het doel voor minder calorieën in A-merk frisdranken gehaald, maar sommige doelen voor minder calorieën in andere voedingsmiddelen nog niet. Voor scholen zijn inmiddels interventies voor alcoholpreventie beschikbaar, maar er zijn nog geen oplossingen voor de beïnvloeding van jongeren door alcoholreclames. Van zes doelen voor 2020 is er nog te weinig informatie om te bepalen of ze zijn gehaald.

Een deel van de partijen geeft aan dat de uitbraak van het coronavirus SARS-CoV-2 eraan heeft bijgedragen dat

niet alle doelen voor 2020 zijn gehaald. Activiteiten konden niet doorgaan of zijn uitgesteld door bijvoorbeeld de maatregelen om contacten te beperken. Ook hadden bijvoorbeeld de zorg, de horeca en het onderwijs vanwege de coronapandemie regelmatig andere prioriteiten dan leefstijlpreventie.

Volgens schattingen van het RIVM uit 2018 is het mogelijk dat de afspraken van het Nationaal Preventieakkoord ertoe leiden dat de ambitie van minder dan vijf procent rokende volwassenen wordt behaald in 2040. Hieruit bleek ook dat er extra afspraken nodig zijn om te bereiken dat er in 2040 geen jongeren en zwangere vrouwen roken. Die zijn ook nodig om de ambities voor problematisch drinken of overgewicht in 2040 te halen. Het is nog niet duidelijk in welke mate de ambities van 2040 in de knel komen door de niet behaalde doelen in 2020. Het RIVM rekt in 2023 opnieuw door in hoeverre ambities van het Nationaal Preventieakkoord kunnen worden gehaald in 2040.

Kernwoorden: NPA, problematisch alcoholgebruik, overgewicht, roken.

Synopsis of Progress report on the National Prevention Agreement 2020

The National Prevention Agreement was agreed on in 2018 with the goal of ensuring that by 2040 fewer people would be smoking, be overweight, or be drinking problematically. Agreements have been made with more than 70 parties for this. Each year, RIVM evaluates the progress and whether the set targets have been met.

A total of 39 targets were set for 2020. Of these, thirteen have been completely met and two almost. Almost half (18) of the targets have not been met. For example, higher duties have been imposed on tobacco, but petting zoos and playgrounds are not yet completely smoke-free. The target of having fewer calories in A-brands of soft drinks has been met, but the agreements regarding fewer calories in other food products have not yet all been met. Alcohol prevention activities do exist for schools, but no solution has yet been found for the influence exerted on young people by alcohol advertising. There is insufficient information for six of the targets to determine whether they have been met.

Some of the parties indicate that the outbreak of the Covid-19 pandemic has contributed to the lack of

success in meeting all the targets for 2020. Activities could not be organised or were postponed due, for example, to the measures aimed at contact prevention. In addition, the care sector, hospitality sector, and educational sector had other priorities than prevention due to the pandemic.

According to prognoses made by RIVM in 2018, it is possible that less than five percent of adults will be smoking in 2040. According to these prognoses, additional agreements would be needed to ensure that in 2040 no young people and pregnant women would be smoking and to meet the goals for problematic drinking or overweight in 2040. What consequences the targets not being met in 2020 will have for the 2040 goals is not yet clear. In 2023, RIVM will make new prognoses of whether the goals of the National Prevention Agreement may be achieved in 2040.

Keywords: NPA, problematic alcohol consumption, overweight, smoking.

Samenvatting

Met het Nationaal Preventieakkoord (NPA) willen het ministerie van VWS en een groot aantal partijen bijdragen aan een gezonder Nederland. Het NPA heeft ervoor gezorgd dat een groot aantal afspraken zijn gemaakt en doelstellingen zijn bepaald om dit te bereiken. Hier wordt aan gewerkt door meer dan 70 partijen. In het eerste jaar (2019) na ondertekening van het NPA (23 november 2018) was een substantieel deel van de afspraken nog niet opgestart of nog in de voorbereidende fase. In 2020 waren vrijwel alle afspraken in uitvoering en is een klein deel afgerond.

Roken

De dalende trend in het percentage volwassen Nederlanders dat rookt zet door. In 2020 rookte 20,2% ten opzichte van een ambitie van maximaal 5% in 2040. Het percentage rokers bleef in 2020 net boven het gestelde tussendoel van minder dan 20% rokers steken. De tweede ambitie is dat in 2040 geen enkele jongere meer rookt. Net als in 2017, gaf in 2019 7,7% van de onderzochte 12-16 jarigen aan dat ze de afgelopen maand rookten. In 2011 was dit percentage nog meer dan twee keer zo hoog. Omdat de leefstijlmetingen onder jongeren om het jaar plaatsvinden, zijn er voor 2020 geen actuele gegevens beschikbaar. De derde ambitie is dat geen enkele zwangere vrouw in 2040 rookt, met hooguit 5% rokende zwangere vrouwen in 2020 als tussendoel. In 2018 rookte nog 7,4% van de zwangere vrouwen op enig moment tijdens de zwangerschap. Vanwege de coronapandemie is de Monitor Middelengebruik en Zwangerschap uitgesteld naar 2021. Daardoor zijn er geen gegevens bekend over het aandeel rokende zwangere vrouwen in 2020.

Binnen het thema 'rook en tabakvrije omgeving' zijn in het NPA negen doelstellingen vastgesteld voor het jaar 2020, met name voor de Rijksoverheid. Zo is in 2020 de accijns verhoogd op sigaretten en shag, is het rookverbod uitgebreid van normale tabaksproducten naar e-sigaretten, zijn neutrale verpakkingen ingevoerd voor sigaretten en shag, is het uitstalverbod ingegaan voor supermarkten en zijn schoolterreinen verplicht rookvrij geworden. Daarnaast waren er doelstellingen om alle kinderboerderijen, speeltuinen en kinderopvanglocaties en 2.500 sportverenigingen rookvrij te maken. In 2020 waren 68% van de kinderboerderijen,

70% van de speeltuinen, 95%-100% van de kinderopvanglocaties en 1.695 sportverenigingen rookvrij. Binnen het thema 'Effectieve stoppen-met-roken zorg' zijn er vijf doelstellingen vastgesteld voor 2020. In 2020 is voor iedereen toegankelijke stoppen-met-rokenzorg en ondersteuning zonder financiële drempels gerealiseerd. Een ander doel was dat tenminste 50% van de volwassen rokers een stoppoging deed in 2020 en 20% van de stoppers daarbij gebruik maakt van effectieve stoppen met roken zorg. In 2020 deed 36% van de volwassen rokers een serieuze stoppoging, maar was niet bekend hoeveel mensen gebruik maakten van effectieve stoppen met roken zorg. Ook zouden er in 2020 meer zorgverleners toegerust zijn om motiverende stoppen met roken gesprekken te voeren, vaker stopadviezen te geven en door te verwijzen naar gespecialiseerde zorg en/of passende zorg en begeleiding in de buurt. De e-learning die dit doel heeft wordt echter pas in 2021 geïmplementeerd. Het is niet bekend of de doelstelling dat in 2020 alle zwangere vrouwen die roken een stopadvies krijgen van de verloskundig zorgverlener is behaald, omdat cijfers ontbreken. Hetzelfde geldt voor de doelstelling dat er in 2020 in elke regio een zorgpad stoppen-met-roken voor de verloskundige en medisch specialistische zorg is. In 2021 staan er voor beide doelstellingen monitors gepland om deze gegevens te verzamelen.

Binnen het thema 'Rookvrije zorg' is er één doelstelling voor 2020, namelijk dat alle verslavingszorginstellingen (aangesloten bij Verslavingskunde Nederland) beschikken over rookvrij beleid dat aansluit bij de gouden status van Global Network For Tobacco Free Health Care. Eind 2020 gold dit voor 8% van de instellingen.

Binnen het thema 'Rookvrije organisatie' zijn er vijf doelstellingen voor 2020. In 2020 zijn er zeventien bedrijven uit de top honderd op weg naar een rookvrije generatie, bijvoorbeeld door het invoeren van een rookvrij beleid, het stoppen met de verkoop van tabaksproducten en/of het stoppen met investeren in de tabaksindustrie. Het doel was minimaal tien bedrijven uit de top honderd. Een andere doelstelling was dat meer bedrijven in 2020 zijn gestopt met het leveren van diensten aan de tabaksindustrie, waaronder ook tabaksverkoop verstaan wordt. In 2020 hebben onder

andere NS, ProRail en de RET aangekondigd te stoppen met tabaksverkoop. Van de twintig grootste pensioenfondsen zijn er nu zeventien gestopt met investeren in de tabaksindustrie. Het doel was minimaal zestien. Daarnaast was als doel gesteld dat alle bedrijfsartsen roken meenemen in hun consulten. Er zijn hierover voor 2020 geen gegevens bekend. Deze worden in 2021 verwacht. Ook zijn er nog geen cijfers bekend over het aantal bedrijven dat een rookvrij beleid heeft voor werknemers, gebouwen en terreinen. Het doel was dat dit er meer zouden zijn dan in 2018. Het is wel bekend dat een aantal grote bedrijven zoals NS, ProRail en de RET sinds 2020 een rookvrij beleid hebben. Het programma "Vitaal bedrijf" is in 2020 gelanceerd. Dit programma kan op termijn inzicht geven in het aantal bedrijven met een rookvrij beleid.

Samenvattend staan in het deelakkoord Roken in totaal twintig doelstellingen voor 2020. Daarvan is bijna de helft (negen doelstellingen) behaald. Één doelstelling is net niet behaald en zes doelstellingen zijn niet behaald. Voor vier doelstellingen ontbraken cijfers om dit te bepalen. Van alle afspraken die gemaakt zijn om onder andere deze doelstellingen te behalen, was in 2020 bijna driekwart in uitvoering. Ruim één op de tien afspraken is afgerond in 2020 tegenover 3% in 2019. In 2020 zijn er echter ook een aantal afspraken (voorlopig) afgebroken (4%). Dit houdt in dat er (voorlopig) niet verder gewerkt wordt aan de actie. Mogelijk wordt de actie anders ingevuld dan beschreven in het NPA. Het aantal afspraken waarvan de voortgang niet kon worden beoordeeld aan de hand van de aangeleverde voortgangsinformatie is afgenomen ten opzichte van voorgaande jaren (5% in 2020, 13% in 2019 en 17% in 2018).

Overgewicht

Binnen het deelakkoord Overgewicht is het de ambitie om het aantal jeugdigen (4-18 jaar) met overgewicht terug te brengen tot maximaal 9,1% en het aantal met obesitas tot maximaal 2,3% in 2040. In 2020 was het percentage jeugdigen met overgewicht iets hoger (14,7%) dan in 2019 (13,2%) en 2018 (11,7%). Het percentage jeugdigen met obesitas was in 2020 2,5%. Dit is iets hoger dan in 2019 (2,1%), maar iets lager dan in 2018 (2,7%). Ook is het de ambitie om het aantal volwassenen met overgewicht terug te brengen onder de 38% in 2040. Vanaf 2010 was er een stijging te zien in het percentage volwassenen met overgewicht, maar vanaf 2018 (tot en met 2020) is het percentage ongeveer gelijk gebleven op 50%. Tot slot is de ambitie uitgesproken om te komen tot een evenredige daling (40%) in het aantal Nederlanders dat lijdt aan obesitas-gerelateerde ziekten, zoals diabetes. Om dit te bereiken moet het aantal patiënten dat bij de huisarts bekend is met

diabetes dalen tot minder dan 700.000 in 2040. In 2018 waren er bijna 1,2 miljoen patiënten met diabetes bekend bij de huisarts, in 2019 was dit gedaald naar 1,1 miljoen patiënten. Er zijn nog geen gegevens over 2020 beschikbaar.

Binnen het thema 'Gezonde voeding' zijn vier doelstellingen voor 2020 vastgesteld. Het aantal schoolkantines dat in 2020 gezond is, is blijven steken op 42%. Het doel was 50%. In 2019 zijn in het Akkoord Verbetering Productsamenstelling diverse aanvullende afspraken gemaakt voor productgroepen die een relatief grote bijdrage leveren aan de energie-inname. Enkele van deze afspraken zouden in 2020 moeten zijn behaald. Het is onbekend of de aanvullende afspraak over suikerhoudende zuivelproducten is behaald. De afspraak over portiegrootte voor merkproducten in het koek-, snoep- en chocoladeschap is deels behaald. Enkele deelafspraken zijn nog niet behaald. Het doel voor 2020 van de aanvullende afspraak over een reductie van verkochte calorieën in A-merk frisdranken is behaald.

De enige concrete doelstelling voor het thema 'Sporten en bewegen', 75% van de Nederlanders voldoet aan de beweegrichtlijnen, heeft als streefjaar 2040. In 2020 voldeed 53% van de Nederlanders aan de beweegrichtlijnen.

Voor het thema 'Gezonde omgeving en zorg' zijn voor deze rapportage zes doelstellingen met een streefjaar 2020 geformuleerd. Hiervan is er één behaald: er zijn 12 Gezonde Buurten gerealiseerd en er is een vervoltraject Gezonde Buurten 2.0 gestart. Van één afspraak is het doel net niet behaald: 49% van de gemeenten was in 2020 een JOGG-gemeente (Jongeren Op Gezond Gewicht, doel: 50%). Voor de vier andere afspraken is men in 2020 wel nader tot het doel gekomen, maar deze zijn niet behaald. In 2020 zijn 15 gemeenten en ruim 100 basisscholen ondersteund met kennis en expertise om lokaal gezonde schoolpleinen te realiseren (doel 200 gemeenten), Twintig procent van de scholen heeft in de schooljaren 2017/2018, 2018/2019 en 2019/2020 gebruik gemaakt van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School (doel: 25%). In 24% van de opvangorganisaties is een pedagogisch professional getraind op de Gezonde Kinderopvang (doel: 50%). Er zijn daarnaast dertig gemeenten gestart met een sluitende aanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas (doel 35 gemeenten).

Samengevat zijn er in deze rapportage voor het deelakkoord Overgewicht in totaal tien doelstellingen met een streefjaar 2020 vastgesteld. Daarvan zijn twee doelstellingen behaald, één werd net niet behaald (binnen 5% van de streefwaarde). Er zijn zes doelstellingen niet behaald en bij één doelstelling ontbraken cijfers

om dit te bepalen. In 2020 is het merendeel (88%) van de afspraken, die gemaakt zijn om de doelstellingen en ambities van het NPA te verwezenlijken, in uitvoering. Er zijn acht afspraken afgerond (7%), waarvan voor een deel vervolgacties worden gestart.

Problematisch alcoholgebruik

De eerste ambitie is om het percentage Nederlanders van 18 jaar en ouder dat overmatig of zwaar drinkt terug te brengen tot 5% in 2040. In 2020 is het percentage volwassenen dat overmatig drinkt gedaald naar 6,9%. In 2018 dronk 8,2% van de volwassenen overmatig. In 2019 was dit 8,5%. In 2020 dronk 7,7% van de volwassenen zwaar. Dit was in 2018 nog 9,0%. De tweede ambitie is om het percentage vrouwen dat heeft gedronken terwijl zij wisten dat zij zwanger waren, te laten dalen tot maximaal 2% in 2040. Uiteindelijk is het streven om te komen tot 0% alcoholgebruik tijdens de zwangerschap. In 2018 dronk 4,2% van de zwangere vrouwen terwijl ze wist dat ze zwanger was. Nieuwe cijfers worden in 2021 verzameld. Voor jongeren is de ambitie dat in 2040 maximaal 25% van de scholieren ooit alcohol heeft gedronken, maximaal 15% de afgelopen maand heeft gedronken en maximaal 7% de afgelopen maand heeft gebinged. In 2019 lagen deze cijfers op respectievelijk 46,6%, 26,2% en 18,5%. Deze gegevens worden tweejaarlijks verzameld. Meer recente cijfers komen daarom in 2021 beschikbaar. Tot slot is de ambitie dat in 2040 80% van de Nederlanders van 12 jaar en ouder de belangrijke (gezondheids)effecten van (problematisch) alcoholgebruik kent. In 2020 geeft 75% van de volwassenen (18 jaar en ouder) aan bekend te zijn met de richtlijn over alcoholgebruik van de Gezondheidsraad.

Binnen het thema 'Alcohol en de school- en studie omgeving' zijn twee doelstellingen geformuleerd voor het jaar 2020. In 2020 heeft 20% van alle po-, vo-, mbo-scholen, praktijkonderwijs en vso gebruik gemaakt van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School. Het doel was 25%. Sinds 2020 beschikt het po, vo en mbo over een evidence-based aanbod van alcoholpreventie. Het praktijkonderwijs en het vso beschikt over een op maat gemaakt integraal aanbod alcoholpreventie. Hiermee is deze doelstelling behaald.

Binnen het thema "Marketing van alcoholhoudende drank" is afgesproken dat vóór 2021 oplossingen geformuleerd worden door verstrekkers van alcohol en de industrie om het bereik en de beïnvloeding van jongeren op de top vijf locaties naar redelijkheid te beperken. Deze oplossingen zijn er in 2020 nog niet.

Binnen het thema "Bewustwording en vroegsignalering" zijn verschillende doelen gesteld, namelijk om in 2020 een uitgebreid pakket aan interventies, zorgpaden,

training, steunpunten voor advies en aanbod voor naasten van alcoholverslaafden en professionals te implementeren. In 2020 was er een selectie van effectieve online interventies, maar deze is nog niet samengebracht tot een keten van matched care (online) interventies. Daarnaast zijn er door verschillende opgerichte werkgroepen in 2020 voorbereidingen getroffen voor zorgpaden, maar deze zijn in 2020 nog niet ontwikkeld en op lokaal niveau geïmplementeerd. Wel zijn er in 2020 vrijwilligers getraind op vroegsignalering, maar het is niet bekend hoeveel. In 2020 waren er dertien verslavingszorginstellingen met een steunpunt, maar er wordt nog gewerkt aan het vormen van één centrale Consultatie- en Advieslijn. Tenslotte is er in 2020 een aantal instellingen dat effectieve interventies voor naasten aanbiedt, maar is het aanbod voor naasten nog niet landelijk geïmplementeerd.

Het thema 'Een gezonde sportomgeving' bevat geen doelstellingen die in 2020 behaald zouden moeten worden. Binnen het thema "Naleving en handhaving bij leeftijdsgrens en dronkenschap" is er een doelstelling dat in 2020 in kaart wordt gebracht of verstrekkers op koers liggen voor het doel om in 2030 100% naleving van de leeftijdsgrens bij verstrekking van alcohol te behalen. In 2020 is dit in kaart gebracht en daarmee is dat onderdeel van de doelstelling behaald. De verstrekkers zijn echter niet op koers. Het totaal gewogen nalevingscijfers lag in 2020 net als in 2018 op 38%. Samengevat zijn er zijn binnen het deelakkoord Problematisch alcoholgebruik negen doelstellingen voor 2020. Daarvan zijn twee doelstellingen behaald, zes niet behaald en voor één doelstelling is de voortgangsinformatie niet toereikend om te beoordelen of de doelstelling behaald is. Bij de start van het NPA eind 2018 was ongeveer een kwart van de afspraken al in uitvoering. Eind 2020, was dit, net als eind 2019, ongeveer twee derde. In 2020 is ruim een kwart van de afspraken afgerond. Voor de helft van de afgeronde afspraken is aangegeven dat er een vervolgactie gestart wordt.

Discussie

Deze voortgangsrapportage laat per deelakkoord van het NPA zien welke voortgang er is voor de doelstellingen en afspraken (in het NPA ook wel acties genoemd) in het jaar 2020. Deze rapportage gaat niet in op de mogelijke impact ervan op de leefstijlkenmerken roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik en het behalen van de ambities. Een dergelijke impactschatting vindt plaats in 2023. Wel is beschreven hoe de leefstijlindicatoren zich hebben ontwikkeld. Ook is het op basis van deze rapportage niet mogelijk om een inschatting te maken van de impact van het NPA op de sociaaleconomische gezondheidsverschillen.

Kanttekeningen

Het NPA bevat een aanzienlijk aantal doelstellingen met 2020 als streefjaar voor het behalen van het doel. Een deel hiervan betreft cijfermatige doelen, waarvoor dan ook cijfermatige informatie nodig is om te bepalen of de doelstelling al dan niet behaald is. Ook is deze informatie essentieel om in 2023 de impact van de doelstellingen en afspraken op het behalen van de ambities in te schatten. In vergelijking met 2019 is er in 2020 door de partijen vaker een uitvraag, enquête of monitor uitgevoerd die resulteerde in concrete, cijfermatige voortgangsinformatie. Toch was er nog voor zes doelstellingen met een streefjaar 2020 geen (cijfermatige) informatie beschikbaar om te beoordelen of de doelstelling behaald is. Ook in deze rapportage over 2020 is daarom, voor een groot deel van de afspraken en doelstellingen over de voortgang, vaak beschrijvende informatie opgenomen.

Impact coronapandemie

In 2020 heeft de coronapandemie grote impact gehad op de maatschappij. Ook de partijen aangesloten bij het NPA hebben hier op verschillende manieren hinder van ondervonden. Het onderzoeken van de invloed van de coronapandemie (of andere factoren) op de voortgang van de afspraken was geen onderdeel van dit onderzoek. Wel viel tijdens de uitvraag van de voortgang op dat diverse deelnemende partijen binnen het NPA, bijvoorbeeld in het onderwijs, de horeca en de zorg, aangaven een moeilijk jaar te hebben gehad. Prioriteiten lagen regelmatig bij (crisis)werkzaamheden gerelateerd aan de coronapandemie in plaats van bij werk aan leefstijlpreventie. Een aantal partijen gaf aan dat hierdoor in 2020 voor een deel van de afspraken minder voortgang is geboekt dan beoogd was. Ook gaven partijen aan dat hierdoor doelstellingen (nog) niet zijn behaald. Ook de mogelijkheid om de voortgang van afspraken en leefstijlindicatoren te meten heeft hinder ondervonden van de coronapandemie. Zo is de Monitor middelengebruik zwangere vrouwen uitgesteld van 2020 naar 2021. Daarnaast is in 2020 de dataverzameling voor de Gezondheidsenquête verstoord door de coronapandemie. Er zijn, naast negatieve effecten, ook een aantal positieve effecten van de coronapandemie genoemd. Zo is gebleken dat via onlinebijeenkomsten een groter publiek kan worden bereikt, of dat online visitaties ook effectief kunnen zijn.

Conclusie en vooruitblik

De uitvoering van de afspraken van het NPA is inmiddels ruim twee jaar onderweg. In 2020 waren vrijwel alle afspraken in uitvoering en is een klein deel inmiddels afgerond. Van de in totaal 39 doelstellingen met streefjaar 2020 zijn dertien doelstellingen behaald, twee net niet behaald (binnen 5% van de streefwaarde),

achttien niet behaald en voor zes doelstellingen was de voortgangsinformatie niet toereikend om te kunnen inschatten of ze wel of niet behaald zijn. Omdat het voor een groot deel van de afspraken tijd kost voordat ze een mogelijk effect laten zien, kan de voortgang over 2019 en 2020 nog moeilijk gerelateerd worden aan de ontwikkeling van de leefstijl en het al dan niet behalen van de ambities in 2040. De inschatting van de mogelijke impact van het Nationaal Preventieakkoord, die het RIVM uitvoerde in 2018, is daarom de meest recente indicatie voor het behalen van de gestelde ambities met de afspraken en doelstellingen in het akkoord. Er werd, op basis van de aanname dat alle doelstellingen behaald zouden worden, geschat dat de ambitie dat Nederland in 2040 minder dan 5% volwassen rokers heeft mogelijk behaald kon worden. De ambities voor overgewicht en problematisch alcoholgebruik werden met de huidige afspraken als niet haalbaar ingeschat. Nu blijkt dat bijna de helft van de doelstellingen voor 2020 (nog) niet behaald is. Dit kan mogelijk een ongunstig effect hebben op het al dan niet behalen van de ambities van 2040. Wat precies de impact zal zijn van het later behalen van de doelstellingen op het behalen van de ambities in 2040 is nu niet in te schatten. Ook is nog niet bekend wat de lange termijn effecten van de coronapandemie op de leefstijl van mensen zal zijn. Hoe dan ook zullen er, naast het alsnog behalen van de doelstellingen, aanvullende maatregelen nodig zijn om de ambities voor overgewicht, problematisch alcoholgebruik en roken onder jongeren en zwangere vrouwen te behalen. Het RIVM heeft dit voorjaar samen met experts een aantal mogelijkheden in kaart gebracht om verdere stappen naar het behalen van de ambities van het NPA te zetten.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	11
2	Methoden	12
2.1	Situatie 2010-2020 en ambities	12
2.2	Voortgang afspraken en doelstellingen	12
3	Roken	14
3.1	Situatie 2010-2020 en ambities	14
3.2	Voortgang doelstellingen en afspraken	16
3.2.1	A. Rook- en tabakvrije omgeving	16
3.2.2	B. Effectieve en toegankelijke stoppen-met-rokenzorg	23
3.2.3	C. Rookvrije zorg	27
3.3	Duiding en conclusie	34
4	Overgewicht	36
4.1	Situatie 2010-2020 en ambities	36
4.2	Voortgang doelstellingen en afspraken	38
4.2.1	A. Gezonde voeding	38
4.2.2	B. Meer sporten en bewegen	43
4.2.3	C. Gezonde omgeving en zorg	45
4.3	Duiding en conclusie	50
5	Problematisch alcoholgebruik	52
5.1	Situatie 2010-2020 en ambities	52
5.2	Voortgang doelstellingen en afspraken	54
5.2.1	A. Alcohol en de school- en studie omgeving	55
5.2.2	B. Marketing van alcoholhoudende drank	58
5.2.3	C. Bewustwording en vroegsignalering	60
5.2.4	D. Een gezonde sportomgeving	65
5.2.5	E. Naleving en handhaving bij leeftijdsgrens en dronkenschap	66
5.3	Duiding en conclusie	68
6	Discussie en conclusie	70
7	Referenties	72

1

Inleiding

Met het Nationaal Preventieakkoord (NPA) willen het ministerie van VWS en een groot aantal andere partijen bijdragen aan een gezonder Nederland. Het akkoord is gesloten met ruim 70 partijen, zoals patiëntenorganisaties, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, gemeenten, sportbonden, bedrijven, fondsen, onderwijs, maatschappelijke organisaties en de Rijksoverheid. Het NPA focust zich op drie leefstijlkenmerken die verantwoordelijk zijn voor een groot deel van de ziektelast in Nederland: roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik. De ambitie is om de huidige trends in de gunstige richting te buigen, zodat in 2040 minder mensen roken, minder mensen overgewicht hebben en minder mensen problematisch alcohol gebruiken. Het NPA bevat, naast deze *ambities* met streefjaar 2040, verschillende *doelstellingen* met eerdere streefjaren en onderliggende *afspraken*. Deze doelstellingen en afspraken worden in het akkoord ook wel 'maatregelen' of 'acties' genoemd. Met deze afspraken willen de akkoordpartijen de doelstellingen voor komende jaren behalen en de ambities voor 2040 waarmaken.

In het NPA is afgesproken dat het RIVM (in samenspraak met CBS, GGD GHOR Nederland, Pharos, Trimbos-instituut en CPB¹) jaarlijks over de voortgang van de uitvoering van de afspraken rapporteert. In dezelfde rapportage wordt de ontwikkeling van een aantal relevante leefstijlindicatoren, die betrekking hebben op de drie leefstijlkenmerken, in beeld gebracht. Eens in de vier jaar zal het RIVM de voortgangsrapportage aanvullen met een doorrekening van de impact van de maatregelen van het NPA om in te schatten of de ambities van 2040 worden behaald.

Dit is de tweede voortgangsrapportage van het NPA.

Deze voortgangsrapportage laat per deelakkoord zien hoe de leefstijl zich heeft ontwikkeld en wat de voortgang is van de doelstellingen en afspraken in het tweede jaar (2020) sinds het NPA is ondertekend (23 november 2018). Allereerst geeft deze rapportage inzicht in de recente leefstijlontwikkelingen in relatie tot de gestelde ambities voor 2040. Vervolgens laat de rapportage de voortgang zien van de doelstellingen die binnen de thema's in elk deelakkoord zijn vastgesteld. Tot slot is gerapporteerd in hoeverre er voortgang is in de onderliggende afspraken en wordt de voortgang geduid. Een volledig overzicht van de voortgangsinformatie per afspraak is online beschikbaar voor elk deelakkoord ([Bijlage A-voortgang roken](#); [Bijlage B-voortgang overgewicht](#); [Bijlage C-voortgang problematisch alcoholgebruik](#)). Het rapport eindigt met een discussie en conclusie. Hierin worden kanttekeningen bij de voortgangsrapportage gegeven en wordt de algehele voortgang van het NPA geduid.

Deze rapportage geeft inzicht in de mate waarin de afspraken van het NPA tot nu toe zijn uitgevoerd. Het geeft geen inzicht in de mogelijke impact ervan op de leefstijlkenmerken roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik en het behalen van de ambities. Hiervan is aan de start van het akkoord in 2018 een inschatting gemaakt (1). In 2023 zal, op basis van de tot dan toe gerealiseerde voortgang van alle doelstellingen en afspraken, opnieuw een inschatting gemaakt worden van de mogelijke impact en het al dan niet behalen van de ambities in 2040.

¹ Om af te stemmen met akkoorden en ervaring vanuit alle relevante planbureaus en kennisinstellingen zijn PBL, SCP, Mulier Instituut en Researchschool CaRe aan deze zogenoemde externe begeleidingscommissie toegevoegd.

2

Methoden

In het NPA zijn meer dan 200 doelstellingen en afspraken van ruim 70 partijen opgenomen. Het NPA bestaat uit drie *deelakkoorden*: roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik. Binnen elk deelakkoord zijn *ambities* gesteld voor 2040, bijvoorbeeld om het percentage volwassen rokers te verminderen tot onder de 5%. De deelakkoorden bestaan uit verschillende *thema's*. Onder deze thema's vallen diverse *doelstellingen* met eerdere streefjaren en (onderliggende) *afspraken* om de doelstellingen en ambities te behalen.

2.1 Situatie 2010-2020 en ambities

In het NPA worden per deelakkoord verschillende ambities genoemd. Om de voortgang van de ambities inzichtelijk te maken is de situatie tussen 2010 en 2020 beschreven voor aan de ambities gerelateerde leefstijlindicatoren. Voor elk van deze leefstijlindicatoren is in kaart gebracht welke data(bronnen) beschikbaar zijn. Hierbij ging de voorkeur uit naar beschikbare cijfers, zoals deze worden gerapporteerd op 'de Staat van Volksgezondheid en Zorg' en 'Volksgezondheidszorg.info'. Dit vanwege het eenduidig rapporteren van cijfers. Daarnaast had het de voorkeur dat de gegevens jaarlijks beschikbaar zijn, indien mogelijk vanaf 2010 tot en met 2020. Indien beschikbaar zijn de gegevens ook uitgesplitst naar opleidingsniveau. In 2020 is de dataverzameling voor de Gezondheidsenquête verstoord door de coronapandemie. Ongeveer een half jaar was het niet mogelijk om aan huis interviews af te nemen en kwam alleen via internet respons binnen. Om hiervoor te corrigeren is gebruik gemaakt van een aangepast weegmodel voor 2020 (2). Bij de interpretatie van de cijfers van 2020 moet er (ook) rekening mee worden gehouden dat de coronapandemie en de daarmee gepaard gaande maatregelen mogelijk invloed kunnen hebben gehad op het gedrag van de deelnemer.

2.2 Voortgang afspraken en doelstellingen

Door middel van een gerichte uitvraag bij alle verantwoordelijke akkoordpartijen is voor alle doelstellingen en afspraken zo veel mogelijke concrete en cijfermatige voortgangsinformatie over 2020 verzameld. Op basis van de aangeleverde voortgangsinformatie is de voortgang van de afspraken ingedeeld en is beoordeeld of de doelstellingen, gesteld voor 2020 (en eventueel uitgesteld vanuit 2019) zijn behaald.

Doelstellingen

Per deelakkoord is de voortgang van een aantal vastgestelde doelstellingen weergegeven in infographics. De infographics worden ondersteund door informatie over onderliggende afspraken, gebaseerd op de aangeleverde voortgangsinformatie.

De drie deelakkoorden verschillen van elkaar van opzet, daarom is voor het vaststellen van de doelstellingen voor elk deelakkoord apart een werkwijze gevolgd.

Deelakkoord Roken: er zijn in het NPA doelstellingen per thema opgesteld. De voortgang van deze doelstellingen is weergegeven in de voortgangsrapportage. Daarnaast is één afspraak, die meegenomen is in de doorrekening van de mogelijke impact van het NPA (1), als extra doelstelling meegenomen.

Deelakkoord Overgewicht: voor dit deelakkoord zijn geen doelstellingen per thema opgesteld. Ook is het merendeel van de doelen voor 2040 niet concreet en/of meetbaar. Daarom is per thema, in plaats van of in aanvulling op de doelen, een aantal afspraken geselecteerd waarmee de voortgang over de doelstellingen per

thema wordt weergegeven. Hiervoor zijn met name afspraken gekozen met concrete, meetbare doelen, die in de eerste jaren na het afsluiten van het akkoord bereikt zouden moeten worden. Daarnaast zijn de afspraken zo gekozen dat er per thema aan verschillende onderwerpen aandacht wordt besteed.

Deelakkoord problematisch alcoholgebruik: in dit deelakkoord zijn per thema doelstellingen opgesteld. Een selectie van deze doelstellingen is in de voortgangsrapportage weergegeven, zodat voor ieder thema inzicht wordt gegeven in de voortgang. Voor enkele thema's zijn doelstellingen die een doel voorbij 2020 hebben, niet concreet geformuleerd zijn en/of waarvoor geen (kwantitatieve) voortgangsinformatie beschikbaar was niet weergegeven. Ook zijn in enkele gevallen concrete onderliggende afspraken toegevoegd om de voortgang op de doelstellingen beter te kunnen beschrijven. Daarnaast zijn de afspraken die zijn meegenomen in de doorrekening van de mogelijke impact van het NPA opgenomen als doelstelling (1).

Om te bepalen of de doelstellingen zijn behaald, zijn deze ingedeeld in de volgende categorieën:

- behaald
- net niet behaald (indien de voortgang van een kwantitatieve doelstelling binnen 5% van het doel lag)
- niet behaald
- onbekend.

Voor deze beoordeling zijn waar nodig aanvullende gesprekken gevoerd met de partijen die vanuit het NPA bij de doelstellingen betrokken waren. Na het bepalen of de doelstellingen zijn behaald, hebben de NPA-partijen de mogelijkheid gekregen te reageren op de status van de doelstelling. In het rapport staan deze reacties, gegeven door verschillende en soms meerdere partijen, bij de betreffende doelstelling weergegeven.

Afspraken

De aangeleverde voortgangsinformatie voor de afspraken voor 2020 is vergeleken met de nulmeting uit 2018 en de voortgangsinformatie van 2019. Vervolgens is de voortgang van 2020 door twee personen onafhankelijk van elkaar ingedeeld in één van voortgangscategorieën in Figuur 1. Als er geen consensus was, is er met een derde persoon overlegd om te komen tot een indeling. In de voortgangsrapportage van 2019 zijn de afspraken uit het NPA (zonder beschikbaarheid van informatie over de voortgang) ingedeeld naar doelgroep, setting en type afspraak (3). Deze indeling wordt gebruikt om de voortgang te kunnen duiden, bijvoorbeeld door te evalueren of de voortgang van afspraken binnen een bepaalde doelgroep of setting, of een bepaald type afspraken, achterblijft. Gedetailleerde informatie over de gehanteerde werkwijze, waaronder meer informatie over het uitvragen en duiden van de voortgang, is online beschikbaar [Bijlage D methoden].

(Nog) niet gestart	Er zijn (nog) geen activiteiten ondernomen met betrekking tot de voorbereiding of de uitvoering van de actie.
In voorbereiding	Er zijn activiteiten opgestart ter voorbereiding van de actie.
In uitvoering	Er wordt actief gewerkt aan de actie en mogelijk is er al voortgang. • In uitvoering – weinig of minder voortgang dan beoogd door de coronapandemie • In uitvoering – weinig of minder voortgang dan beoogd door andere redenen • In uitvoering – voortgang
Afgerond	De afspraak, inclusief alle aspecten zoals omschreven in de actie, is voltooid. • Afgerond • Afgerond en vervolgactie gestart.
(Voorlopig) afgebroken	Er wordt (voorlopig) niet verder gewerkt aan de actie. Mogelijk wordt de actie anders ingevuld dan beschreven in het NPA.
Onbekend	De partij heeft geen informatie aangeleverd of de aangeleverde informatie geeft geen inzicht in de voortgang van de actie of de partij geeft aan dat de gevraagde informatie om de actie te kunnen monitoren (nog) niet beschikbaar is.

Figuur 1: Categorieën waarin de voortgang van de afspraken is ingedeeld.

3

Roken

Met de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord (NPA) willen de partijen ervoor zorgen dat kinderen kunnen opgroeien in een rook- en tabaksvrije omgeving. Dit betekent dat kinderen niet blootstaan aan meeroken en niet verleid worden om te gaan roken. De afspraken zijn gericht op omgevingen waar het opgroeiende kind vaak komt, zoals de speeltuin, school en de sportvereniging. Daarnaast zetten de partijen zich in om rokers te motiveren te stoppen met roken. Er wordt hierbij speciaal aandacht gegeven aan (aanstaande) ouders.

3.1 Situatie 2010-2020 en ambities

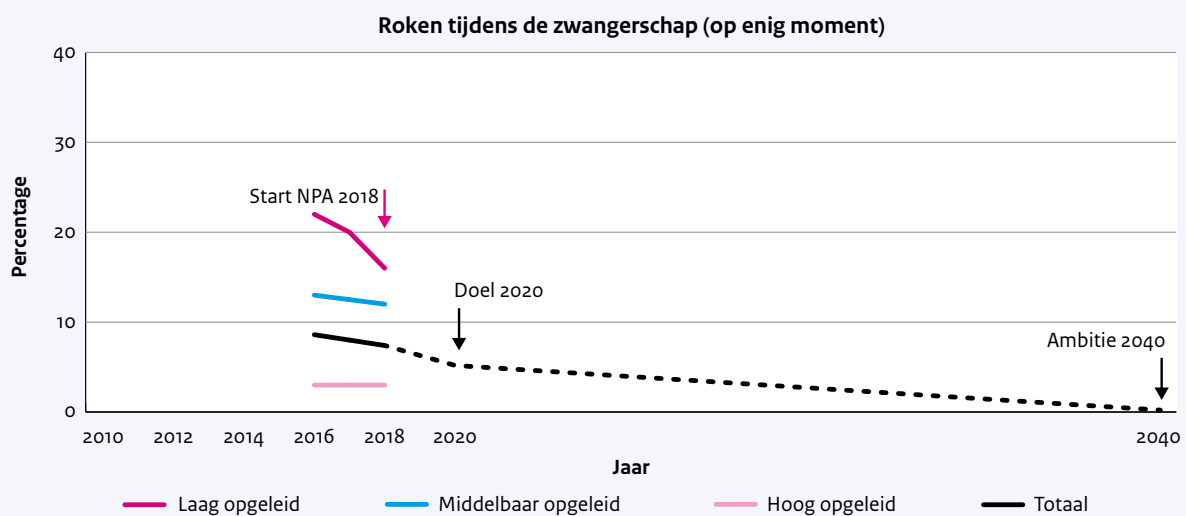
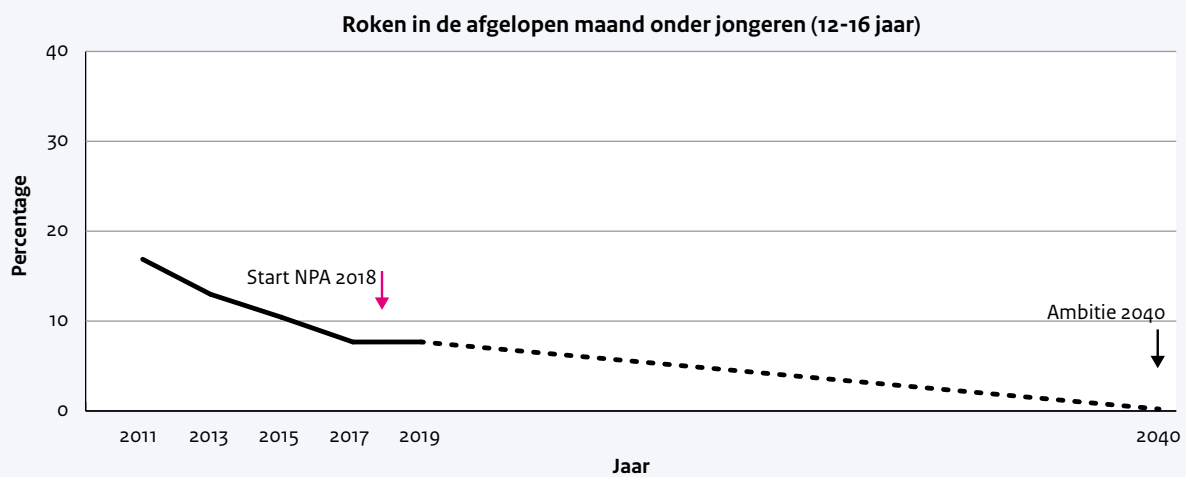
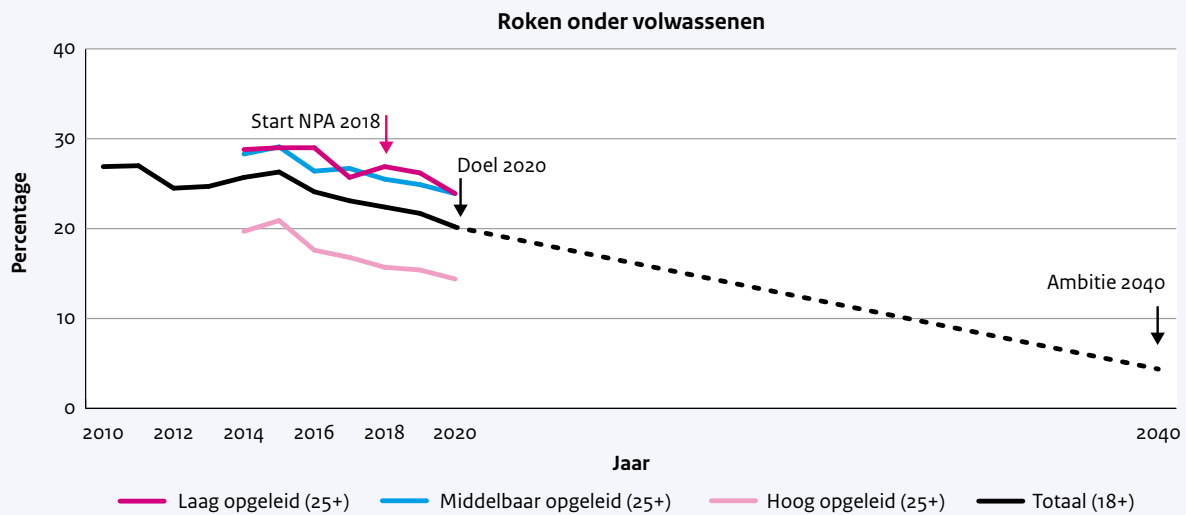
In het NPA zijn binnen het deelakkoord roken drie ambities vastgelegd. Ten eerste is de ambitie uitgesproken dat in 2040 minder dan 5% van de inwoners van 18 jaar en ouder in Nederland rookt. Het tussendoel is minder dan 20% rokers in 2020. In 2018, het jaar waarin het NPA is ondertekend, rookte 22,4% van de Nederlanders (zie Figuur 2). In 2019 rookte 21,7% van de volwassenen (4). In 2020 zette de daling van het percentage rokers zich voort, maar bleef met 20,2% rokers net boven het tussendoel van minder dan 20% rokers steken (5). Het percentage rokers onder zowel lager als middelbaar opgeleiden lag in 2020 op 23,9%. Het percentage rokers onder hoger opgeleiden lag in 2020 op 14,4% (6). Het cijfer van 2020 is (mogelijk) beïnvloed door de coronapandemie (2). Om de ambitie van 2040 te bereiken is een verdere daling van het percentage volwassen rokers van ongeveer 15% nodig.

De tweede ambitie is dat in 2040 geen enkele jongere meer rookt. Sinds 2011 is het percentage 12-16-jarigen dat in de afgelopen maand rookte meer dan gehalveerd (7). Net als in 2017, gaf in 2019 7,7% van de onderzochte jongeren aan dat ze de afgelopen maand rookten. De daling zette zich tussen 2017 en 2019 dus niet verder door. De data waarop deze cijfers zijn gebaseerd, worden tweejaarlijks verzameld. Daarom komen in 2021 nieuwe gegevens beschikbaar. In het NPA staat het tussendoel dat het aantal jongeren dat start met dagelijks roken moet dalen van 75 per dag in 2015 naar minder dan 40 per dag in 2020² (8). In 2019 begonnen er per dag 41 jongeren met dagelijks roken². Dit getal blijft dus net boven het tussendoel steken. Rondom het cijfer voor het aantal jongeren dat start met dagelijks roken zitten echter grote onzekerheidsmarges. Omdat deze cijfers tweejaarlijks worden gemonitord komen er over 2021 weer nieuwe gegevens beschikbaar.

De derde ambitie is dat geen enkele zwangere vrouw in 2040 rookt, met hooguit 5% rokende zwangere vrouwen in 2020 als tussendoel. In 2018 rookte nog 7,4% van de zwangere vrouwen op enig moment tijdens de zwangerschap (9). Het aantal rokende vrouwen lag in 2016 nog hoger, vooral onder laag opgeleide vrouwen (22% in 2016 versus 16% in 2018) (10).³ Vanwege de coronapandemie is de Monitor Middelengebruik en Zwangerschap van het Trimbos-instituut uitgesteld naar 2021. Daardoor zijn er geen gegevens bekend over het aandeel rokende zwangere vrouwen in 2020 en kan niet beoordeeld worden of het tussendoel bereikt is.

² De berekeningen van hoeveel kinderen dagelijks begonnen met roken in 2015 en 2019 zijn verricht door het Trimbos-instituut, gebruikmakend van data van het Peilstationsonderzoek Scholieren/Leefstijlmonitor, Trimbos-instituut i.s.m. RIVM, 2015 en 2019.

³ Er zijn alleen vergelijkbare cijfers over 2016 en 2018 beschikbaar vanuit de Monitor Middelengebruik en Zwangerschap (Trimbos-instituut).

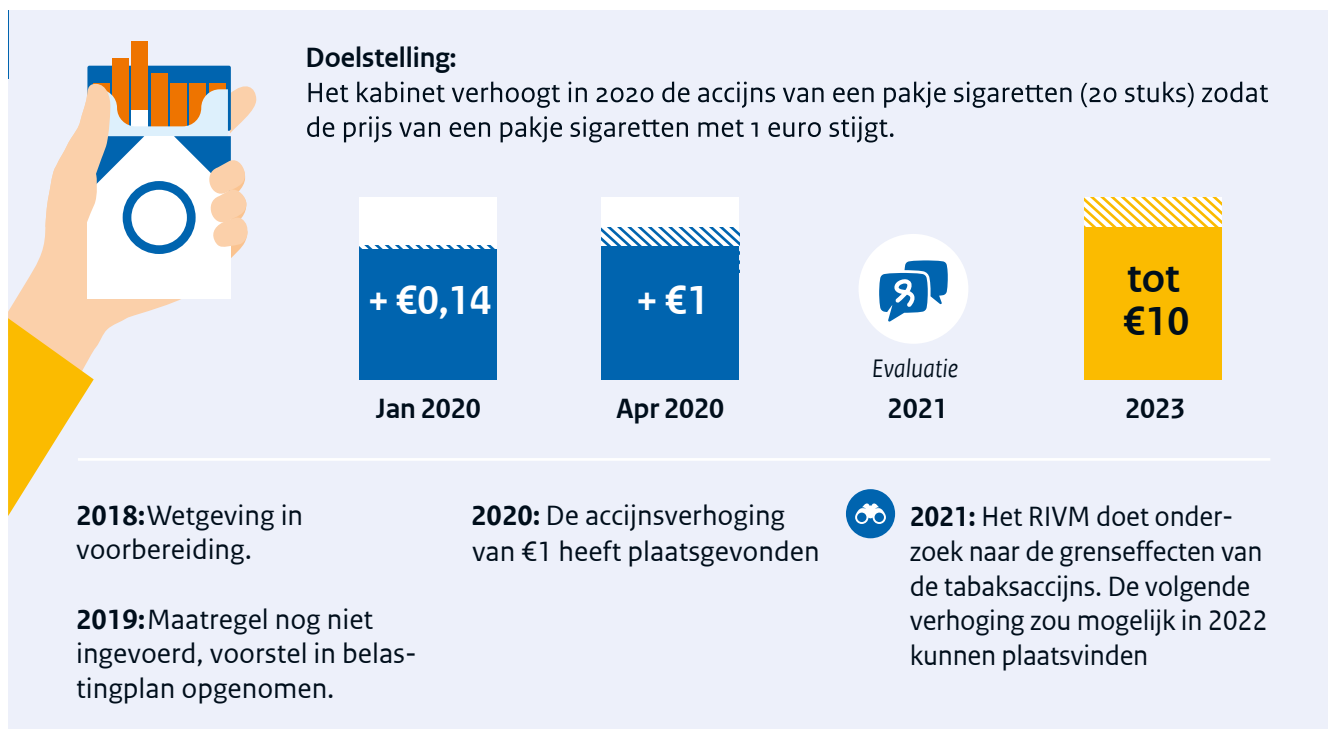
Figuur 2: Trends en ambities in het Nationaal Preventieakkoord - Roken

3.2 Voortgang doelstellingen en afspraken

Om de ambities van het NPA te bereiken zijn er afspraken gemaakt op verschillende relevante terreinen. Binnen het deelakkoord over roken zijn de afspraken onderverdeeld in vier thema's: A) Rook- en tabakvrije omgeving, B) Effectieve en toegankelijke stoppen-met-rokencare, C) Rookvrije zorg en D) Rookvrije organisatie. Er zijn per thema doelstellingen opgesteld. In totaal zijn er twintig doelstellingen met als streefjaar 2020. Hiervan

vallen negen doelstellingen binnen thema A, vijf binnen thema B, één binnen thema C en vijf binnen thema D. Om de doelstellingen en ambities te behalen zijn er in totaal 132 afspraken gemaakt met partijen. Hiervan vallen 46 afspraken binnen thema A, 47 binnen thema B, vijftien binnen thema C en 24 binnen thema D. Hieronder wordt per thema de voortgang van de vastgestelde doelstellingen weergegeven (zie Methodes). Een volledig overzicht van de voortgang van alle afspraken binnen het deelakkoord Roken is online beschikbaar (Bijlage A-voortgang roken).

3.2.1 A. Rook- en tabakvrije omgeving

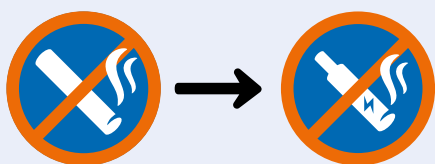
Het kabinet heeft per 1 april 2020 de accijns zodanig verhoogd dat een pakje van 20 sigaretten gemiddeld 1 euro duurder is geworden en een pakje shag van 50 gram gemiddeld 2,50 euro duurder. Ook op andere producten (bijvoorbeeld volumetabak en heatsticks) is in gelijke zin accijns geheven. In 2021 wordt door het RIVM een onderzoek gedaan naar de grenseffecten van de

accijnsverhoging. Afhankelijk van de uitkomsten van dat onderzoek, kan in 2022 en 2023 de prijs van een pakje sigaretten stapsgewijs verhoogd worden tot 10 euro. Nederland wil bij verdere verhoging van de accijns samen met de buurlanden optrekken. In 2020 zijn er een aantal gesprekken gevoerd met de buurlanden, maar er zijn nog geen concrete plannen gemaakt om samen op te trekken.

Doelstelling:

Het rookverbod van normale tabaksproducten wordt per 2020 uitgebreid voor de e-sigaret met en zonder nicotine.

In 2020

Doelstelling:

Rookwaren uit het zicht.

In 2020

Bij de
supermarkt.

In 2021

Bij andere
verkooppunten.

Doelstelling:

Rookwaren worden verpakt in neutrale verpakkingen.

In 2020

In 2022

Evt. ook voor sigaren
en e-sigaretten.

Doelstelling:

Reclame in en aan de voorgevel van verkooppunten vanaf 2021 niet meer toegestaan.

In 2021

De planning is dat reclame in en aan de voorgevel van verkooppunten vanaf 1 juli 2021 niet meer is toegestaan.

2018 / 2019: Wetgeving in voorbereiding.

2020: Het rookverbod is uitgebreid naar e-sigaretten, neutrale verpakkingen zijn ingevoerd en er is een uitstalverbod voor rookwaren in supermarkten.

In 2020 is het rookverbod op normale tabaksproducten uitgebreid naar e-sigaretten met en zonder nicotine. Dit betekent dat er op plekken waar niet gerookt mag worden, zoals in publieke gebouwen, op de werkvloer en in het openbaar vervoer, vanaf 2020 ook geen e-sigaretten mogen worden gebruikt. Verder is het per 2020 verboden om tabakswaren in supermarkten uit te stallen en zijn neutrale verpakkingen voor tabaksproducten ingevoerd. Het uitstalverbod gaat per 2021 ook gelden voor de overige verkooppunten en neutrale verpakkingen worden vanaf 2022 mogelijk ook ingevoerd voor e-sigaretten.

Per 2021 wordt reclame in en aan de voorgevel van verkooppunten verboden. Handhavingcijfers van de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit (NVWA) verzameld in 2020 laten zien dat bij 3% van de supermarkten tabaksproducten nog in het zicht lagen (11). Het afdekken van tabak voldeed bij de helft van de supermarkten nog niet aan alle eisen. Er bleken soms nog andere producten achter het afdekmiddel te liggen, waardoor de deuren vaker dan nodig open stonden. In enkele gevallen werden de rookwaren niet correct aangeduid of was niet het gehele assortiment afgedekt.

Doelstelling:

De komende jaren wordt het aantal verkooppunten verminderd.

2018: Schatting van het aantal verkooppunten:

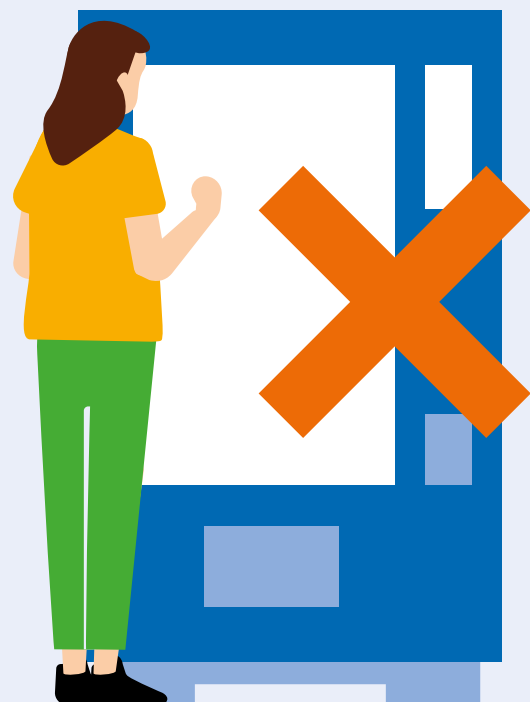

2019: Het aantal verkooppunten bedroeg:

In 2022

Sigarettenautomaten niet meer toegestaan.

In 2018 is er een schatting gedaan van het aantal verkooppunten in Nederland, dat toen werd ingeschat op 21.000 in totaal. In 2019 is er een onderzoek verricht naar het aantal verkooppunten (12). Hieruit bleek dat er meer tabaks- en gemakzaken, tankstations en supermarkten waren die tabaksproducten verkochten en er minder (automaat)verkooppunten in de horeca waren. Eind 2019 waren er 15.761 verkooppunten voor tabak, waar supermarkten (41%) het grootste deel van uitmaakten. Automaatverkoop zal per 2022 verboden

worden, waardoor een groot deel van de verkooppunten in de horeca zal afnemen. Het doel is komende jaren om het aantal verkooppunten verder te verminderen. Hierbij wordt gedacht aan een verbod op de online verkoop van tabak in 2023, een verbod op supermarktverkoop in 2024, om vervolgens na 2030 gefaseerd het aantal verkooppunten te verminderen. Uiteindelijk is het doel dat tabaksverkoop alleen voorbehouden zal zijn aan speciaalzaken.

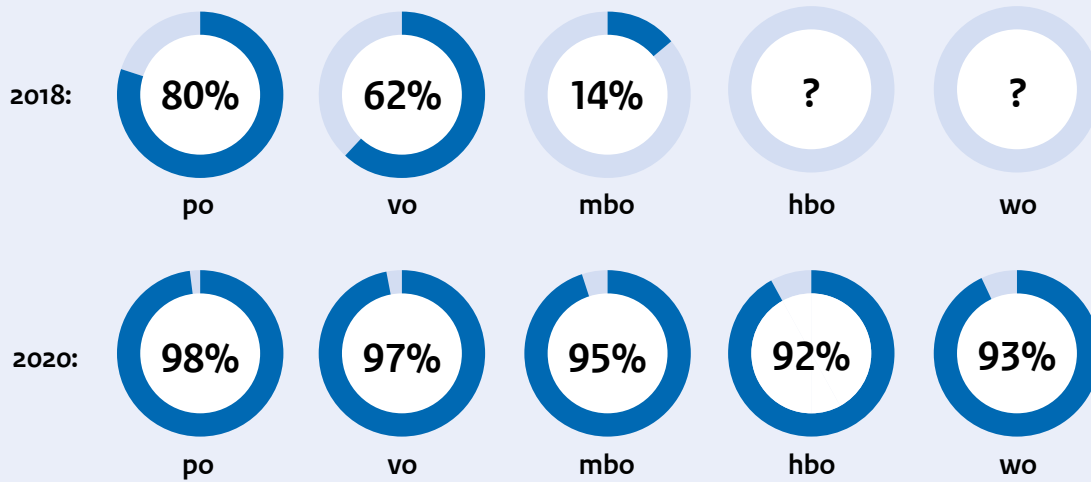
Doelstelling:

In 2020 zijn rookvrije schoolterreinen verplicht.

Gezonde School ondersteunt scholen in het rookvrij maken van hun schoolterrein.

Percentage rookvrije onderwijsterreinen:

2019: Geen voortgang bekend.

2020: Vanaf 1 augustus 2020 zijn alle onderwijsterreinen verplicht rookvrij.

Rookvrije schoolterreinen zijn vanaf 2020 verplicht. In 2020 had 97% van alle ondervraagde onderwijsinstellingen een rookvrij schoolterrein (13). Het percentage geheel rookvrije onderwijsterreinen wisselde per onderwijsvorm. Onderwijsinstellingen worden ondersteund in het

rookvrij worden met een campagne vanuit de Rijksoverheid en vanuit het programma Gezonde School door adviseurs die scholen bijstaan die met preventie van roken, alcohol en drugs aan de slag willen.

Doelstelling:

Rookruimten in de horeca, (semi)-publieke sector en in openbare gebouwen worden uiterlijk juli 2022 gesloten. Voor het sluiten van rookruimten op de werkplek buiten de horeca wordt een convenant met het bedrijfsleven gesloten.

2018: Nog geen wijziging wetgeving bij start NPA, dus rookruimtes nog toegestaan.

2019: Sinds september zijn rookruimtes in de horeca verboden. Er wordt van het convenant met het bedrijfsleven afgezien.

2020: Er is regelgeving in voorbereiding om de rookruimtes in (semi-)publieke sectoren en openbare gebouwen en het bedrijfsleven op termijn te sluiten.

In 2019

Voorzien voor 2021/2022

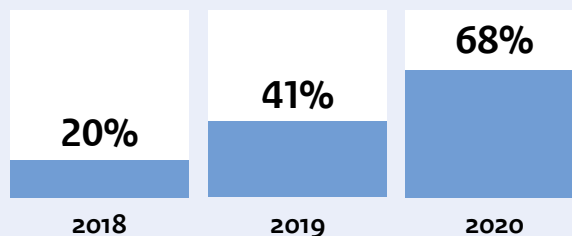

In 2020 is er regelgeving in voorbereiding om de rookruimtes in (semi-)publieke sectoren, openbare gebouwen en het bedrijfsleven te sluiten. Aanvankelijk werd er ingezet op een convenant met het bedrijfsleven, maar in 2019 is besloten dat regelgeving wordt ingezet om de sluiting van deze rookruimtes uiterlijk per 2022 te realiseren. De regelgeving wordt in 2021 in wetgeving

omgezet. De rookruimtes in de publieke sector zullen per juli 2021 gesloten worden en de rookruimtes in openbare gebouwen en het bedrijfsleven zullen per januari 2022 gesloten worden. Rookruimtes in de horeca zijn door een uitspraak van de Hoge Raad sinds 2019 reeds verboden.

Doelstelling:

In 2020 zijn de terreinen van alle kinderboerderijen geheel rookvrij.

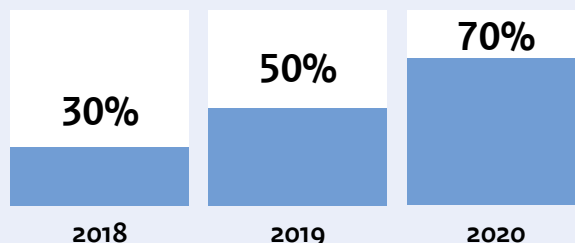
De doelstelling is dat in 2020 alle (400) kinderboerderijen geheel rookvrij zijn. In 2020 was 68% van de kinderboerderijen rookvrij. In 2020 zijn er vier digitale bijeenkomsten georganiseerd en is via verschillende (sociale) mediakanalen gecommuniceerd over rookvrije kinderboerderijen. In het NPA staat verder dat een rookvrije locatie uiterlijk in 2020 als voorwaarde voor gemeentelijke financiering van kinderboerderijen wordt gesteld. Inmiddels blijkt echter dat kinderboerderijen de stap naar rookvrij ook zetten zonder deze prikkel.

Reactie van partij(en):

De coronapandemie heeft een vertraging veroorzaakt in het behalen van deze doelstelling. De prioriteit lag bij andere zaken en de kinderboerderijen waren voor een groot deel van het jaar gesloten of geopend met beperkende voorwaarden. Het streven is nu om uiterlijk 1 november 2021 alle kinderboerderijen rookvrij te hebben.

Doelstelling:

In 2020 is 100% van de beheerde en onbeheerde speeltuinen geheel rookvrij of zijn er rookvrije afspraken gemaakt.

⊗ Geen zicht op het aantal onbeheerde speeltuinen.

De doelstelling is dat alle beheerde en onbeheerde speeltuinen rookvrij zijn in 2020. In 2020 was 70% van de beheerde speeltuinen rookvrij. Dit is bereikt door het organiseren van workshops, voorlichtingsbijeenkomsten en coachingssessies. Er is geen zicht op het aantal onbeheerde speeltuinen dat rookvrij is, of rookvrije afspraken heeft gemaakt.

Reactie van partij(en):

De coronapandemie heeft vertraging veroorzaakt in het behalen van de doelstelling. De beheerde speeltuinen zijn periodes gesloten geweest en hebben last gehad van verminderde inkomsten door de sluiting van gebouwen en horecagelegenheden. De prioriteit lag voor deze speeltuinen eerder bij 'overleven' dan bij het opstellen en doorvoeren van rookvrij beleid. In overleg met het Ministerie van VWS is de subsidie verlengd tot de zomer van 2021. Op dit moment is de partij druk bezig om de laatste speeltuinen over de streep te halen om ook rookvrij te worden.

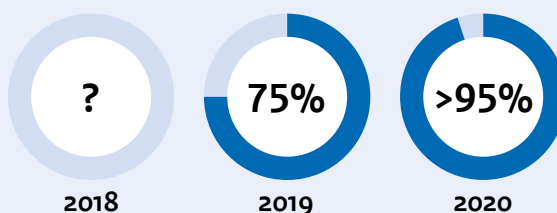
Doelstelling:

In 2020 zijn alle (12.000) kinderopvanglocaties rookvrij.

⊗ 2018: Aantal rookvrije kinderopvanglocaties niet bekend.

2019/2020: Inschatting van het percentage rookvrije kinderopvanglocaties.

Uit een steekproef onder 1.623 bezoekers aan een beurs voor pedagogisch professionals in januari 2020 bleek dat 92% van de ondervraagden werkzaam was op een rookvrije kinderopvanglocatie. Dit betekent dat er op het terrein van de kinderopvang of buitenschoolse opvang (bso) niet wordt gerookt. Medewerkers die ontkennend reageerden op de vraag of de buitenruimte rookvrij was, gaven veelal aan dat zij gebruik maken van een (deel van een) schoolterrein. Deze schoolterreinen, die buiten het bereik van de kinderopvang of bso vallen, worden per 2020 wettelijk verplicht rookvrij. Daarom wordt het percentage rookvrije kinderopvanglocaties

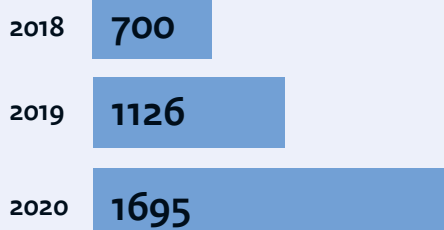
eind 2020 ingeschat op 95% tot 100%.

In 2020 zijn er brochures met het stappenplan 'Op weg naar een rookvrije kinderopvang' gedrukt. In dit stappenplan wordt er onder andere aandacht besteed aan de risico's van derdehands rook. Tijdens de eerder genoemde beurs zijn bijna 5.000 brochures uitgedeeld aan professionals werkzaam in de kinderopvang. Verder hebben alle 3.375 kinderopvanglocaties uit het Landelijk Register Kinderopvang de brochure opgestuurd gekregen en is de brochure verstuurd naar 5.500 oudercommissies.

Doelstelling:

In 2020 zijn 2500 sportverenigingen rookvrij of zijn er rookvrije afspraken gemaakt. In 2025 geldt dit voor (nagenoeg) alle sportverenigingen

Aantal rookvrije sportverenigingen*:

2025:

* Dit is een inschatting, bijvoorbeeld aan de hand van het aantal verenigingen dat rookvrij bord heeft besteld of actief heeft aangegeven rookvrij te zijn.

⊗ Over verenigingen zonder eigen kantine zijn geen gegevens bekend.

2021: Er zal een monitor worden opgezet om het aantal rookvrije sportverenigingen precies te bepalen.

Het doel is dat in 2020 2.500 sportverenigingen rookvrij zijn en dat dit het geval is voor (nagenoeg) alle sportverenigingen in 2025. Dit betekent dat de sportterreinen rookvrij zijn of dat hierover afspraken zijn gemaakt, zodat kinderen niet meer in aanraking komen met roken. Het aantal sportverenigingen (atletiek, hockey, korfbal, tennis, voetbal, handbal paardrijden en BMX) met een eigen kantine die geheel of gedeeltelijk rookvrij zijn, is in 2020 met 569 gestegen. Er zijn geen gegevens beschikbaar over verenigingen zonder eigen kantine⁴. Vanaf eind 2020 zijn alle Eredivisie en Keuken Kampioen Divisie stadions volledig rookvrij. Verder heeft NOC*NSF een sportbondenpanel ontwikkeld waarin wordt gevraagd aan de betrokken sportbonden om middels een vragenlijst te peilen hoeveel sportverenigingen rookvrij zijn.

Reactie van partij(en):

Het aantal rookvrije sportverenigingen betreft alleen het aantal clubs dat zich actief heeft gemeld bij de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij of via hen een rookvrij bord heeft besteld. Deze registratie is volgens NOC*NSF niet toereikend voor goed inzicht in het aantal rookvrije clubs. Het werkelijk aantal rookvrije clubs ligt waarschijnlijk hoger, aangezien er ook clubs rookvrij zijn, maar daarvoor geen bord hebben aangevraagd. Daar staat tegenover dat er ook clubs zijn die een bord hebben besteld, maar die slechts gedeeltelijk rookvrij zijn. Helaas zijn er geen complete cijfers. Daarom is er met sportbonden en partners afstemming over het verzamelen van data en informatie van rookvrije clubs. Monitoring voor rookvrije sport wordt verder opgezet en uitgevoerd, samen met de sportbonden, zodat structureel cijfers over rookbeleid beschikbaar zijn. Daarmee wordt er gemonitord hoeveel procent van de clubs rookvrij is en wordt duidelijk voor welke sporten extra aandacht nodig is.

⁴ Een indicatie van de voortgang van (rook)beleid van sportkantine is te vinden in Slot-Heijns, 2020, De gezondere sportkantine in 2019 en Collard, 2019, Ambitie van sportverenigingen om te werken aan thema's uit het Nationaal Preventieakkoord, 2019.

Samenvatting A. Rook- en tabakvrije omgeving

Binnen het thema 'rook en tabakvrije omgeving' zijn in totaal 46 afspraken gemaakt om de tien doelstellingen te bereiken. Bij negen van de tien doelstellingen waren er doelen gesteld voor het jaar 2020. Dit zijn met name doelstellingen van de Rijksoverheid. Zo is in 2020 de accijns verhoogd op sigaretten en shag, is het rookverbod uitgebreid van normale tabaksproducten naar e-sigaretten, zijn neutrale verpakkingen ingevoerd voor sigaretten en shag, is het uitstalverbod ingegaan voor supermarkten en zijn schoolterreinen verplicht rookvrij geworden. Komende jaren wordt het uitstalverbod uitgebreid naar de overige verkooppunten (2021), worden neutrale verpakkingen mogelijk voor e-sigaretten ingevoerd (2022), wordt tabaksreclame aan de voorgevel van tabaksverkooppunten mogelijk verboden (2021), worden rookruimtes in semi-publieke sectoren (2021), openbare gebouwen en het

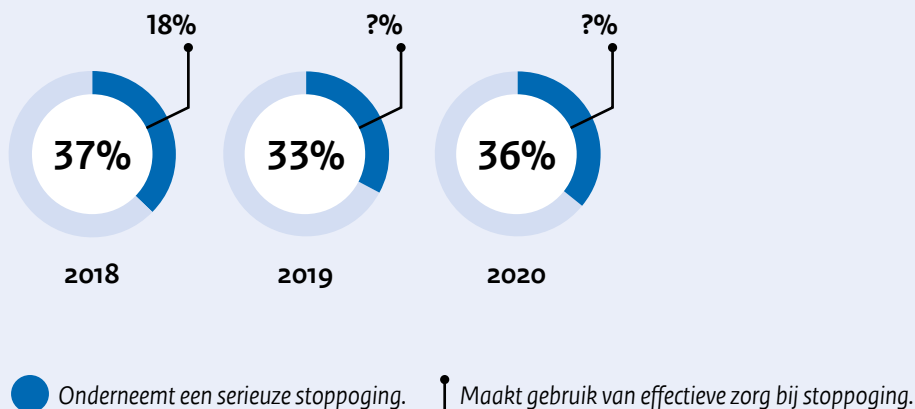
bedrijfsleven gesloten (2022) en wordt automaatverkoop niet meer toegestaan (2022). Verder waren er in 2020 doelstellingen voor volledig rookvrije kinderboerderijen, speeltuinen, kinderopvanglocaties en voor 2.500 rookvrije sportverenigingen. Hiervan waren respectievelijk 68%, 70%, 95%-100% en 1.695 van de 2.500 rookvrij.

Alle 46 afspraken binnen dit thema waren gestart in 2020. Hiervan was 80% in uitvoering. Van de overige afspraken was 4% in voorbereiding, 7% afgerond, 7% (voorlopig) afgebroken en bij 2% van de afspraken kon de voortgang niet worden beoordeeld aan de hand van de aangeleverde voortgangsinformatie. Van de negen doelstellingen voor 2020 waren er vijf behaald, één niet behaald en drie niet behaald.

3.2.2 B. Effectieve en toegankelijke stoppen-met-rokenzorg

Doelstelling:

In 2020 doet 50% van de volwassen rokers een serieuze stoppoging en ten minste 20% maakt daarbij gebruik van effectieve zorg.

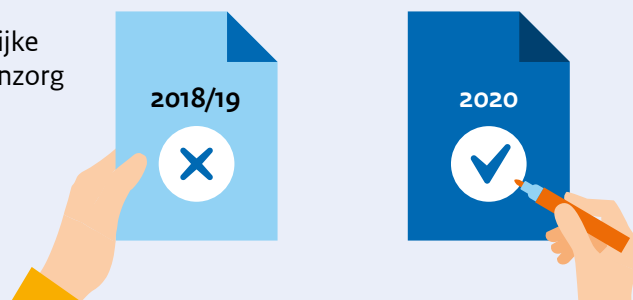
De doelstelling is dat 50% van de rokers van 18 jaar en ouder in 2020 een serieuze stoppoging doet en tenminste 20% daarbij gebruik maakt van effectieve zorg. Onder een serieuze stoppoging wordt verstaan dat de roker een stoppoging doet waarbij hij of zij langer dan 24 uur niet rookt. In 2020 deed 36% van de

rokers een serieuze stoppoging. Hoger opgeleide rokers deden in 2020 vaker een serieuze stoppoging (41%) dan middelbaar opgeleide rokers (36%) en lager opgeleide rokers (30%) (6). Het is niet bekend welk deel van hen daarbij gebruik maakte van effectieve stoppen met roken zorg.

Doelstelling:

In 2020 is er voor iedereen die wil stoppen toegankelijke stoppen-met-rokencare en ondersteuning.

Stoppen-met-rokencare en ondersteuning wordt vergoed via de basisverzekering:

1 januari 2020:

Stoppen met roken care en ondersteuning is vrijgesteld van het eigen risico.

De tweede doelstelling die binnen dit thema is geformuleerd, is dat er in 2020 voor iedereen die wil stoppen met roken toegankelijke stoppen-met-rokencare en ondersteuning is, zonder financiële drempels voor eerstelijnszorg programma's. In 2020 wordt stoppen met roken care vergoed via de basisverzekering en is

dit tevens vrijgesteld van het eigen risico. Deze care (inclusief medicatie) is daarmee zonder financiële drempels beschikbaar voor alle verzekerden via de eerstelijnszorg. Het is (nog) niet inzichtelijk hoeveel en welke mensen hiervan gebruik maken.

Doelstelling:

In 2020 zijn meer zorgverleners toegerust om motiverende gesprekken te voeren, stopadvies te geven en iemand door te verwijzen.

2018/2019: E-learning voor zorgverleners nog niet opgestart. Er was een generieke sociale kaart beschikbaar via lkstopnu.nl

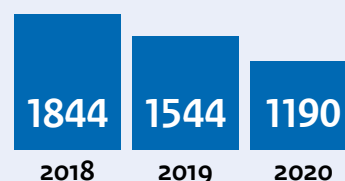
2020: De E-learning voor zorgverleners is ontwikkeld.

2021: E-learning wordt geïmplementeerd.

Aantal zorgverleners opgenomen in het kwaliteitsregister:

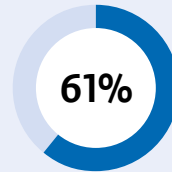
Het derde doel is dat in 2020 meer zorgverleners toegerust zijn om motiverende gesprekken te voeren, vaker een stopadvies te geven en vaker iemand door te verwijzen naar gespecialiseerde care en/of passende care en begeleiding in de buurt. Om dit te bereiken is er eind 2020 een e-learning voor zorgverleners ontwikkeld. Deze e-learning zal naar verwachting in 2021 worden opgeleverd en geïmplementeerd. Verder zijn zorgverleners

die in het kwaliteitsregister zijn opgenomen voldoende geschoold voor motiverende gespreksvoering. In 2019 en 2020 is het aantal behandelaars dat opgenomen is in het kwaliteitsregister echter gedaald. Deze daling komt mogelijk doordat registratie in het kwaliteitsregister geen voorwaarde is voor vergoeding van stoppen met roken care. Hierdoor is de noodzaak voor zorgverleners om zich te registreren lager.

Doelstelling:

In 2020 krijgen alle zwangere vrouwen die roken een stopadvies van de verloskundig zorgverlener op basis van motiverende gespreksvoering.

2018

Van de zwangere vrouwen heeft stoppen met roken besproken met een professional.

2019

Voortgang niet bekend.

2020

Voortgang niet bekend.

2021: Een nieuwe monitor wordt uitgevoerd.

De doelstelling is dat in 2020 alle zwangere vrouwen die roken een stopadvies krijgen van de verloskundig zorgverlener op basis van motiverende gespreksvoering. In 2019 en 2020 zijn er nog geen nieuwe cijfers beschikbaar waarmee beoordeeld kan worden of de doelstelling is behaald. In 2021 zal de monitor 'Middelengebruik en zwangerschap' weer worden uitgevoerd.

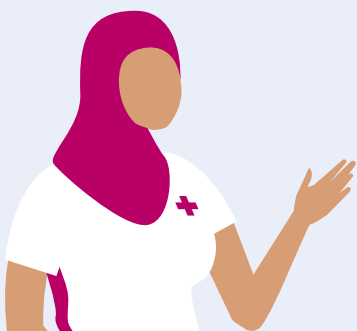
Reactie van partij(en):

De monitor voor 2020 is uitgesteld vanwege de coronapandemie. Er wordt in 2021 een nieuwe meting verricht waarmee kan worden bepaald of deze doelstelling is behaald.

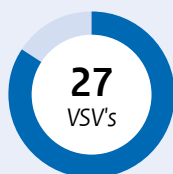
Doelstelling:

In 2020 is er in elke regio een 'zorgpad stoppen met roken' voor de Verloskundige Samenwerkingsverbanden (VSV's).

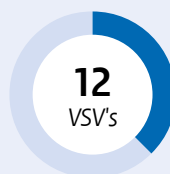
 2018: Startsituatie niet bekend.

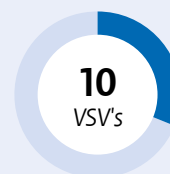
2019: Aantal van de 32 ondervraagde VSV's met een zorgpad.

Voor vrouwen die roken tijdens de zwangerschap.

Voor vrouwen die zijn gestopt met roken.

Voor partners/huisgenoten die roken.

2020: Onbekend.

Voor vrouwen die roken tijdens de zwangerschap.

Voor vrouwen die zijn gestopt met roken.

Voor partners/huisgenoten die roken.

2021: Een nieuwe monitor wordt uitgevoerd.

Het doel is dat er in 2020 in elke regio, waaronder alle geboortezorg/ jeugdgezondheidszorg (JGZ) regio's, een zorgpad stoppen-met-roken voor de verloskundige en medisch specialistische zorg is. Een zorgpad beschrijft voor een specifiek zorgproces welke stappen worden doorlopen, op welke momenten beslissingen worden gemaakt en wat voor criteria daarbij worden gehanteerd. Daarnaast specificeert de doelstelling dat de samenwerking voor zorg en ondersteuning in en tussen de geboortezorg en jeugdgezondheidszorg goed

georganiseerd zijn en, waar mogelijk ook ingebed in het bredere aanbod van zorg en preventie in de buurt. In 2020 is een tweede meting van de monitor 'Stoppen-met-roken begeleiding in het Verloskundig Samenwerkingsverband (VSV's)' voorbereid. De resultaten worden in 2021 verwacht. In 2020 zijn er online visitaties geweest bij drie verschillende VSV's. Deze visitaties hebben onder andere tot doel om de zorgpaden van deze VSV's (verder) te ontwikkelen. De online visitaties bleken tijdsefficiënt en goed te voldoen.

Samenvatting B. Effectieve en toegankelijke stoppen-met-rokenzorg

Alle vijf doelstellingen in het thema 'Effectieve stoppen-met-roken zorg' zijn doelstellingen voor 2020. De doelstelling om voor iedereen toegankelijke stoppen-met-rokenzorg en ondersteuning te realiseren is behaald. Een ander doel was dat tenminste 50% van de volwassen rokers een stoppoging deed in 2020 en dat 20% gebruik maakt van effectieve stoppen met rokenzorg. In 2020 deed 36% van de volwassen rokers een serieuze stoppoging en was niet bekend welk percentage gebruik maakte van effectieve stoppen met rokenzorg. De derde doelstelling richtte zich op het toerusten van meer zorgverleners, zodat zij in staat zijn motiverende gesprekken te voeren, vaker stopadviezen te geven en door te verwijzen naar gespecialiseerde zorg en/of passende zorg en begeleiding in de buurt. De e-learning die dit doel heeft wordt echter pas in 2021 geïmplementeerd. Verder daalt het aantal zorgverleners dat in

het kwaliteitsregister geregistreerd staat. Voor de overige twee doelstellingen waren geen gegevens over 2020 bekend. Deze doelstellingen betroffen het geven van stopadvies aan alle zwangere vrouwen die roken op basis van motiverende gespreksvoering en het realiseren van een zorgpad stoppen met roken voor de Verloskundige Samenwerkingsverbanden in elke regio. In 2021 staan er voor beide doelstellingen monitors gepland. Alle 46 afspraken binnen dit thema zijn gestart in 2020, waarvan er 72% in uitvoering is. Van de overige afspraken is 6% in voorbereiding, 15% afgerond en kon van 6% de voortgang niet worden beoordeeld op basis van de aangeleverde voortgangsinformatie. Van de vijf doelstellingen voor 2020 was er één behaald, waren er twee niet behaald en was er voor twee doelstellingen geen informatie beschikbaar om dit te bepalen.

3.2.3 C. Rookvrije zorg

Doelstelling:

Op 31 mei 2019 (op Wereld Niet Roken Dag) spreken vertegenwoordigers van alle zorgaanbieders in ons land de ambitie uit om in 2030 rookvrij te zijn en hierop actief beleid te voeren.

- ✘ **2019:** De vertegenwoordigers hebben zich niet uitgesproken.
- 📺 **2020:** De vertegenwoordigers hebben zich niet uitgesproken. Er zijn voorbereidingen gedaan voor het symposium (digitaal) dat op 31 mei 2021 zal plaats vinden.

In het NPA staat als eerste doelstelling bij dit thema dat op 31 mei 2019 (op Wereld Niet Roken Dag) vertegenwoordigers van alle zorgaanbieders in ons land de ambitie uitspreken om in 2030 rookvrij te zijn en hierop actief beleid te voeren. Dit is zowel in 2019 als in 2020 niet gebeurd. In 2020 hebben een aantal zorgkoepels (waaronder VKN, de NFU en de NVZ) een bijeenkomst georganiseerd waarbij 27 organisaties de intentieverkla-

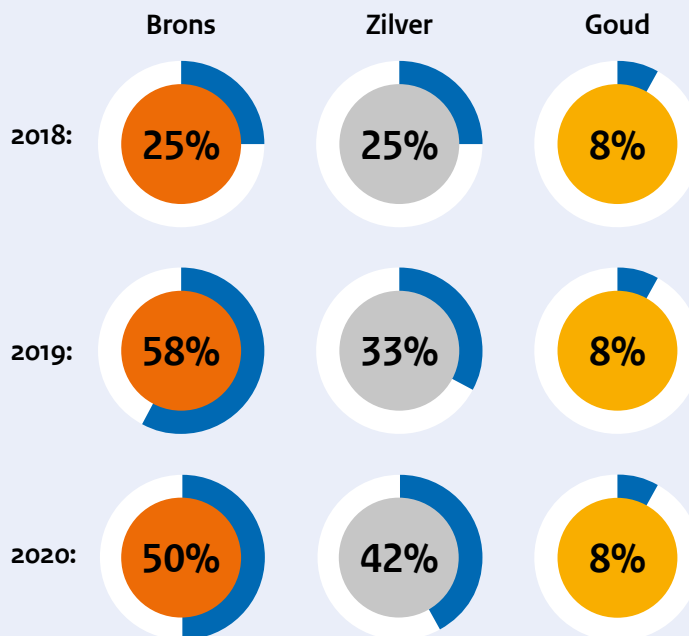
ring 'Maak de zorg rookvrij' ondertekenden. Deze intentieverklaring heeft tot doel een niet-roken norm onder medewerkers en op terreinen te bewerkstelligen, rookvrije terreinen te realiseren, stoppen-met-roken(zorg) onder de aandacht te brengen bij medewerkers, cliënten, patiënten en bezoekers en het realiseren van een rookvrije generatie in 2040.

Doelstelling:

In 2020 zijn alle verslavingszorginstellingen (aangesloten bij VKN) rookvrij; zij beschikken allen over beleid dat aansluit bij de gouden status.

Het beleid moet aansluiten bij de gouden status volgens Global Network for Tobacco Free Health Care.

De tweede doelstelling is dat in 2020 alle verslavingszorginstellingen, die aangesloten zijn bij Verslavingskunde Nederland (VKN), rookvrij zijn. Zij beschikken dan allen over beleid dat aansluit bij de gouden status volgens de systematiek van het Global Network For Tobacco Free Health Care. Een gouden, zilveren of bronzen status

wordt bepaald aan de hand van de totaalscore op de zelf audittool Rookvrije Zorg (14)⁵. In 2020 is vooral het aantal verslavingszorginstellingen met een zilveren status toegenomen. Het percentage instellingen met een gouden status is gelijk gebleven op 8%.

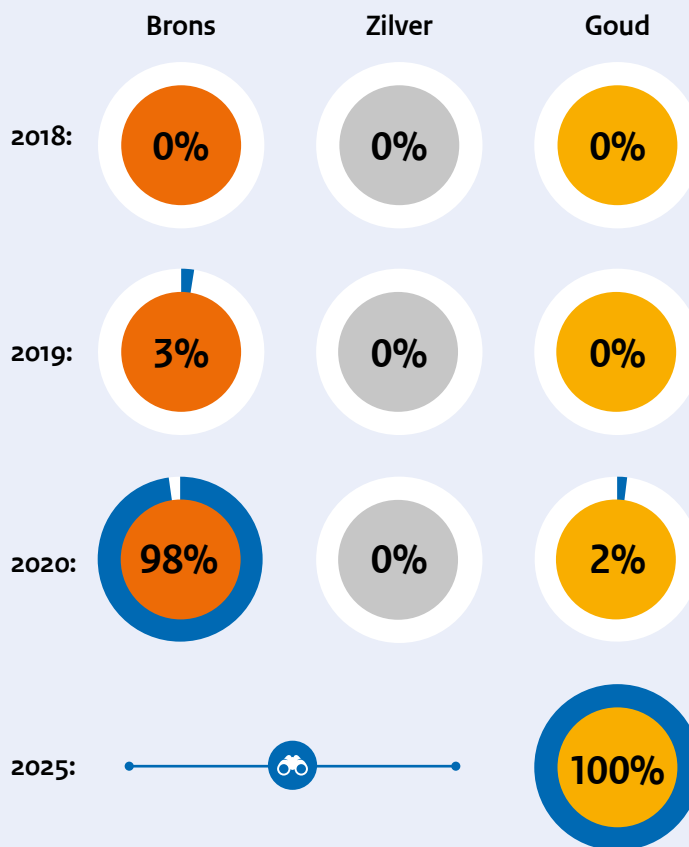
⁵ Een score van 126-144 op de audittool resulteert in een gouden status, een score van 108-125 in een zilveren status en een score van 27-107 in een bronzen status. Het maximale aantal punten op de audittool is 144.

Doelstelling:

In 2025 zijn alle GGZ-instellingen (aangesloten bij GGZ Nederland) rookvrij: zij beschikken allen over beleid dat aansluit bij de gouden status.

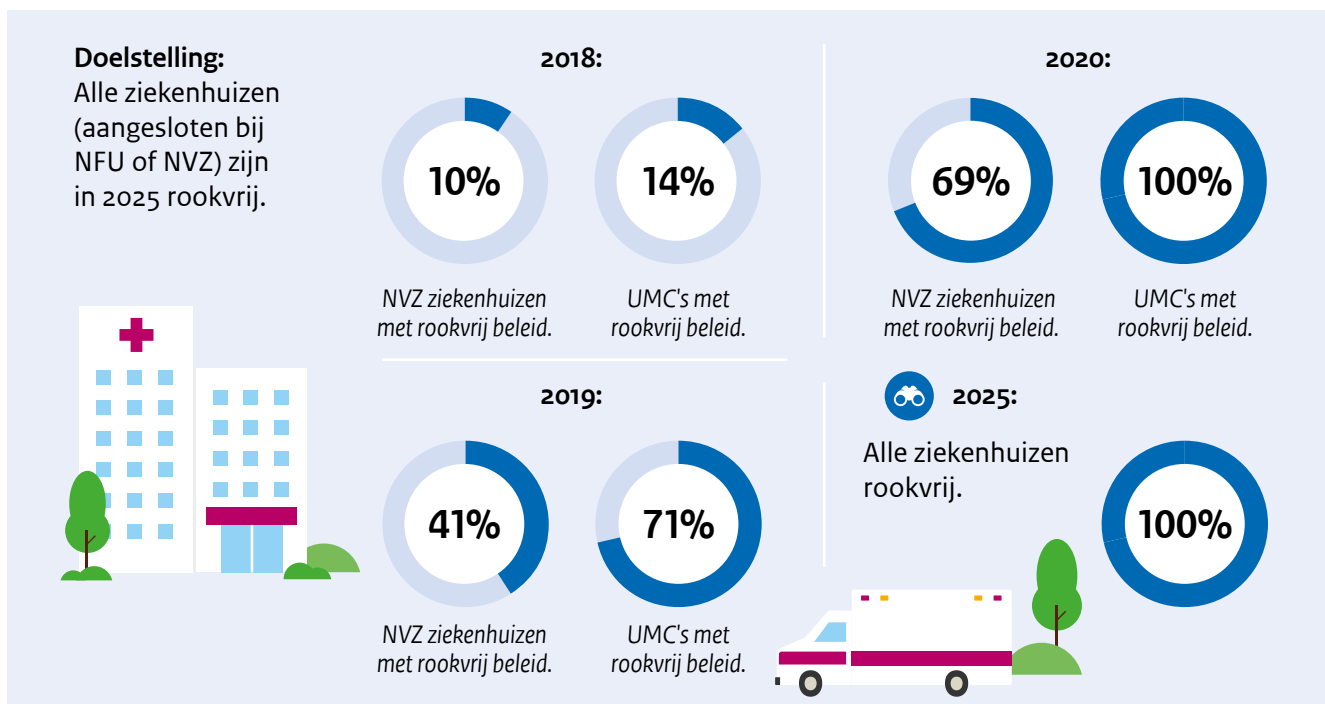
Het beleid moet aansluiten bij de gouden status volgens Global Network for Tobacco Free Health Care.

Een andere doelstelling binnen rookvrije zorg is dat uiterlijk in 2025 alle GGZ-instellingen, die aangesloten zijn bij GGZ Nederland, rookvrij zijn. Ook hier betekent dit dat zij beschikken over beleid dat aansluit bij de gouden status volgens de systematiek van het Global Network For Tobacco Free Health Care (14). Een gouden, zilveren of bronzen status wordt bepaald aan de hand van de totaalscore op de zelf audittool Rookvrije Zorg⁶.

Twee van de 86 GGZ-instellingen (2%) zijn volledig rookvrij in 2020 en hebben een gouden status. De overige 84 GGZ-instellingen (98%) zijn 'betekenisvol bezig', wat betekent dat er een projectgroep wordt opgezet en dat er beleidsafspraken worden gemaakt. Zij beschikken over een bronzen status.

⁶ Zie voetnoot 5.

De vierde doelstelling is dat alle ziekenhuizen, die aangesloten zijn bij de Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen (NVZ) of de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU), in 2025 rookvrij zijn.

In 2020 zijn alle UMC's rookvrij. Van de ziekenhuizen die zijn aangesloten bij de NVZ is 69% in 2020 rookvrij. De vervolgacties voor 2021 zijn het bijstaan van andere koepels, maar ook het 'rookvrij zijn' optimaliseren.

Samenvatting C. Rookvrije zorg

Binnen het thema 'Rookvrije zorg' zijn er vier doelstellingen, waarvan één doelstelling voor 2020. Deze luidt dat alle verslavingszorginstellingen (aangesloten bij VKN) beschikken over beleid dat aansluit bij de gouden status volgens het Global Network For Tobacco Free Health Care. Eind 2020 gold dit voor 8% van de instellingen. Twee andere doelstellingen staan voor 2025: het rookvrij maken van alle GGZ instellingen

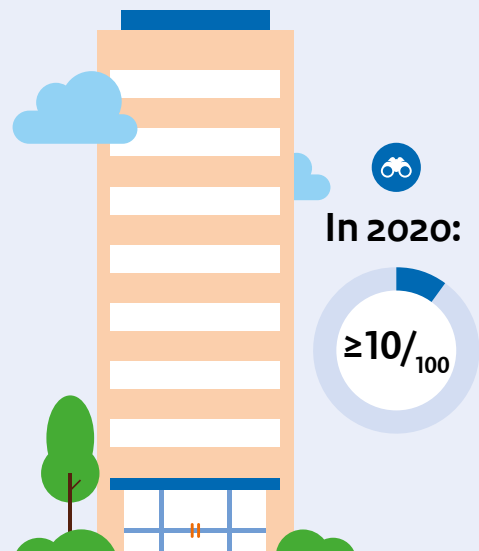
en de ziekenhuizen die aangesloten zijn bij NFU of NVZ. In het NPA zijn 15 afspraken gemaakt om de vier doelstellingen binnen dit thema te behalen. Twee derde (67%) van deze afspraken was eind 2020 in uitvoering. Ongeveer een kwart van de afspraken was afgerond en één afspraak was nog in voorbereiding. De enige doelstelling voor 2020 binnen dit thema is niet behaald.

3.2.4 D. Rookvrije organisatie

Doelstelling:

In 2020 zijn ten minste 10 van de top 100 grootste bedrijven in Nederland op weg naar een Rookvrije Generatie.

Bedrijven uit top 100	2018	2019	2020
Rookvrij beleid voor de eigen werknemers, gebouwen en terreinen (inclusief stoppen-met-roken-ondersteuning).	0	3	9
Gestopt met verkoop van tabaksproducten.	1	1	3
Gestopt met investeringen in de tabaksindustrie.	10	10	10

Het is niet van alle bedrijven uit de top 100 bekend hoe het interne rookbeleid er uitziet en of ze stoppen-met-roken-hulp aanbieden.

De eerste doelstelling binnen dit thema is dat in 2020 ten minste tien van de top 100 grootste bedrijven in Nederland op weg zijn naar een Rookvrije Generatie. Dat kan betekenen dat zij rookvrij beleid invoeren, stoppen met de verkoop van tabaksproducten en/of stoppen met investeren in de tabaksindustrie. Bedrijven kunnen ook op meerdere domeinen tegelijk actief zijn. Zo heeft de NS in 2020 aangekondigd te stoppen met de tabaksverkoop én heeft het sinds 2020 een rookvrij beleid. Zonder deze overlap zijn er in 2020 in totaal zeventien bedrijven uit de top 100 op één of meerdere manieren op weg naar een rookvrije generatie.

Een andere doelstelling voor 2020 overlapt deels met voorgaande doelstelling. Deze luidt dat er in 2020 meer bedrijven zijn gestopt met diensten en/of producten

leveren aan de tabaksindustrie, waaronder ook tabaksverkoop gerekend wordt. De NS, ProRail (beide top 100) en de RET (niet top 100) hebben in 2020 bekend gemaakt te stoppen met tabaksverkoop. Tevens zal de Albert Heijn To Go gaan stoppen met de verkoop van tabak op stations.

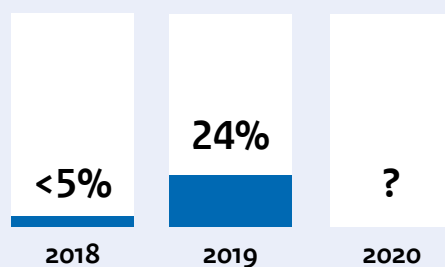
Gezondheidsfondsen voor Rookvrij heeft in maart 2020 een inspiratiediner georganiseerd waaraan ongeveer 25 bestuurders uit het bedrijfsleven deelnamen. Rookvrij beleid was één van de onderwerpen die werden besproken. Daarnaast werd er gesproken over het stoppen met zakendoen met de tabaksindustrie, stoppen met investeren in de tabaksindustrie en stoppen met de verkoop van tabak.

Doelstelling:

In 2020 nemen bedrijfsartsen roken mee in elk contact, door roken te ontmoedigen en tools aan te bieden om te stoppen met roken.

Stoppen-met-roken in contacten meegenomen (geschatte percentages):

2021: Een nieuwe enquête wordt afgenomen.

Het doel is dat bedrijfsartsen in 2020 roken meenemen in elk contact. In 2020 is er echter geen informatie over het behalen van deze doelstelling beschikbaar. De consulten met bedrijfsartsen hebben in 2020 door de coronapandemie veelal online plaatsgevonden. Deze

digitale consulten lieten weinig ruimte om andere dingen dan de aard van de ziektemelding te bespreken. In 2021 zal er een nieuwe enquête worden afgenomen onder bedrijfsartsen.

Doelstelling:

Op 1 juli 2019 is het onderzoek afgerond naar hoe Rijkskantoren in 2021 rookvrij kunnen worden gemaakt.

✘ 2018: Startsituatie niet bekend.

2019: Onderzoek afgerond.

2020: Regelgeving in voorbereiding om de rookruimtes in (semi-)publieke sectoren in 2021 te sluiten.

2021: Rookruimten en andere rookvoorzieningen kunnen worden gesloten in en rond Rijkskantoren.

In 2020 is er regelgeving in voorbereiding om de rookruimtes in (semi-)publieke sectoren per 2021 te sluiten. Dit betreft onder andere rookruimtes in gebouwen die eigendom zijn van -of in gebruik zijn door- een overheidsinstelling. Dit zijn bijvoorbeeld gebouwen van ministeries, provincies, gemeenten, waterschappen, agentschappen, zelfstandige bestuursorganen, de rechterlijke macht, adviescolleges, de

Staten-Generaal en de organen van de Hoge Colleges van Staat. In 2021 wordt per wet geregeld dat alle rijkskantoren vanaf juli 2021 rookvrij moeten zijn. Er is een interne webpagina opgezet voor de rookvrije overheid. Hierop kunnen managers en medewerkers terecht voor alle vragen over rookvrij beleid en wordt er hulp geboden om te stoppen met roken.

Doelstelling:

In 2020 hebben meer bedrijven een rookvrij beleid voor werknemers, gebouwen en terreinen.

- ✗ **2018:** Startsituatie niet bekend.
- ✗ **2019:** Het aantal bedrijven met een rookvrij beleid is niet bekend. Het programma "Vitaal Bedrijf" is opgestart.
- ✗ **2020:** Het aantal bedrijven met een rookvrij beleid is niet bekend. In 2020 is het programma "Vitaal Bedrijf" gelanceerd. Vitaal bedrijf vignetten kunnen op termijn dienen als indicatie van het aantal bedrijven dat een rookvrij beleid heeft.

Eind 2020 was informatie over het aantal bedrijven dat een rookvrij beleid voor eigen werknemers, gebouwen en terrein heeft nog niet beschikbaar. Grote bedrijven zoals de NS, ProRail en de RET hebben sinds 2020 een rookvrij beleid. Verder is in 2020 het programma "Vitaal Bedrijf" van start gegaan. Het programma biedt ondersteuning aan werkgevers om samen met hun werknemers goed vitaliteitsbeleid te realiseren en gezondheid van werknemers te bevorderen. Bedrijven kunnen via het programma een vitaliteitsportfolio opbouwen om in aanmerking te komen voor een vignet 'Vitaal Bedrijf'. Dit vignet is een bewijs dat een bedrijf

het vitaliteitsbeleid en de uitvoering daarvan goed op orde heeft. Op termijn kan het aantal bedrijven met een vignet dienen als indicator voor aantal bedrijven met rookvrij beleid.

Sinds de lancering van het programma in oktober 2020 hebben 647 bedrijven de oriëntatiescan gedaan. Vijfentwintig bedrijven die stoppen met roken programma's aanbieden hebben zich gemeld als partner van Vitaal Bedrijf. Daarnaast is het handboek 'Rookvrij Werken' van de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij meer dan 385 keer gedownload.

Doelstelling:

In 2020 zijn ten minste 16 van de 20 grootste institutionele beleggers* in Nederland gestopt met investeren in de tabaksindustrie.

2018: 12 van de 20.

2019: 16 van de 20.

2020: 17 van de 20.

* Er is geen informatie bekend over hoeveel van de grootste institutionele beleggers zijn gestopt met investeren in de tabaksindustrie, in plaats daarvan wordt het aantal grootste pensioenfondsen gepresenteerd.

De doelstelling voor 2020 is dat tenminste zestien van de twintig grootste institutionele beleggers gestopt zijn met investeren in de tabaksindustrie. Er is echter geen informatie bekend over de grootste institutionele beleggers. Wel is er informatie over de twintig grootste

pensioenfondsen, omdat daar gesprekken mee worden gevoerd door de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij. In 2020 waren zeventien pensioenfondsen gestopt met beleggen in de tabaksindustrie.

Samenvatting D. Rookvrije organisatie

Binnen het thema 'Rookvrije organisatie' zijn er vijf doelstellingen voor 2020. In 2020 zijn er zeventien bedrijven uit de top 100 van grootste bedrijven op weg naar een Rookvrije Generatie, bijvoorbeeld door het invoeren van een rookvrij beleid, het stoppen met de verkoop van tabaksproducten of het stoppen met investeren in de tabaksindustrie. Het doel was dat er ten minste tien bedrijven uit de top 100 op weg zouden zijn naar een Rookvrije Generatie. Ook zijn er meer bedrijven gestopt met diensten leveren aan de tabaksindustrie door te stoppen met tabaksverkoop. Van de twintig grootste pensioenfondsen zijn er nu zeventien gestopt met investeren in de tabaksindustrie. Het doel was dat er in 2020 tenminste zestien van de twintig grootste institutionele beleggers zouden zijn gestopt met beleggen in de tabaksindustrie. Er zijn voor 2020 geen gegevens bekend over het percentage bedrijfsartsen dat roken meeneemt in hun consulten.

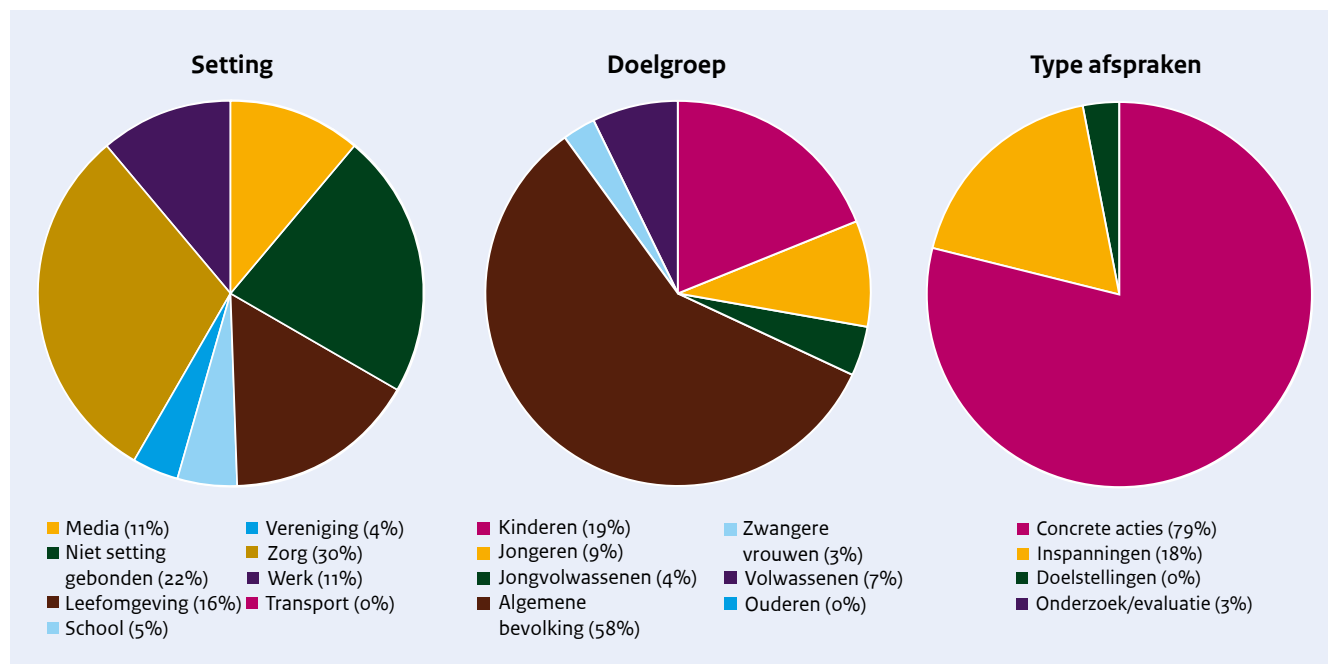
Cijfers hiervoor worden in 2021 verwacht. Ook zijn er nog geen cijfers bekend over hoeveel bedrijven een rookvrij beleid hebben voor werknemers, gebouwen en terreinen. Het programma "Vitaal bedrijf" is in 2020 gelanceerd, dat op termijn inzicht kan geven in het aantal bedrijven met een rookvrij beleid.

Er zijn 24 afspraken gemaakt om de vijf doelstellingen binnen dit thema te behalen, waarvan meer dan de helft (54%) in uitvoering was in 2020. Van de overige afspraken was 4% nog niet gestart, 8% in voorbereiding, 17% afgerond, 8% (voorlopig) afgebroken en kon bij 8% kon de voortgang niet worden bepaald aan de hand van de aangeleverde voortgangsinformatie. Van de vijf doelstellingen binnen dit thema zijn er drie behaald en is het voor de overige twee doelstellingen niet mogelijk om dit te bepalen omdat cijfers ontbreken.

3.3 Duiding en conclusie

De afspraken binnen het deelakkoord roken worden uitgevoerd in vrijwel elke setting. Bijna een derde van alle afspraken wordt binnen de zorg uitgevoerd en ongeveer een kwart is niet aan een specifieke setting gebonden (zie Figuur 3). Het merendeel van de afspraken is gericht op de algemene bevolking en een derde op

kinderen, jongeren en jongvolwassenen. Tien afspraken zijn specifiek gericht op mensen met een lagere sociaal economische status (SES). Hiervan is er in 2020 één in voorbereiding, zijn er zeven in uitvoering en zijn er twee afgerond. Ongeveer een vijfde van het akkoord bevat afspraken die een inspanningsverplichting weergeven en meer dan drie kwart van de afspraken betreft concrete acties.

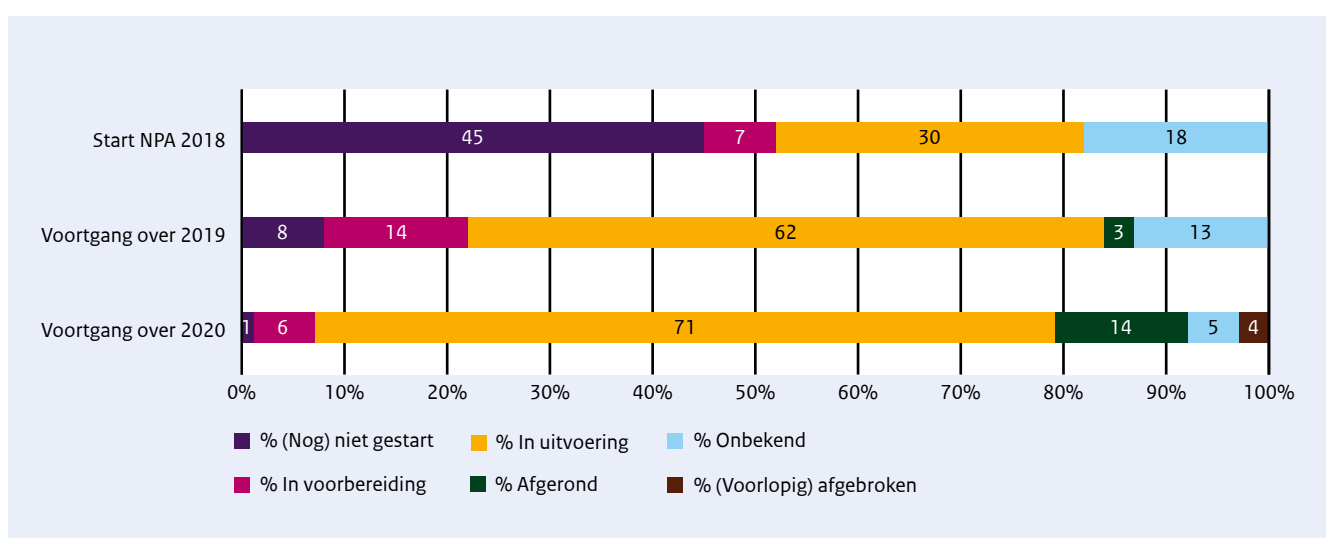

Figuur 3: Kenmerken van de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord - Roken*

* Door afronding kan het voorkomen dat de percentages niet precies optellen tot 100%.

Zoals in Figuur 4 wordt weergegeven, was bijna driekwart (71%) van de afspraken voor roken in uitvoering in 2020. Van de afspraken die in uitvoering zijn is voor een klein deel (6%) aangegeven dat deze weinig of minder voortgang hebben geboekt dan beoogd door de corona pandemie. Voor 2% van de afspraken die in voortgang is, is aangegeven dat er weinig of minder voortgang geboekt is door een andere reden (dan de coronapandemie). Voor de overige afspraken die in uitvoering zijn (91%) is voortgang geboekt.

Verder is 14% van de afspraken afgerond in 2020, ten opzichte van 3% in 2019. Voor een deel (18%) van de afgeronde afspraken is aangegeven dat er een vervolgactie is gestart. Sinds dit jaar zijn er ook een aantal afspraken (voorlopig) afgebroken (4%). In 2020 is het aantal afspraken waarvan de voortgang niet kon worden beoordeeld aan de hand van de aangeleverde voortgangsinformatie afgenomen ten opzichte van voorgaande jaren afgenomen (naar 5%).

Figuur 4: Voortgang van de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord van 2018 tot en met 2020 - Roken*

In Tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de doelstellingen voor 2020 per thema. Van de twintig doelstellingen met 2020 als streefjaar is bijna de helft (9 doelstellingen) behaald. Één doelstelling is net niet behaald.

Een kwart van de doelstellingen is niet behaald en voor vier doelstellingen ontbraken cijfers om dit te bepalen. Doelstellingen voor 2020 waarin wetgeving werd aangekondigd zijn allemaal behaald.

Tabel 1 Overzicht doelstellingen met streefjaar 2020 - Roken

	Behaald	Net niet behaald	Niet behaald	Onbekend	Totaal
Rook- en tabakvrije omgeving	5	1	3	-	9
Effectieve en toegankelijke stoppen-met-rokenczorg	1	-	2	2	5
Rookvrije zorg	-	-	1	-	1
Rookvrije organisatie	3	-	-	2	5
Totaal	9	1	6	4	20

* Door afronding kan het voorkomen dat de percentages niet precies optellen tot 100%.

4

Overgewicht

De partijen van het NPA streven ernaar richting 2040 het overgewicht- en obesitasniveau terug te brengen naar het niveau van 1995. Dit willen ze onder andere doen door een gezonde leefstijl makkelijker te maken. Zij doen dit via voeding, sport en bewegen, en een integrale inzet die erop gericht is om overgewicht en obesitas te voorkomen en aan te pakken.

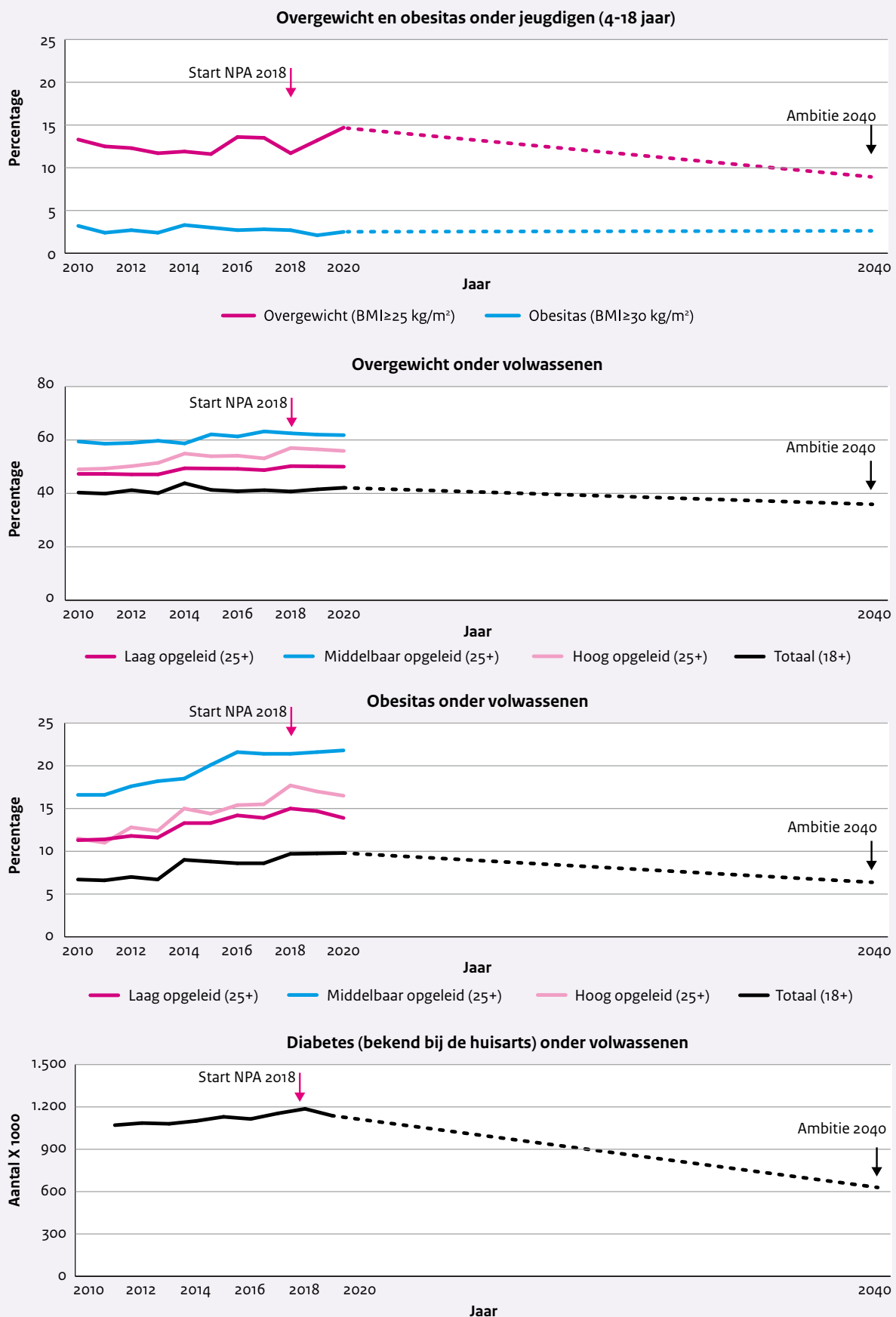
4.1 Situatie 2010-2020 en ambities

Gezamenlijk hebben de partijen drie ambities geformuleerd. De eerste ambitie is het terugbrengen van het percentage jeugdigen (4-18 jaar) met overgewicht tot maximaal 9,1% in 2040. In dezelfde periode moet het percentage jeugdigen met ernstig overgewicht (obesitas) dalen naar maximaal 2,3%. In 2020 was het percentage jeugdigen met overgewicht iets hoger (14,7%) dan in 2019 (13,2%) en 2018 (11,7%). Het percentage jeugdigen met obesitas was in 2020 2,5%. Dit is iets hoger dan in 2019 (2,1%), maar iets lager dan in 2018 (2,7%, zie Figuur 5) (15).

De tweede ambitie is om het percentage volwassenen met overgewicht terug te brengen tot maximaal 38% in 2040 en het percentage volwassenen met obesitas tot maximaal 7,1%.

Om deze ambitie te halen moet de huidige stijging in het percentage volwassenen met overgewicht en obesitas omgezet worden in een daling. Vanaf 2010 tot 2018 is er een stijging te zien in het aantal mensen met overgewicht. In 2020 was het percentage volwassenen met overgewicht ongeveer gelijk aan dat in 2019 en 2018 (~50%). Het percentage volwassenen met obesitas was in 2020 lager (13,9%) dan in 2019 (14,7%) en 2018 (15,0%) (16). Het percentage volwassenen met overgewicht en obesitas is lager voor hoogopgeleiden, maar ook deze percentages liggen nog boven de ambitie. Het cijfer van 2020 onder jeugdigen en volwassenen is (mogelijk) beïnvloed door de coronapandemie (2).

De derde ambitie is om te komen tot een evenredige daling (40%) in het aantal Nederlanders dat lijdt aan obesitas-gerelateerde ziekten. Dit betekent dat het de ambitie is om bijvoorbeeld het aantal patiënten dat bij de huisarts bekend is met diabetes te laten dalen tot minder dan 700.000 in 2040. In 2018 waren er bijna 1,2 miljoen patiënten met diabetes bekend bij de huisarts. In 2019 is dat aantal gedaald naar iets meer dan 1,1 miljoen patiënten (17). Er zijn nog geen gegevens over 2020 beschikbaar.

Figuur 5: Situatie 2010-2020 en ambities in het Nationaal Preventieakkoord – Overgewicht

4.2 Voortgang doelstellingen en afspraken

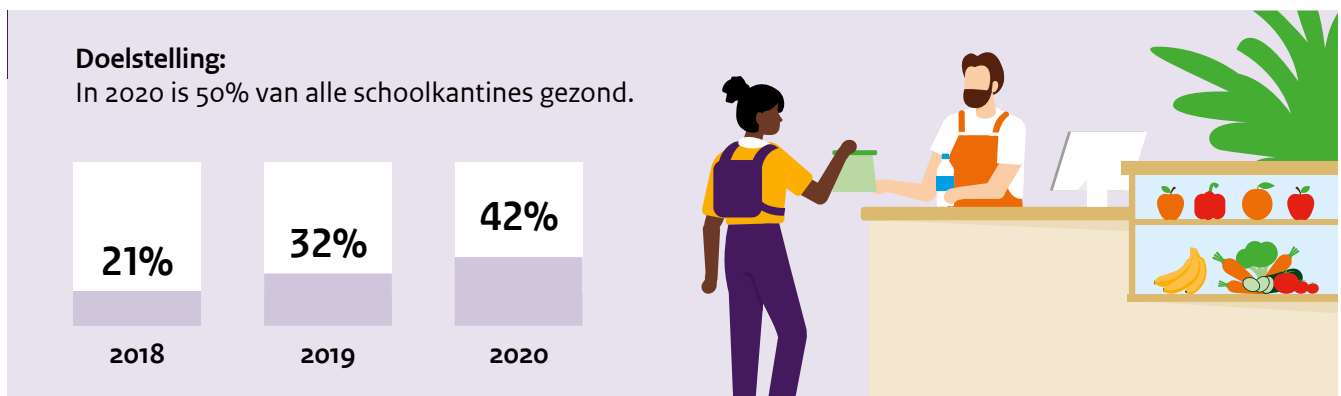
Om de ambities van het NPA te bereiken dragen alle partijen bij aan het behalen van een viertal algemene doelen in 2040. Het eerste doel is dat alle inwoners van Nederland eten en drinken op een wijze die bijdraagt aan een gezond gewicht en een gezond voedingspatroon. Het tweede doel is dat 75% van de inwoners van Nederland beweegt volgens de Nederlandse Beweegrichtlijn. Het derde doel is dat inwoners van Nederland een gezonde, sociale, economische en fysieke omgeving hebben, die gezond leven stimuleert. Het vierde doel is dat er voor mensen met overgewicht of obesitas een passend sport- en beweegaanbod is en dat passende ondersteuning, begeleiding en zorg toegankelijk is.

In het deelakkoord Overgewicht zijn de afspraken onderverdeeld in drie thema's: A) 'Gezonde voeding', B) 'Meer sporten en bewegen' en C) 'Gezonde omgeving

en zorg.' In tegenstelling tot de deelakkoorden Roken en Problematisch alcoholgebruik, zijn er in het deelakkoord Overgewicht geen doelstellingen per thema opgesteld. Daarnaast is het merendeel van bovenstaande doelen voor 2040 niet concreet en/of meetbaar. Daarom is per thema een aantal afspraken geselecteerd waarmee de voortgang over de doelstellingen per thema wordt weergegeven (zie Methodes).

In totaal zijn er tien doelstellingen vastgesteld met als streefjaar 2020. Er zijn vier doelstellingen binnen thema A, geen binnen thema B en zes binnen thema C. Om de doelstellingen binnen het deelakkoord Overgewicht te behalen zijn er in totaal 59 afspraken gemaakt met partijen. Hiervan vallen 25 afspraken binnen thema A, 7 binnen thema B en 27 binnen thema C. Hieronder wordt per thema de voortgang van de vastgestelde doelstellingen weergegeven. Een volledig overzicht van de voortgang van *alle* afspraken binnen het deelakkoord Overgewicht is online beschikbaar ([Bijlage B-voortgang overgewicht](#)).

4.2.1 A. Gezonde voeding

Er is afgesproken dat in 2020 50% van alle schoolkantines gezond is. Eind 2020 had 42% van de scholen een gezonde schoolkantine. In 2020 zijn er in totaal 292 Schoolkantine Schalen uitgereikt, waarvan 249 goud en 43 zilver.

Reactie van NPA-partij(en):

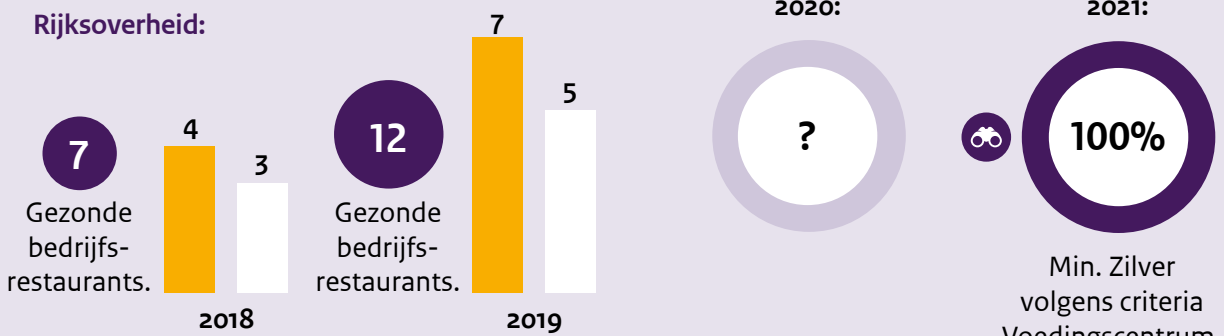
Vanwege het sluiten van de schoolkantines medio maart 2020 door de coronapandemie was het niet mogelijk om de activiteiten, om de doelstelling voor 2020 te kunnen behalen, uit te

voeren. Gedurende 2020 is er wel voortgang geboekt in het percentage scholen met een gezonde kantine. Maar deze is gestagneerd doordat de schoolkantines gedurende 2020 voor het allergrootste gedeelte van het jaar gesloten of gedurende een zeer beperkte periode met een klein assortiment geopend waren. Zodra de scholen weer open kunnen worden de activiteiten om een gezonde schoolkantine te kunnen realiseren weer zoals gepland opgepakt. Het blijft overigens een keuze van de school zelf om een gezonde schoolkantine te realiseren.

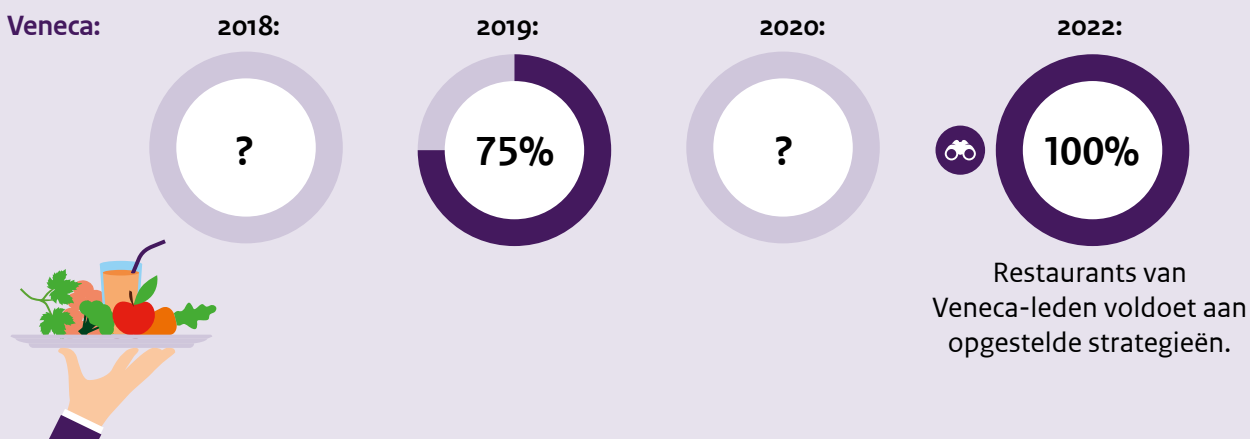
Doelstelling:

Uiterlijk 2021 zijn de bedrijfsrestaurants bij de Rijksoverheid gezond. Vereniging Nederlandse Cateringorganisaties (Veneca) streeft ernaar in 2022 een voedingsaanbod volgens de Schijf van Vijf op alle locaties aan te bieden. In 2030 is het voedingsaanbod in alle ziekenhuizen gezond.

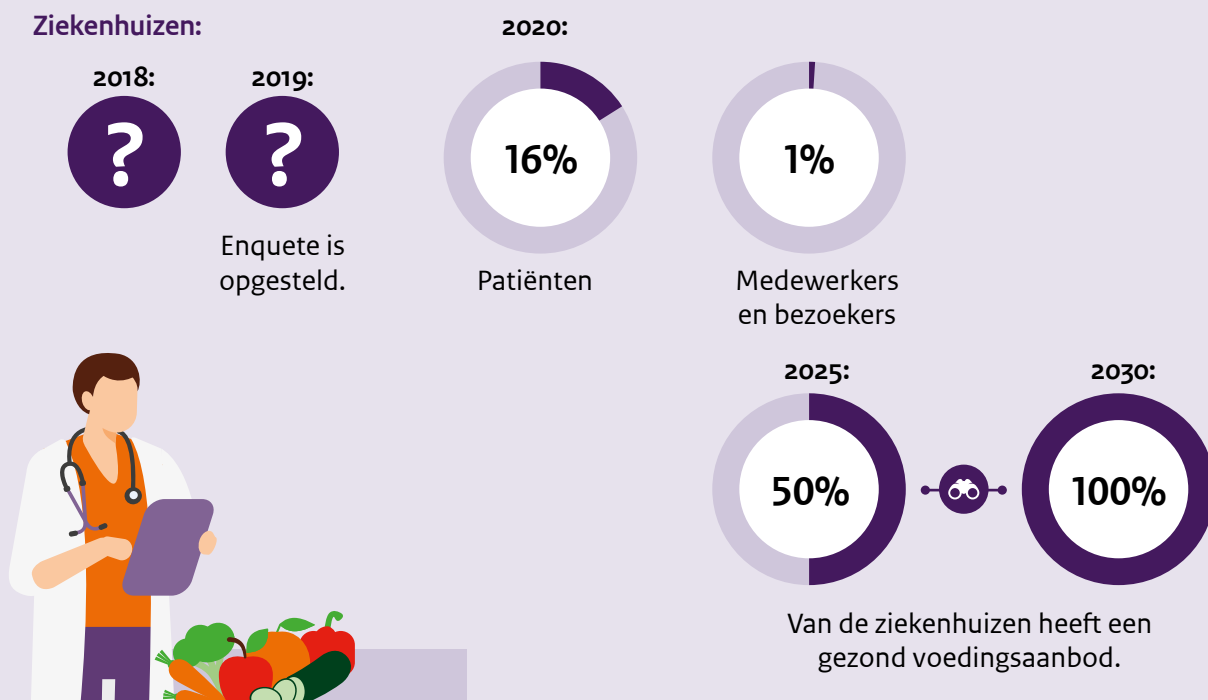
Rijksoverheid:

Veneca:

Ziekenhuizen:

Men streeft ernaar dat uiterlijk in 2021 de bedrijfsrestaurants bij de Rijksoverheid gezond zijn (minimaal niveau zilver volgens de criteria van het Voedingscentrum⁷). Door de pilot in 2019 om alle cateraars kennis te laten maken met de werkwijze van de richtlijnen Gezondere Kantines en de Kantinescan van het Voedingscentrum was het aantal locaties die het niveau goud en zilver hadden behaald, toegenomen. In 2018 zijn er zeven gezonde bedrijfsrestaurants waarvan vier niveau goud en drie niveau zilver en in 2019 zijn er in totaal twaalf gezonde bedrijfsrestaurant waarvan zeven niveau goud en vijf niveau zilver. In 2020 is een plan van aanpak opgeleverd om gezondere bedrijfsrestaurants binnen de Rijksoverheid te realiseren. Vanwege het sluiten van de bedrijfsrestaurants door de coronapandemie was het niet mogelijk om het plan uit te voeren. Het is onbekend hoeveel gezonde bedrijfsrestaurants er in 2020 bij de Rijksoverheid zijn. Naar verwachting is het aantal gelijk gebleven ten opzichte van 2019.

De Vereniging Nederlandse Cateringorganisaties (Veneca) streeft ernaar dat uiterlijk in 2022 op al haar locaties op een makkelijke en aantrekkelijke wijze volgens de Schijf van Vijf gegeten kan worden. Eind 2018

hebben de leden van Veneca ingestemd met de uitvoering van strategieën voor een gezonder bedrijfsrestaurant. Eind 2019 voldeed driekwart van de leden aan minimaal één van deze strategieën. Het aantal restaurants dat in 2020 voldeed aan de strategieën is niet bekend. Vanwege de coronapandemie waren in 2020 de meeste cateringlocaties gesloten. Het hele cateringproces heeft gedraaid om veilig produceren zodat de weinige locaties die open waren ook open konden blijven.

Tot slot is afgesproken dat in 2030 het voedingsaanbod in alle ziekenhuizen gezond is. In 2018 en 2019 was niet bekend hoeveel ziekenhuizen een gezond voedingsaanbod hadden. In 2020 was in 16% van de ziekenhuizen (19 van de 117) het voedingsaanbod voor patiënten gezond. Daarnaast was 9% van de ziekenhuizen (10 van de 117) gestart met pilots of plannen voor een gezonder voedingsaanbod voor patiënten. Eén ziekenhuis (1%) had in 2020 een gezond voedingsaanbod voor bezoekers en medewerkers. Elf ziekenhuizen (9%) waren in 2020 gestart met pilots of plannen voor een gezonder voedingsaanbod voor bezoekers en medewerkers.

Doelstelling:

Drinkwater wordt makkelijker beschikbaar gesteld in de omgeving van mensen, via onder meer watertappunten op publieke plekken en in scholen.

2018:
0
Geen watertappunten scholen gesubsidieerd.

2019:
470
Ruim 470 scholen aangemeld voor watertappunten, waarvan er 240 zijn gerealiseerd.

2020:
808
808 scholen aangemeld voor watertappunten.

In 2019 is gestart met de subsidieregeling Watertappunten en zijn er 240 watertappunten gerealiseerd. In 2020 hebben zich in totaal 808 scholen voor

watertappunten aangemeld. Het is nog niet bekend hoeveel watertappunten er via deze subsidieregeling in 2020 gerealiseerd zijn.

⁷ Criteria van het Voedingscentrum voor gezonde kantines: Zilver: minimaal 60% van het aanbod bestaat uit betere keuzes, zoals Schijf-van Vijf producten of een product dat erbuiten valt, maar wel dagelijks mag worden gegeten. Goud: minimaal 80% van het aanbod bestaat uit betere keuzes en de kantine straalt 'gezond' uit.

Doelstelling:

Voor productgroepen met een relatief grote bijdrage aan de energie-inname worden tot 2020 afspraken gemaakt om suiker, portiegrootte en aantal calorieën te verminderen.

1. Suikerverlaging in zuivel

2018: Nog geen aanvullende afspraken.

2019: Afspraak gemaakt: 5-18% minder suiker in suikerhoudende zuivelproducten in 2020 bovenop afspraken Akkoord Verbetering Productsamenstelling.

2020: Gegevens over suikergehaltes in zuivelproducten zijn niet bekend.

2. Portiegrootte

2018: Nog geen aanvullende afspraken.

2019: Afspraken gemaakt: Eind 2020 is het percentage A-merk producten met >200 kcal per portie (voor chocolade bars geldt >250 kcal per portie) maximaal:

- Koek en banket: 5%
- Tussendoorproducten: 10%
- Chocolade bars: 5%

2018: Uitgangssituatie:
Percentage producten met >200/>250 kcal per portie:

Koek en banket

Tussendoorproducten

Chocolade bars

Koek en banket

Tussendoorproducten

Chocolade bars

2020: Percentage producten met >200/>250 kcal per portie:

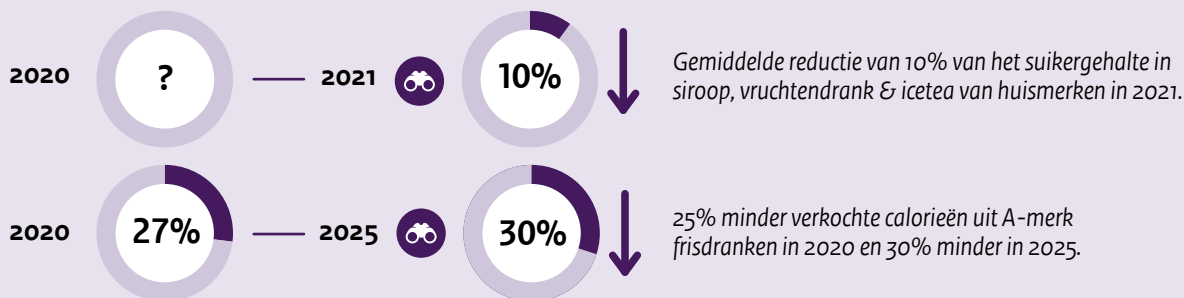

3. Aantal calorieën

2018: Nog geen aanvullende afspraken.

2019: Afspraken gemaakt.

De volgende afspraken zijn gemaakt:

Met het NPA willen de partijen voor een versnelling in de verbetering van het productaanbod zorgen. Hiervoor zijn er in 2019 voor productgroepen die een relatief grote bijdrage leveren aan de energie-inname aanvullende afspraken gemaakt bovenop de afspraken van het Akkoord Verbetering Productsamenstelling (AVP).

Er is afgesproken de hoeveelheid suiker in suikerhoudende zuivelproducten verder te verlagen. De afspraak loopt door tot in 2022. Het is niet bekend wat in 2020 het suikergehalte was voor suikerhoudende zuivelproducten.

In 2020 bevat nog 13% van de koek- en banketproducten meer dan 200 kcal per portie (doel was $\leq 5\%$). Het percentage tussendoorproducten dat meer dan 200 kcal per portie bevat, daalt naar 12% in 2020 (doel was $\leq 10\%$). Daarnaast bevat 0% van de chocoladebars meer dan 250 kcal per portie (doel was $\leq 5\%$). Het percentage chocolade bars dat in 2020 minder dan 100 kcal per portie bevat is 31% (doel was $\geq 30\%$) en de uitgaven aan laagcalorisch snoep zijn met 0,1% gestegen (doel: $\geq 2\%$).

De huidige afspraak in het AVP van 15% minder verkochte calorieën voor A-merk frisdranken is verscherpt naar 25% in 2020 en 30% in 2025. Eind 2020 was de daling in het gewogen gemiddelde aantal kilocalorieën per 100 ml A-merk frisdranken en water 27% ten opzichte van de nulmeting in 2012.

Verder is voor huismerken een 10% reductie afgesproken in het gemiddelde suikergehalte voor de productgroepen siroop (onbereid product), vruchtendrank en ice tea

(zonder koolzuur). Per 1 september 2021 moeten de producten volgens de nieuwe normen worden geproduceerd. Een aantal supermarktketens is hier al mee begonnen. Het is niet bekend wat in 2020 de reductie was van het gemiddelde suikergehalte in siroop, vruchtendranken en ice tea van huismerken.

Reactie van NPA-partij(en):

De deelnemers hebben aangegeven druk aan de slag te zijn met een verdere verlaging van suiker in suikerhoudende zuivelproducten. De afspraak loopt in 2021 af en daarna zal er meer bekend zijn over de resultaten.

Bij de afspraken over tussendoorproducten en koek- en banketproducten was de uitgangssituatie in 2018 gebaseerd op aannames op basis van gegevens van twee grote supermarkten. In 2019 konden we de daadwerkelijke uitgangssituatie van 2018 meten. Hieruit bleek dat de uitgangssituatie voor tussendoorproducten 68% is (en niet 80% zoals eerder aangenomen). Met een stijging van 10% betekent dit dat het doel in 2020 behaald is als 78% van de tussendoortjes minder dan 200 kcal per portie bevat. In 2020 bevatte 88% van de tussendoortjes minder dan 200 kcal per portie. Er is dus zelfs een stijging van 20% gerealiseerd.

De uitgangssituatie voor koek- en banketproducten bleek 64% te zijn in plaats van 85% zoals aangenomen. In 2020 bleek 87% van de koek- en banketproducten minder dan 200 kcal per portie te bevatten. Dit is een stijging van 23%. Deze doelstelling is daarmee ook ruimschoots behaald.

De A-merkfrisdranken liggen goed op schema. Het beoogde doel voor 2020 van 25% minder verkochte kilocalorieën werd in 2019 al behaald terwijl de teller in 2020 op 26,7% reductie stond.

Samenvatting A. Gezonde voeding

Vier doelstellingen binnen het thema 'Gezonde voeding' zouden in 2020 worden uitgevoerd. Het percentage schoolkantines dat in 2020 gezond is, is blijven steken op 42%. Het doel was 50%. In 2019 zijn in het Akkoord Verbetering Productsamenstelling diverse aanvullende afspraken gemaakt voor productgroepen die een relatief grote bijdrage leveren aan de energie-inname. Enkele van deze afspraken zouden in 2020 moeten zijn behaald. Het is onbekend of de aanvullende afspraak over suikerhoudende zuivelproducten is behaald, omdat het suikergehalte in deze producten onbekend is. De afspraak over portiegrootte voor merkproducten in het koek-, snoep- en chocoladeschap is niet behaald, omdat enkele aanvullende deelafspraken nog niet zijn behaald. De afspraak

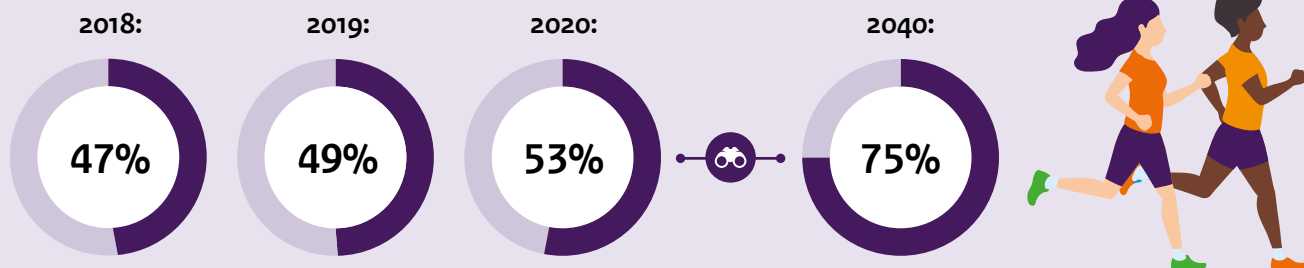
over een reductie van verkochte calorieën in A-merk frisdranken heeft een doel in 2020 en in 2025. Het doel van 2020 voor deze afspraak is behaald.

Binnen het thema 'Gezonde voeding' zijn in totaal 25 afspraken gemaakt. Alle afspraken zijn in 2020 opgestart. Ten opzichte van 2019 is in 2020 het percentage afspraken dat in uitvoering is gelijk gebleven, namelijk 88%. In 2020 is 8% van de afspraken afgerond. Alle afspraken die mede gericht zijn op mensen met een lagere sociaaleconomische status zijn in uitvoering of afgerond. Er zijn binnen dit thema vier doelstellingen met als streefjaar 2020. Hiervan is één doelstelling behaald, twee doelstellingen zijn niet behaald en voor één doelstelling was het op basis van de voortgangsinformatie niet mogelijk om te bepalen of deze behaald is.

4.2.2 B. Meer sporten en bewegen

Doelstelling:

75% van de inwoners van Nederland beweegt volgens de Nederlandse Beweegrichtlijn.

Het doel is dat in 2040 75% van de inwoners van Nederland volgens de Nederlandse Beweegrichtlijnen beweegt. De Nederlandse Beweegrichtlijnen betekent voor volwassenen en ouderen: minstens 150 minuten per week matig intensieve activiteiten en minstens twee keer per week spier- en botversterkende activiteiten.

Voor ouderen geldt een aanvulling van deze activiteiten met balansoefeningen. Voor kinderen van 4-18 jaar betekent het: minstens één uur per dag matig intensieve activiteiten en minstens drie keer per week spier- en botversterkende activiteiten (18). In 2020 bewoog 53% van de Nederlanders volgens de Beweegrichtlijnen.

Doelstelling:

Sportbonden en de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) ondersteunen sport- en beweegaanbieders en stimuleren verbinding met lokale partijen.

2018: Nog niet gestart.

2019: Planvorming en contactlegging tussen sportbonden en lokale partijen.

2020: Ruim 20 partners hebben een manifest getekend als start voor een gezamenlijke aanpak over vitaliteit en gezonde leefstijl met een belangrijke rol van sport en bewegen daarbinnen.

Sportbonden en de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) hebben afgesproken om de sport- en beweegaanbieders te ondersteunen met kennis. Ook is afgesproken om hen te stimuleren de verbinding te leggen met lokale partijen, zoals gezondheidszorg, welzijn, gemeenten of

het onderwijs. In 2019 zijn hiervoor plannen gemaakt en is contact gelegd met diverse partijen. In 2020 hebben ruim twintig partners een manifest ondertekend, om samen te werken aan vitaliteit en een gezonde leefstijl. In deze aanpak speelt sport en bewegen een belangrijke rol.

Doelstelling:

Sportaanbieders bieden laagdrempelig sportaanbod aan om inactieve mensen en kinderen met (risico op) overgewicht in beweging te krijgen.

2018: Nog niet gestart.

2019: Diverse sportbonden hebben laagdrempeling aanbod verbeterd en uitgebreid. Er is gewerkt aan plannen voor sportbreed gecoördineerde programma's.

2020: Laagdrempelig sportaanbod ontwikkeld op basis van de behoefte van niet-sportende jongeren op het vmbo. Hierbij waren jongeren en experts betrokken.

In aanvulling op het aanbieden van laagdrempelig sportaanbod zal ook ingezet worden op een vloeiende overgang van laagdrempelige sporten om op in te stappen naar structurele sportbeoefening. Sportaanbieders worden daarin ondersteund door sportbonden, ondernemende sportaanbieders, de acht Nederlandse Sporthogescholen en hun lectoraten, buurtsportcoaches en lokale partners. In 2019 waren er

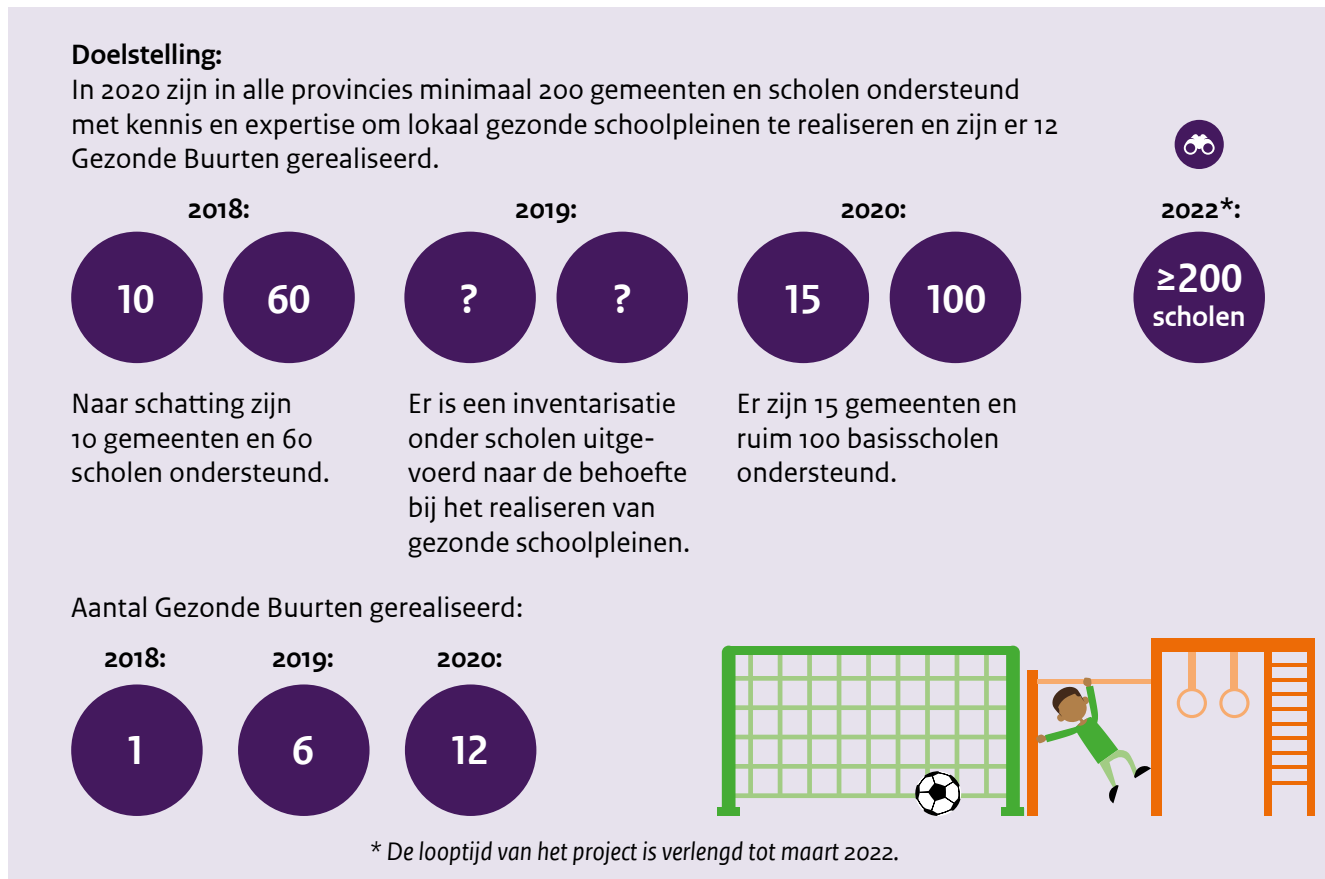
lokaal nog geen breed gecoördineerde programma's aangeboden. In 2020 was voor de samenwerking tussen sport en zorg sportaanbod beschikbaar, maar door de coronapandemie was verdere ontwikkeling en verbreding naar andere sporten en de verbinding met de zorg nog niet in gang gezet. Wel is er in 2020 laagdrempelig sportaanbod ontwikkeld op basis van de behoeften van niet-sportende jongeren op het vmbo.

Samenvatting B. Meer sporten en bewegen

De enige concrete doelstelling voor het thema 'Meer sporten en bewegen' houdt in dat 75% van de Nederlanders in 2040 voldoet aan de Beweegrichtlijnen. In 2020 voldeed 53% van de Nederlanders aan de Beweegrichtlijnen. Voor de afspraken die binnen dit thema geselecteerd zijn om de voortgang te illustreren was geen concrete datum vastgesteld of een meetbaar doel vastgesteld. Er kan dus geen duidelijk overzicht gegeven worden van de voortgang op dit thema na de eerste twee jaar van het NPA.

Binnen dit thema zijn zeven afspraken gemaakt (inclusief de twee die hierboven zijn gepresenteerd). Alle afspraken zijn in 2020 opgestart. Een groot deel van de afspraken die in 2019 nog in voorbereiding waren, of waarvan de voortgang onbekend was, zijn in 2020 in uitvoering. In 2020 was 14% van de afspraken in voorbereiding en 86% van de afspraken in uitvoering. Alle afspraken die mede gericht zijn op mensen met een beperking zijn in uitvoering. Er zijn binnen dit thema geen doelstellingen met streefjaar 2020.

4.2.3 C. Gezonde omgeving en zorg

Er is afgesproken dat in 2020 minimaal 200 gemeenten en scholen ondersteund zijn met kennis en expertise om lokaal gezonde schoolpleinen te realiseren. In 2019 is een inventarisatie onder scholen uitgevoerd naar hun behoefte aan dergelijke ondersteuning. Op basis hiervan is een ondersteuningsstructuur uitgewerkt. In 2020 zijn er in vier provincies digitale bijeenkomsten georganiseerd voor scholen en gemeenten waarin (lokale) kennis over ontwerp, aanleg, educatie en financiering van gezonde schoolpleinen is gedeeld. Met deze bijeenkomsten zijn vijftien gemeenten en ruim honderd basisscholen ondersteund. Daarnaast is afgesproken dat er in Nederland in 2020 twaalf Gezonde Buurten zijn gerealiseerd. In 2019 zijn zes Gezonde Buurten gerealiseerd en in 2020 zijn er in totaal twaalf gerealiseerd. Daarnaast is

er in 2020 gestart met het vervolgtraject 'Gezonde Buurten 2.0'. Daar is naast Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN) en Jantje Beton ook Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG) bij betrokken.

Reactie van NPA-partij(en):

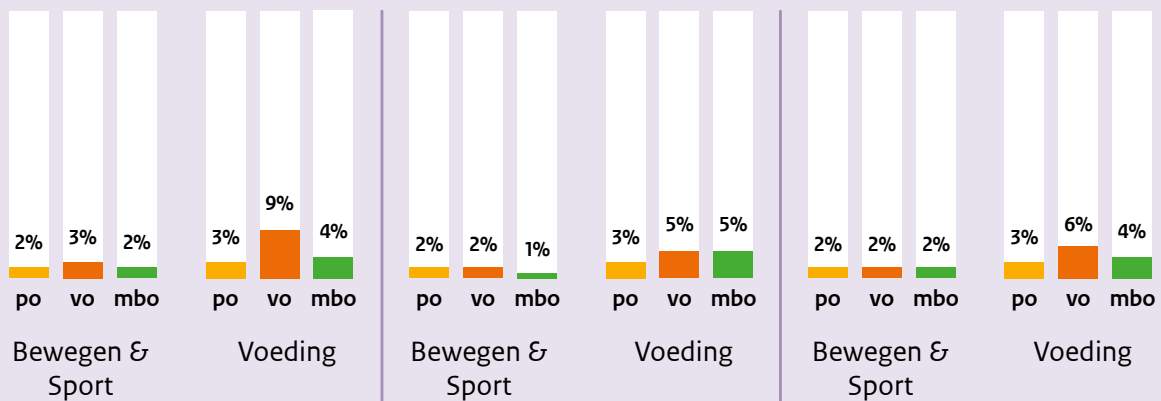
Door de coronacrisis heeft de uitvoering van het project vertraging opgelopen. Een aantal geplande fysieke bijeenkomsten is uitgesteld en scholen waren vooral bezig met afstandsonderwijs. We zien nu wel toegenomen interesse bij scholen en gemeenten voor het gezonde schoolplein en buitenles als leefstijlinterventie. Budget voor de uitvoering van fysieke maatregelen bij scholen is een terugkerend knelpunt. De looptijd van het project is verlengd tot maart 2022.

Doelstelling:

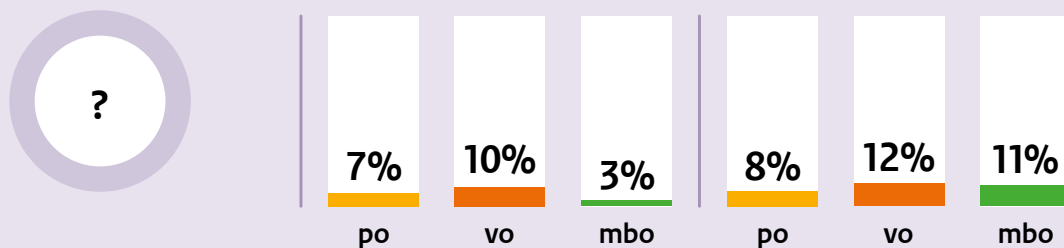
In 2020 maakt 25% van alle po-, vo- en mbo-scholen in Nederland gebruik van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School. Po, vo en mbo hebben in 2020 overal een Gezonde School Coördinator actief.

Ondersteuningsaanbod uitgekeerd voor de thema's 'Bewegen & Sport' en 'Voeding'^{**}:

Percentage aangemelde locaties waar een Gezonde School Coördinator (GSC) actief is^{**}:

* Percentages zijn cumulatief over de schooljaren beschreven.

** Percentages zijn per schooljaar beschreven.

De doelstelling is dat in 2020 een kwart van alle scholen gebruik maakt van het Ondersteuningsaanbod van de Gezonde School. Daarnaast willen po, vo, en mbo in 2040 op alle scholen een Gezonde School Coördinator (GSC) actief hebben. Dit heeft betrekking op alle thema's van de Gezonde School en niet specifiek op het thema 'Bewegen & sport' en 'Voeding'. In het schooljaar 2019-2020 is het ondersteuningsaanbod aan 770 scholen uitgekeerd. Dit betreft zowel scholen die eerder het ondersteuningsaanbod hebben ontvangen, als scholen die al niet eerder het ondersteuningsaanbod hebben ontvangen. Over de drie schooljaren (2017-2018, 2018-2019 en 2019-2020) heeft 20% van de scholen gebruik gemaakt van het ondersteuningsaanbod. Het onderwerp overgewicht wordt binnen de Gezonde School behandeld binnen de thema's 'Bewegen & Sport' en 'Voeding'. Net als in 2018 en 2019 was in 2020 het aantal aanvragen groter voor het thema 'Voeding' dan voor het thema 'Bewegen & Sport'. Het percentage scholen waaraan het ondersteuningsaanbod specifiek voor de thema's 'Bewegen & Sport' en 'Voeding' is toegekend, is in het schooljaar 2019-2020 vergelijkbaar met voorgaande schooljaren. Scholen die het

ondersteuningsaanbod ontvangen hebben daarmee ook een GSC aangesteld. Dat wil zeggen dat ook 20% van de scholen in de periode 2017 t/m 2020 een GSC heeft aangesteld⁸. Mogelijk is één GSC actief op meerdere locaties. Opgesplitst naar de verschillende onderwijssectoren hebben in schooljaar 2019-2020 523 van de 6.740 po-locaties (8%) een GSC aangesteld. In het vo gaat het om 179 van de 1.460 locaties (12%) en in het mbo om 68 van de 600 schoollocaties (11%).

Reactie van NPA-partij(en):

De rondes van het ondersteuningsaanbod lopen niet per kalenderjaar, maar per schooljaar. Een deel van de middelen vanuit het NPA wordt daardoor ingezet voor de ronde ondersteuningsaanbod schooljaar 2020-2021. De verwachting is dat eind 2021 26% van de scholen gebruik heeft gemaakt van het ondersteuningsaanbod⁹. Er is voor gekozen om het ondersteuningsaanbod ook toe te kennen aan scholen die al eerder van het ondersteuningsaanbod gebruik hebben gemaakt. Hier is bewust voor gekozen om scholen optimaal te ondersteunen in het borgen van gezonde leefstijl in het schoolbeleid. Het percentage totaal aantal uitkeringen van het ondersteuningsaanbod ten opzicht van het totaal aantal schoollocaties ligt in de periode 2017-2020 op 28% en zal naar verwachting in december 2021 op 35% liggen.

Doelstelling:

Door Special Heroes Nederland worden in 2030 160.000 kinderen in het speciaal onderwijs en 30% van de mensen met een beperking met een effectieve interventie die inzet op een gezonde leefstijl bereikt.

Aantal leerlingen bereikt in het speciaal onderwijs:

Percentage mensen met een beperking bereikt:

⁸ Niet alleen de scholen die gebruik maken van het ondersteuningsaanbod hebben een GSC. Ook de scholen met een vignet Gezonde School hebben een GSC. Eind 2020 waren er 1.773 schoollocaties met een vignet. Dit betreft deels scholen die ondersteuningsaanbod hebben ontvangen. Daarnaast zijn er ook scholen met een GSC die niet bij het programma Gezonde School bekend zijn omdat ze zich niet registreren.

⁹ In deze prognose is ook rekening gehouden met de scholen die gebruikmaken van de Stimuleringsregeling Gezonde relaties en Seksualiteit. Het thema Relaties en Seksualiteit is in 2019 uit het ondersteuningsaanbod gehaald. Voor dit thema is een aparte regeling ingericht die vergelijkbaar is met het ondersteuningsaanbod.

In 2019 is een menukaart ontwikkeld die door elf scholen in een pilot is ingezet. In 2020 participeren veertig scholen in het Healthy Heroes programma en drie scholen stonden op het punt om ermee te starten. In totaal is hiermee 6% van de leerlingen in het speciaal onderwijs bereikt (4.448 leerlingen). In 2020 hebben vijftien revalidatie instellingen (voor een motorische

beperking) en vijf zorginstellingen voor een verstandelijke beperking, samen met Special Heroes Nederland, een plan van aanpak opgesteld. Ook hebben ze een scholing ontwikkeld voor deelname aan het Healthy Heroes programma. Het percentage mensen met een beperking dat bereikt is, is ook in 2020 niet bekend.

Doelstelling:

In 2020 is in 50% van alle opvangorganisaties een pedagogisch professional getraind op de Gezonde Kinderopvang.

% Organisaties met Gezonde Kinderopvang professional.

2018:

11%

2019:

16%

2020:*

24%

* Cijfers over het laatste kwartaal van 2020 zijn onbekend.

In het NPA staat de afspraak dat in 2020 in 50% van alle opvangorganisaties een pedagogisch professional getraind is op de Gezonde Kinderopvang. Onder deze opvangorganisaties vallen kinderdagverblijven, buitenschoolse opvang en peuteropvang. Eind 2020 is het aantal getrainde professionals op opvangorganisaties toegenomen tot 24%. Er waren in totaal 986 coaches opgeleid, die werkzaam zijn bij 753 locaties.

één coach per organisatie. Vanwege verzoeken van grote organisaties om meer coaches te laten opleiden, is dit beleid losgelaten en beschikken organisaties met veel locaties over meerdere coaches. Als wel vastgehouden zou zijn aan het beleid van één coach per organisatie, dan zou met het totaal aantal opgeleide coaches 31% van de organisaties over een coach beschikken. Daarnaast is om de kwaliteit van de training te kunnen waarborgen het aantal deelnemers eerst teruggebracht van 20 naar 15 en afgelopen jaar vanwege corona naar 12. Dat heeft ertoe geleid dat we minder coaches hebben kunnen opleiden dan eerder ingeschat.

Reactie van NPA-partij(en):

Het niet behalen van de doelstelling heeft een aantal redenen. Ten eerste was bij de start van het programma in 2017 het beleid

Doelstelling:

In 2020 is de helft van alle gemeenten JOGG-gemeente en wordt voor 2 miljoen kinderen de leefomgeving gezonder.

2018:

37%

2019:

40%

2020:

49%

Het aantal JOGG-gemeenten is gestegen tot 49% in 2020. Dit zijn 174 gemeenten van de totaal 355 gemeenten die er eind 2020 in Nederland zijn. Naast een toename van het aantal JOGG-gemeenten wordt ook gestreefd naar een stijging van gezond gewicht in tenminste 75 JOGG-gemeenten in 2020. Eind 2018 laten 23 gemeenten een daling van de BMI bij jongeren zien. Eind 2019 is dit het geval voor 29 gemeenten en eind 2020 voor 31 gemeenten.

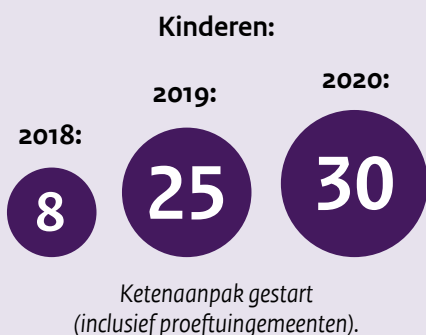
Reactie van partij(en):

Eind 2020 is 49% van alle gemeenten een JOGG-gemeente. We bereiken daarmee 1,35 miljoen kinderen. Aangezien er geen actuele landelijke database is, zijn wij als landelijke organisatie

afhankelijk van hetgeen JOGG-gemeenten ons terugkoppelen. Daarom kunnen we niet met zekerheid stellen of we deze doelstelling hebben behaald. Eind 2020 rapporteren 31 JOGG-gemeenten een stijging van gezond gewicht. Het RIVM concludeert dat in buurten waar de JOGG-aanpak vier jaar bestaat, het gemeten percentage kinderen met overgewicht 9% lager ligt dan in buurten zonder die aanpak (19). Recent onderzoek stelt dat JOGG succesvol lijkt in het terugbrengen van de prevalentie van overgewicht (20). Daarnaast ondersteunen wij JOGG-teams bij een manier van monitoren en evalueren met méér oog voor meer indicatoren dan BMI. Zo zijn er bijvoorbeeld meer Gezonde Scholen in JOGG-wijken dan in niet-JOGG-wijken. Belangrijke resultaten die aangeven dat we op de goede weg zijn.

Doelstelling:

In 2020 is in 35 gemeenten een sluitende aanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas gestart. Ook voor volwassenen met overgewicht en obesitas wordt er een ketenaanpak ontwikkeld.

Er is afgesproken om in 2020 in 35 gemeenten met een sluitende ketenaanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas te starten, tegelijk met een aanpak voor volwassenen. Zodat elke gemeente in 2030 een passend aanbod heeft om een gezonde gedragsverandering te bereiken voor elk kind, volwassene en/of gezin met gewichtsproblemen. Het landelijk model Ketenaanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas wordt lokaal geïmplementeerd, geëvalueerd, doorontwikkeld en geborgd door een coalitie, die in 2018 gevormd is met verschillende partijen. In 2018 is gestart in acht proef-

tuingemeenten en in 2019 zijn daar zeventien andere gemeenten bij gekomen. In 2020 heeft de aanpak een nieuwe naam gekregen: Kind naar Gezonder Gewicht (KnGG). In 2020 zijn dertig gemeenten bezig met de implementatie van de aanpak. In 2019 is ook een ketenaanpak voor volwassenen opgestart met twee proeftuinen in de gemeente Rotterdam. In 2020 is dit uitgebreid naar vier proeftuinen in dezelfde gemeente. Er zijn in hetzelfde jaar vergevorderde gesprekken gevoerd met andere gemeenten voor deelname.

Samenvatting C. Gezonde omgeving en zorg

Voor zes van de geselecteerde afspraken op het thema 'Gezonde omgeving en zorg' is een doel voor 2020 geformuleerd. Eén afspraak is behaald: in 2020 zijn twaalf Gezonde Buurten gerealiseerd en is een vervolgtraject Gezonde Buurten 2.0 gestart. Voor één afspraak is het doel net niet behaald: 49% van de gemeenten is in 2020 een JOGG gemeente (doel was 50%). Voor de vier andere afspraken is in 2020 dichter bij het doel

gekomen, maar is het doel niet behaald. In 2020 zijn vijftien gemeenten en ruim honderd basisscholen ondersteund met kennis en expertise om lokaal gezonde schoolpleinen te realiseren. Van de scholen heeft 20% in de schooljaren 2017/2018, 2018/2019 en 2019/2020 gebruik gemaakt van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School (doel was 25%). In 24% van de opvangorganisaties is een pedagogisch professional getraind op de Gezonde Kinderopvang (doel was 50%).

Dertig gemeenten zijn gestart met een sluitende aanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas (doel was 35 gemeenten).

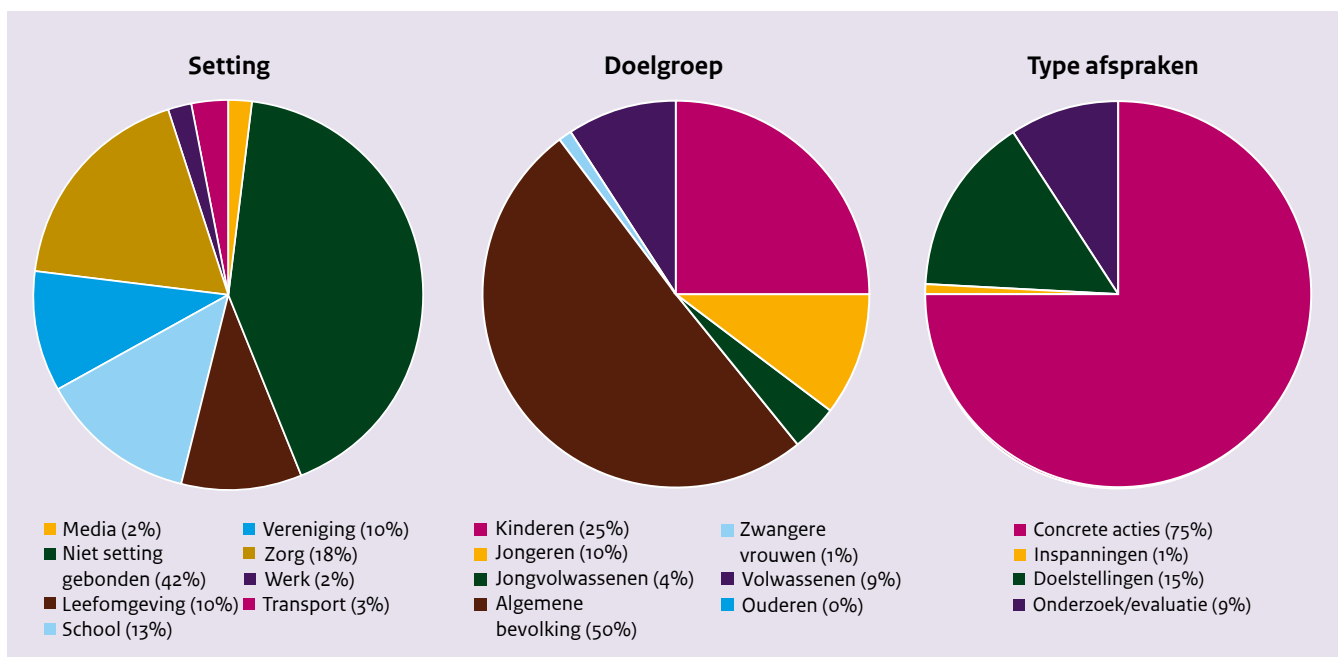
Binnen dit thema zijn 27 afspraken gemaakt (inclusief de afspraken die hierboven zijn beschreven om de voortgang op het thema weer te geven). Opvallend is dat een vrij groot aantal van de afspraken zijn geformuleerd als doelstelling. Eén afspraak ging om een onderzoek. Alle afspraken zijn in 2020 gestart, waarbij 4% van de afspraken nog in voorbereiding is en het

merendeel (89%) in uitvoering. Van de afspraken is 7% afgerond. Alle afspraken die mede gericht zijn op mensen met een beperking zijn in uitvoering, maar voor één afspraak is aangegeven dat er minder voortgang is geboekt dan beoogd vanwege de coronapandemie. Er zijn binnen dit thema zes doelstellingen met als streefjaar 2020. Hiervan is één doelstelling behaald, één doelstelling net niet behaald en vier doelstellingen zijn niet behaald.

4.3 Duiding en conclusie

Bijna de helft van alle afspraken in het deelakkoord overgewicht is niet aan een specifieke setting gebonden (zie Figuur 6). De overige afspraken worden vooral uitgevoerd in de setting zorg, school, (sport)vereniging of in de leefomgeving (overeenkomstig met de thema's

gezonde omgeving en zorg binnen dit deelakkoord). Ruim de helft van de afspraken is gericht op de algemene bevolking, gevolgd door kinderen en jongeren. Er zijn vijf afspraken speciaal gericht op mensen met een beperking en drie op mensen met een lagere sociaal-economische status. Het merendeel van de afspraken betreft concrete acties.

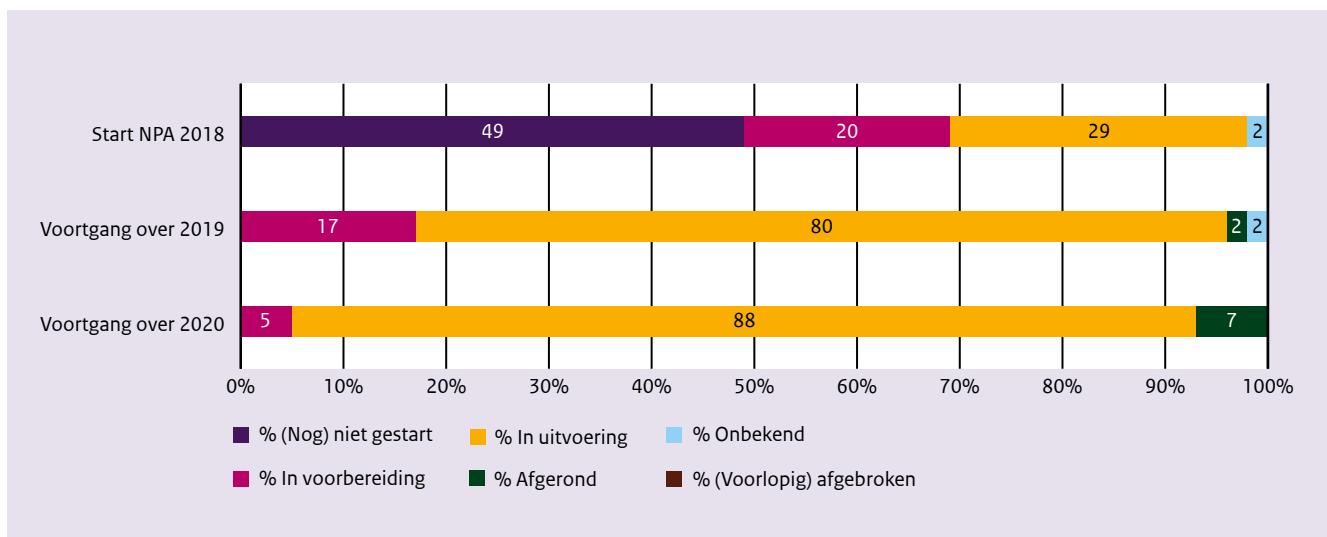

Figuur 6: Kenmerken van de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord - Overgewicht¹⁰

Zoals in Figuur 7 weergegeven, is een groot deel van de afspraken (88%) voor overgewicht in 2020 in uitvoering. Van de afspraken die in uitvoering zijn is voor ruim een kwart (27%) aangegeven dat deze weinig of minder voortgang hebben geboekt dan beoogd vanwege de coronapandemie. Voor geen van de afspraken die in voortgang zijn, is aangegeven dat er weinig of minder voortgang geboekt is door een andere reden (dan de

coronapandemie). Voor de overige afspraken die in uitvoering zijn (73%) is voortgang geboekt. Enkele afspraken (7%) zijn afgerond in 2020. Voor een deel daarvan is aangegeven dat er een vervolgactie wordt gestart. Alle afspraken die speciaal gericht zijn op mensen met een lagere sociaal-economische status of mensen met een beperking zijn in uitvoering of afgerond.

¹⁰ De percentages afspraken die ingedeeld zijn als "Concrete acties" en "Doelstellingen" wijken af ten opzichte van de voortgangsrapportage in 2019 omdat één afspraak alsnog als doelstelling is ingedeeld. Door afronding kan het voorkomen dat de percentages niet optellen tot precies 100%.

Figuur 7: Voortgang van de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord van 2018 tot en met 2020 - Overgewicht*

In Tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de doelstellingen voor 2020 per thema. Van de tien doelstellingen zijn er twee doelstellingen behaald en één net niet behaald. Zes doelstellingen zijn niet behaald en bij één doelstelling

ontbraken cijfers om dit te bepalen. Van deze tien doelstellingen zijn zes doelstellingen gericht op kinderen, jongeren en/of jongvolwassenen. Hiervan zijn er vijf niet behaald en één net niet behaald.

Tabel 2 Overzicht doelstellingen met streefjaar 2020 - Overgewicht

	Behaald	Net niet behaald	Niet behaald	Onbekend	Totaal
Gezonde voeding	1	-	2	1	4
Meer bewegen en sporten	-	-	-	-	-
Gezonde omgeving en zorg	1	1	4	-	6
Totaal	2	1	6	1	10

* Door afronding kan het voorkomen dat de percentages niet precies optellen tot 100%.

5

Problematisch alcoholgebruik

De partijen binnen het deelakkoord problematisch alcoholgebruik willen dat er een maatschappelijke trend komt, waarbij de keuze om alcohol te drinken een meer bewuste keuze is en waarbij mensen weten wat de gezondheidseffecten zijn. Daarom zal de brede acceptatie van (overmatig) alcoholgebruik en het kennisniveau moeten worden beïnvloed om een afname van problematisch alcoholgebruik te bereiken.

5.1 Situatie 2010-2020 en ambities

De partijen hebben vier ambities uitgesproken. De eerste ambitie is om het percentage Nederlanders van 18 jaar en ouder dat overmatig¹¹ drinkt terug te brengen tot 5% in 2040. Ook het percentage volwassenen dat zwaar¹² drinkt moet dalen tot 5%. In 2019 drinkt 8,5% van de volwassenen overmatig tegenover 8,2% in 2018. In 2020 is dit percentage gedaald naar 6,9% (21). In 2018 drinkt 9,0% van de volwassenen zwaar. In 2020 is dit percentage verder gedaald naar 7,7%, (zie Figuur 8) (22). Het cijfer van 2020 is (mogelijk) beïnvloed door de coronapandemie (2). De tweede ambitie is om het percentage vrouwen dat alcohol drinkt, terwijl zij wisten dat zij zwanger zijn, te laten

dalen tot maximaal 2% in 2040. Uiteindelijk is het streven om te komen tot 0% alcoholgebruik tijdens de zwangerschap. In 2018 drinkt 4,2% van de aanstaande moeders terwijl ze weten dat ze zwanger zijn (9)¹³. Onder hoger opgeleide vrouwen is dit percentage hoger (6,0% in 2018) dan onder middelbaar opgeleide (2,0%) of lager opgeleide vrouwen (3,2%). Nieuwe cijfers worden in 2021 verzameld.

Ook voor jongeren onder de 18 jaar is de uiteindelijk doelstelling om te komen tot 0% alcoholgebruik. De derde ambitie is dan ook dat in 2040 maximaal 25% van de scholieren ooit alcohol heeft gedronken, maximaal 15% de afgelopen maand heeft gedronken en maximaal 7% de afgelopen maand heeft gebinged¹⁴. In 2019 liggen deze cijfers op respectievelijk 46,6%, 26,2% en 18,5% (23). Deze cijfers worden tweemaal verzameld. Meer recente cijfers komen daarom in 2021 beschikbaar.

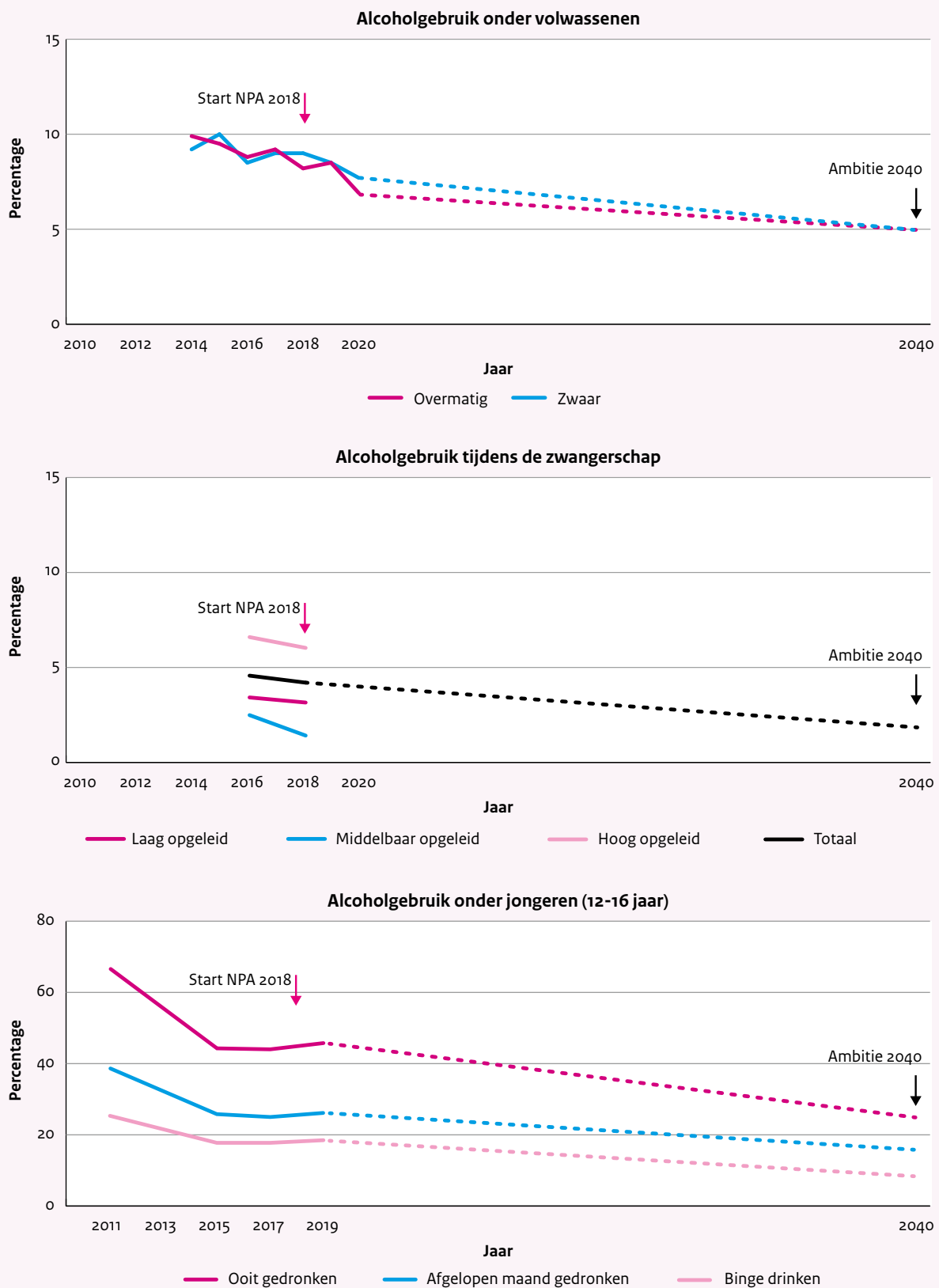
De vierde ambitie beschrijft dat 80% van de Nederlanders van 12 jaar en ouder belangrijke (gezondheids)effecten van (problematisch) alcoholgebruik kent. In 2020 geeft 75% van de volwassenen (18 jaar en ouder) aan bekend te zijn met de richtlijn over alcoholgebruik van de Gezondheidsraad (24).

¹¹ Overmatig drinken: meer dan 21 glazen alcohol per week (mannen) of meer dan veertien glazen alcohol per week (vrouwen).

¹² Zwaar drinken: minstens één keer per week zes of meer glazen alcohol op één dag (mannen) of minstens één keer per week vier of meer glazen alcohol op één dag (vrouwen).

¹³ Er zijn alleen vergelijkbare cijfers over 2016 en 2018 beschikbaar vanuit de Monitor Middelengebruik en Zwangerschap (Trimbos-instituut).

¹⁴ Binge drinken: vijf of meer glazen alcohol bij één gelegenheid.

Figuur 8: Situatie 2010-2020 en ambities in het Nationaal Preventieakkoord – Problematisch alcoholgebruik

5.2 Voortgang doelstellingen en afspraken

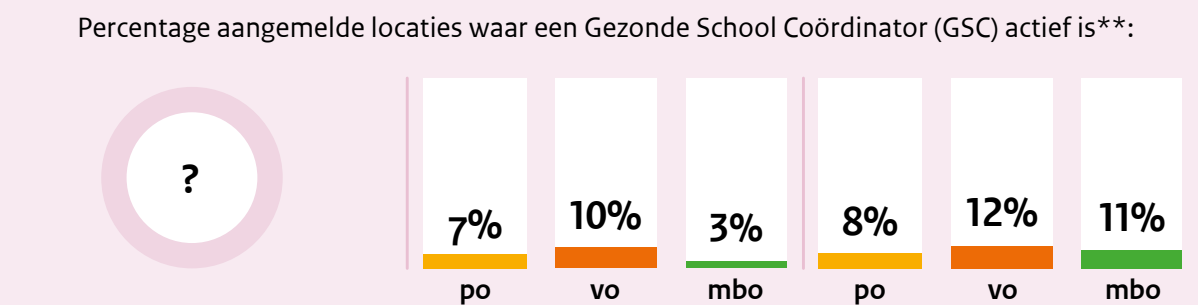
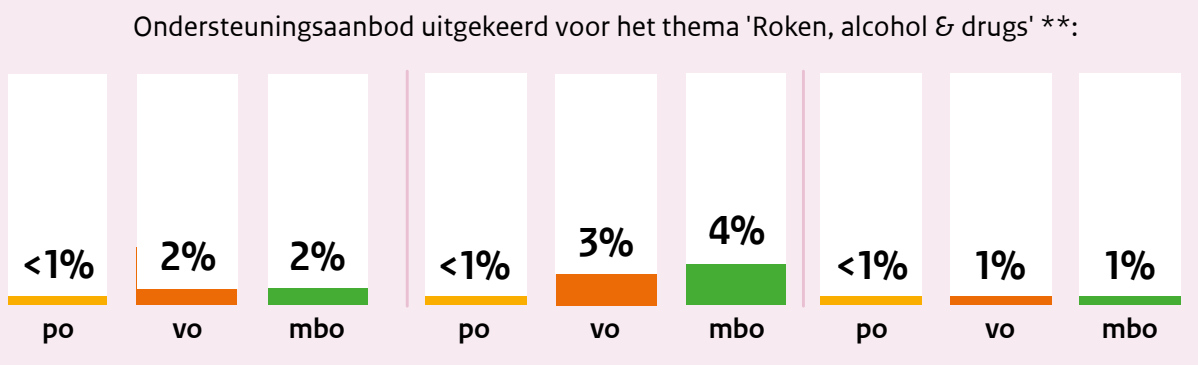
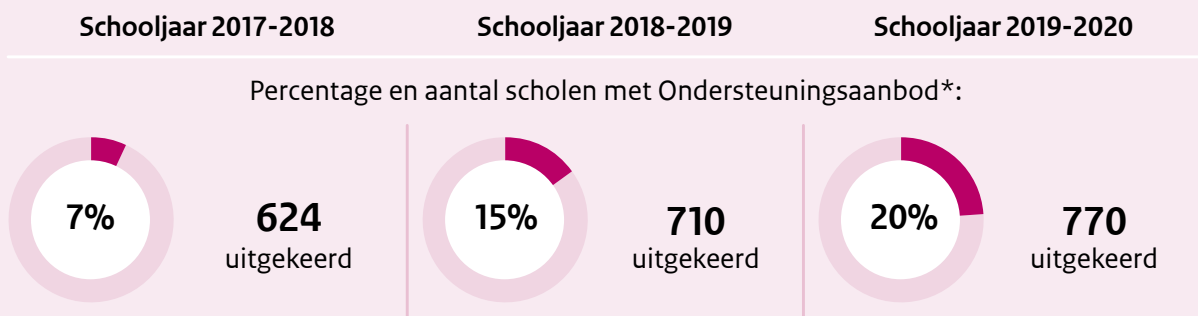
Om de ambities binnen dit deelakkoord te bereiken zijn er afspraken gemaakt op verschillende relevante terreinen. De afspraken zijn onderverdeeld in vijf thema's: A. 'Alcohol en de school- en studie omgeving', B. 'Marketing van alcoholhoudende drank', C. 'Bewustwording en vroegsignalering', D. 'Een gezonde sportomgeving' en E. 'Naleving en handhaving bij leeftijdsgrens en dronkenschap'. Net zoals bij het deelakkoord voor roken zijn per thema doelstellingen opgesteld. Een selectie van deze doelstellingen wordt in deze rapportage weergegeven, zodat voor ieder thema inzicht wordt gegeven in de voortgang (zie Methoden).

In totaal zijn er negen doelstellingen met een deadline in 2020. Hiervan vallen twee doelstellingen binnen thema A, één binnen thema B, vijf binnen thema C, geen binnen thema D en één binnen thema E. Om de doelstellingen te behalen zijn er in totaal veertig afspraken gemaakt met partijen. Hiervan vallen negen afspraken binnen thema A, vijftien binnen thema B, zes binnen thema C, vijf binnen thema D en vijf binnen thema E. Hieronder wordt per thema de voortgang van de vastgestelde doelstellingen weergegeven. Een volledig overzicht van de voortgang van *alle* afspraken binnen het NPA is online beschikbaar ([Bijlage C-voortgang problematisch alcoholgebruik](#)).

5.2.1 A. Alcohol en de school- en studie omgeving

Doelstelling:

In 2020 maakt 25% van alle po-, vo-, mbo-scholen, praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs (vso) in Nederland gebruik van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School. Po, vo en mbo hebben in 2020 overall een Gezonde School Coördinator actief.

* Percentages zijn cumulatief over de schooljaren beschreven.

** Percentages zijn per schooljaar beschreven.

De doelstelling is dat in 2020 een kwart van alle scholen gebruik maakt van het Ondersteuningsaanbod van de Gezonde School. Daarnaast willen po, vo, en mbo in 2040 op alle scholen een Gezonde School Coördinator (GSC) actief hebben. Dit heeft betrekking op alle thema's van de Gezonde School en niet specifiek op het thema 'Roken, alcohol & drugs'. In het schooljaar 2019-2020 is het ondersteuningsaanbod aan 770 scholen uitgekeerd. Dit betreft zowel scholen die nog niet eerder het ondersteuningsaanbod hebben ontvangen, als scholen die al wel eerder het ondersteuningsaanbod hebben ontvangen. Over de drie schooljaren (2017-2018, 2018-2019 en 2019-2020) is het totale percentage scholen dat gebruik heeft gemaakt van het ondersteuningsaanbod 20%. Het onderwerp problematisch alcoholgebruik wordt binnen de Gezonde School behandeld binnen het thema 'Roken, alcohol & drugs'. Het percentage scholen waaraan het ondersteuningsaanbod specifiek voor het thema 'Roken, alcohol & drugs' is toegekend, is in het schooljaar 2019-2020 vergelijkbaar met voorgaande schooljaren. Scholen die het ondersteuningsaanbod ontvangen hebben daarmee ook een GSC aangesteld.

Dat wil zeggen dat ook 20% van de scholen in de periode 2017 t/m 2020 een GSC heeft aangesteld¹⁵. Mogelijk is één GSC actief op meerdere locaties. Opgesplitst naar de verschillende onderwijssectoren hebben in schooljaar 2019-2020 523 van de 6.740 po-locaties (8%) een GSC aangesteld. In het vo gaat het om 179 van de 1.460 locaties (12%) en in het mbo om 68 van de 600 schoollocaties (11%).

Reactie partij(en):

De rondes van het ondersteuningsaanbod lopen niet per kalenderjaar, maar per schooljaar. Een deel van de middelen vanuit het NPA wordt daardoor ingezet voor de ronde ondersteuningsaanbod schooljaar 2020-2021. De verwachting is dat eind 2021 26% van de scholen gebruik heeft gemaakt van het ondersteuningsaanbod¹⁶. Er is voor gekozen om het ondersteuningsaanbod ook toe te kennen aan scholen die al eerder van het ondersteuningsaanbod gebruik hebben gemaakt. Hier is bewust voor gekozen om scholen optimaal te ondersteunen in het borgen van gezonde leefstijl in het schoolbeleid. Het percentage totaal aantal uitkeringen van het ondersteuningsaanbod ten opzicht van het totaal aantal schoollocaties ligt in de periode 2017-2020 op 28% en zal naar verwachting in december 2021 op 35% liggen.

¹⁵ Niet alleen de scholen die gebruik maken van Ondersteuningsaanbod Gezonde School hebben een GSC. Ook de scholen met een vignet Gezonde School hebben een GSC. Eind 2020 waren er 1.773 schoollocaties met een vignet. Dit betreft deels scholen die het ondersteuningsaanbod hebben ontvangen. Daarnaast zijn er ook scholen met een GSC die niet bij het programma Gezonde School bekend zijn omdat ze zich niet registreren.

¹⁶ In deze prognose is ook rekening gehouden met de scholen die gebruik maken van de Stimuleringsregeling Gezonde relaties en seksualiteit. Het thema Relaties en Seksualiteit is in 2019 uit het ondersteuningsaanbod gehaald en daarvoor is een aparte regeling ingericht die vergelijkbaar is met het ondersteuningsaanbod.

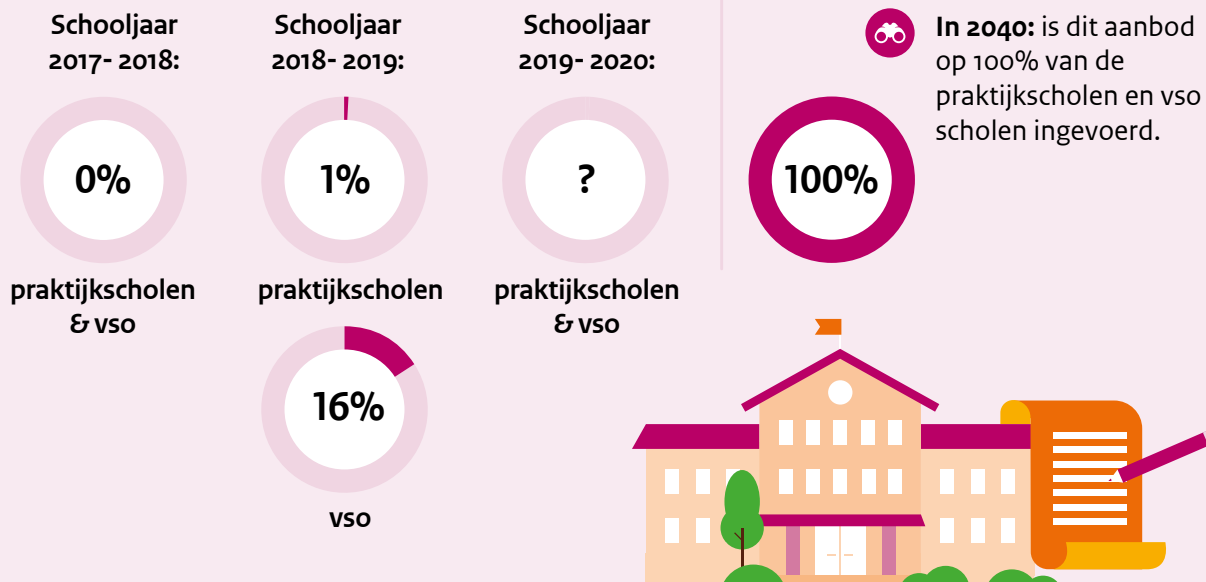
Doelstelling:

In 2020 is er een evidence-based aanbod van alcoholpreventie in po, vo en mbo beschikbaar en voor het praktijkonderwijs en het vso is er een op maat gemaakt en integraal aanbod alcoholpreventie.

Evidence-based aanbod alcoholpreventie aanwezig:

Interventie	Beoordeling
Moti-4	Goede aanwijzingen voor effectiviteit
Adviesgesprek Alcohol Jongeren	Goed onderbouwd
Samen Slagen	Goed onderbouwd
Helder op School: Be wise, think twice	Goed onderbouwd
Open en Alert	Goed onderbouwd
ROC-Aanvalsplan	Goed onderbouwd
Take it personal!	Goed onderbouwd

Op maat gemaakt en integraal aanbod alcoholpreventie aanwezig:

In 2020 is er een evidence-based aanbod van alcoholpreventie beschikbaar voor het po, vo en mbo. Dit zijn interventies die minimaal 'goed onderbouwd' zijn volgens de Interventiedatabase Gezond Leven van het RIVM (25). Er zijn in totaal elf interventies gericht op de preventie van alcoholgebruik onder jongeren opgenomen in de interventiedatabase van het RIVM. Hiervan hebben zeven interventies de status 'goed onderbouwd' of 'goede aanwijzingen voor effectiviteit'. De zeven interventies zijn universele (n=1), geïndiceerde (n=3), selectieve (n=5) en

zorggerichte preventie (n=1). Verder richten zij zich op het vso (n=3), vo (n=1), mbo (n=1) en op jongeren in de leeftijd van 12-25 jaar die beginnend problematisch bezig zijn met onder andere middelengebruik of jongeren met een verhoogd risico op problematisch middelengebruik vanwege hun verblijf in een risicosetting (n=2). Van de elf interventies zijn er vier die zich integraal mogen noemen, omdat ze zich richten op meerdere van de pijlers: beleid, educatie, vroegsignalering/ zorg en de omgeving (waaronder ouders).

Samenvatting A. Alcohol en de school- en studie omgeving

Binnen dit thema zijn twee doelstellingen geformuleerd voor het jaar 2020. Het doel is dat 25% van alle po-, vo-, mbo-scholen, praktijkonderwijs en vso gebruik maken van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School; in 2020 was dit 20%. Daarnaast is het de bedoeling dat in 2020 in het po, vo en mbo een evidence-based aanbod van alcoholpreventie beschikbaar is en voor het praktijkonderwijs en het vso een op maat gemaakt integraal aanbod alcoholpreventie. In 2020 is dit aanbod beschikbaar.

Binnen dit thema zijn negen afspraken gemaakt om de doelstellingen te behalen. Het merendeel van de afspraken was in 2020 in voorbereiding (22%) of in uitvoering (56%). De overige afspraken zijn afgerond (11%) of (voorlopig) afgebroken (11%). Binnen het thema 'Alcohol en de school- en studieomgeving' waren twee doelstellingen met 2020 als streefjaar. Één doelstelling is behaald en één doelstelling niet behaald.

5.2.2 B. Marketing van alcoholhoudende drank

Doelstelling:

Voorkomen dat marketing voor alcoholhoudende dranken bijdraagt aan problematisch alcoholgebruik. Het streven is dat alcoholmarketing jongeren niet of zo weinig mogelijk bereikt en beïnvloedt.

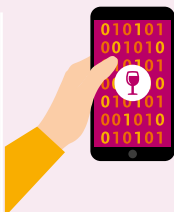
2018: Onderzoek naar het bereik en de beïnvloeding van jongeren door alcoholuitingen is nog niet gestart.

2019: Onderzoek is gestart.

2020: Onderzoek is afgerond.

2021: Resultaten zijn besproken met verstrekkers en producenten, om daarna vervolgstappen te zetten.

2018: 4 grote social media platforms hebben zich geïnteresseerd om alcoholreclame via hun platforms niet terecht te laten komen bij 18-.

2019: Social media platforms operationaliseren en testen het niet bereiken van alcoholmarketing van de doelgroep 18-.

2020: Contact geweest over afschermen van doelgroep 18- met Facebook en Google.

2021: Er wordt een evenement opgezet om over afscherming te communiceren.

2018: Geen nieuwe contracten meer afgesloten voor reclameborden van alcoholhoudend bier langs amateursportvelden.

2019 en 2020: Geen nieuwe contracten meer afgesloten. Schatting van amateursportverenigingen met reclameborden voor alcoholvrij bier:

2019:

24%

2020:

63%

Voor het praktijkonderwijs en vso is de doelstelling dat er een op maat gemaakt en integraal aanbod alcoholpreventie komt. Dit aanbod wordt op effectiviteit onderzocht en dient in 2040 op 100% van de praktijk- en vso scholen ingevoerd te zijn. De voortgang van deze afspraken is onbekend.

Om te voorkomen dat marketing voor alcoholhoudende dranken bijdraagt aan problematisch alcoholgebruik streven de partijen ernaar dat alcoholmarketing jongeren niet of zo weinig mogelijk bereikt en beïnvloedt¹⁷. Hiervoor is in 2019 een onderzoek uitgezet naar het bereik en de beïnvloeding van jongeren door alcoholuitingen bij de top-vijf-locaties waar jongeren alcoholmarketing het meest waarnemen (1. supermarkten, 2. horeca, 3. televisie, 4. bioscopen en 5. festivals/ evenementen/ poppodia). In 2020 is dit onderzoek afgerond. Dit onderzoek laat zien dat jongeren in de leeftijd van 12-17 jaar frequent worden blootgesteld aan diverse vormen van alcoholmarketing, maar dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen de vijf locaties. Als vervolg op het onderzoek is aan alcoholverstrekkers en producenten gevraagd om met maatregelen te komen om blootstelling van jongeren aan alcoholmarketing te beperken.

Daarnaast is er in 2020 contact geweest met Facebook en Google over het afschermen van alcoholreclame via hun platforms voor 18-minners. Het plan was om een evenement te organiseren om de boodschap te communiceren, maar dit is door de coronapandemie niet gelukt. De verwachting is dat in 2021 het evenement en bijbehorende communicatieplan gerealiseerd zullen worden. In 2020 is de evaluatie van de Reclamecode voor Alcoholhoudende dranken (RvA) afgerond. Deze evaluatie laat zien dat er veel draagvlak is onder adverteerders voor de RvA en de governance op orde is. De inhoud van de code wordt als effectief beoordeeld in relatie tot het doel van de code, namelijk het niet bereiken van jongeren. In de sportsector zijn sinds het sluiten van het NPA geen nieuwe contracten meer afgesloten waarbij reclameborden voor alcoholhoudend bier langs amateursportvelden worden geplaatst. Brouwerijen en sportclubs hebben afgesproken om uitsluitend nog reclameborden voor alcoholvrij bier te plaatsen. In 2019 zijn de eerste stappen gezet in het vervangen van reclame voor alcoholhoudend bier. Dit is doorgezet in 2020. Verder is verantwoorde alcoholconsumptie een vast onderwerp van gesprek geworden tussen brouwerijen en sportclubs.

Doelstelling:

Vóór 2021 komen verstrekkers van alcohol en de industrie met oplossingen om het bereik en de beïnvloeding van jongeren op de top 5 locaties* naar redelijkheid te beperken.

2018 en 2019: De oplossingen baseren zich op onafhankelijk onderzoek van het ministerie van VWS naar het bereik en de beïnvloeding van jongeren door alcoholuitingen bij de top 5 locaties. Dit onderzoek is in 2019 nog niet afgerond.

2020: Het onderzoek is eind 2020 afgerond. De oplossingen zijn nog niet geformuleerd.

2021: De resultaten worden besproken aan de tafel van het NPA, om daarna vervolgstappen te plannen.

* Locaties die door jongeren worden genoemd als locatie waar ze alcoholmarketing waarnemen.

De doelstelling is dat vóór 2021 verstrekkers van alcohol en de industrie met oplossingen komen om het bereik en de beïnvloeding van jongeren op de top vijf locaties, waar jongeren alcoholmarketing het meest waarnemen¹⁸, naar redelijkheid te beperken. Het onderzoek beschreven in de infographic is eind 2020 afgerond, waardoor oplossingen in 2020 nog niet zijn aangedragen. In 2021 zullen de

onderzoeksresultaten besproken worden met verschillende partijen, om te bepalen welke vervolgstappen nodig zijn.

Reactie partij(en):

Dit punt komt voort uit het bereikonderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van VWS door onderzoeksbureau

¹⁷ Bovenstaande doelstelling is een samenvoeging van doelstelling 1 en 2 van thema B vanuit het NPA.

¹⁸ De top vijf locaties betreffen: 1) supermarkten, 2) horeca, 3) televisie, 4) bioscopen en 5) festivals/ evenementen/ poppodia.

Breuer/Intraval. Dit onderzoek is een jaar later opgeleverd dan gepland en medio november 2020 opgeleverd. Binnen de resterende tijd van 2020 is het daarom niet gelukt om te komen met oplossingen en maatregelen. Dit is gecommuniceerd naar VWS en andere partners. Tegelijkertijd heeft de evaluatie van de Reclamecode voor Alcoholhoudende dranken plaatsgevonden.

Het was noodzakelijk om ook deze evaluatie af te wachten en vervolgens te duiden. De evaluatie van de Reclamecode voor Alcoholhoudende dranken is medio december 2020 afgerond en in maart 2021 gepubliceerd. Sinds eind 2020 anticiperen we op mogelijke uitkomsten en vervolgstappen.

Samenvatting B. Marketing van alcoholhoudende drank

Dit thema bevat de doelstelling dat vóór 2021 door verstrekkers van alcohol en de industrie oplossingen worden geformuleerd om het bereik en de beïnvloeding van jongeren op de top vijf locaties naar redelijkheid te beperken. Deze oplossingen waren er eind 2020 nog niet.

Binnen dit thema zijn vijftien afspraken gemaakt om de doelstellingen te halen, waarvan bijna twee derde onderzoek is. Meer dan de helft van de afspraken was in 2020 in uitvoering (60%). De rest van de afspraken is afgerond (40%), voor de helft hiervan zijn vervolgtacties gepland. Er was één doelstelling voor 2020, deze is niet behaald

5.2.3 C. Bewustwording en vroegsignalering

Om bewustwording en vroegsignalering met betrekking tot alcoholgebruik en -problematiek na te streven is de doelstelling geformuleerd om in 2020 een uitgebreid pakket van interventies, zorgpaden, training,

steunpunten en aanbod voor problematisch alcoholgebruik, voor naasten en professionals te implementeren. Deze doelstelling (doelstelling 3 van thema C) is hieronder uitgesplitst in vijf subdoelstellingen.

Doelstelling:

In 2020 is er een keten van matched care (online) interventies.

2018: Geconstateerd dat effectieve interventies probleemdrinkers onvoldoende bereiken.

2019: Gestart met inventarisatie van (online) hulpaanbod.

2020: Inventarisatierapport en advies over het meest kansrijke aanbod zijn uitgebracht.

Als eerste doelstelling is afgesproken om in 2020 een keten van matched care (online) interventies beschikbaar te hebben. In 2019 is gestart met het uitvoeren van een inventarisatie om beschikbare en effectieve (online) interventies in kaart te brengen en in 2020 is het bijbehorende inventarisatierapport uitgebracht. Hierin staat een advies voor het meest kansrijke aanbod van (online en offline) informatievoorziening, interventies voor gedragsverandering en tools rondom alcoholgebruik.

Reactie van partij(en):

Er is een selectie van effectieve online interventies, die in de loop van 2021 wordt samengebracht tot een lopende keten. Eerder bleek niet mogelijk, omdat de subsidies pas in de tweede helft van 2019 zijn verstrekt en er door corona vertraging is geweest. Daarnaast zijn er veel partijen betrokken bij deze doelstelling, met verschillende belangen bij de borging van hun interventies, waardoor het komen tot een gedeeld plan meer tijd heeft gekost.

Doelstelling:

In 2020 zijn er per doelgroep zorgpaden ontwikkeld en op lokaal niveau geïmplementeerd.

Doelgroep	2018	2019	2020
Ouderen	Best practices opgesteld en verbeterd.	Activiteiten nog niet gestart.	Vorbereidingen voor zorgpaden worden getroffen.
Jeugd/ jongvolwassenen	Activiteiten nog niet gestart.	Activiteiten nog niet gestart.	Verschillende interventies beschikbaar en/of ontwikkeld. Vorbereidingen voor zorgpaden worden getroffen.
Eerstelijnszorg	Activiteiten nog niet gestart.	Activiteiten nog niet gestart.	Activiteiten nog niet gestart.
Tweedelijnszorg	Activiteiten nog niet gestart.	Pilot gestart t.b.v. ketenzorg en netwerk.	Handreiking wordt verspreid onder tweedelijns-professionals.
Werknemers	Onbekend in hoeverre Zorgstandaard Problematisch alcoholgebruik verwerkt is in beleidsplannen en/of handelwijzen van bedrijfsartsen.	Gekeken naar NVAB standpunt Alcohol en Drugsbeleid.	Er wordt een signaleringsinstrument voor werkgevers ontwikkeld, gebaseerd op richtlijnen, zorgstandaarden en onderzoek.

Ten tweede is afgesproken dat er in 2020 per doelgroep zorgpaden voor vroegsignalering zijn ontwikkeld en op lokaal niveau zijn geïmplementeerd. Hiervoor worden werkgroepen op het gebied van vroegsignalering van (problematisch) alcoholgebruik opgestart voor de doelgroepen senioren, jeugd/jongvolwassenen, eerstelijnszorg, tweedelijnszorg en werknemers/bedrijven. In 2019 zijn voor een aantal werkgroepen activiteiten gestart. In 2020 hebben de werkgroepen voorbereidingen voor zorgpaden getroffen, interventies beschikbaar gesteld of ontwikkeld, een handreiking verspreid onder zorgprofessionals en een signaleringsinstrument ontwikkeld voor werkgevers. De werkgroep Eerstelijnszorg heeft nog geen activiteiten gestart.

Reactie van partij(en):

Deze doelstelling kan pas worden behaald als de keten waarin zorg per doelgroep wordt aangeboden helemaal is gestroomlijnd. De benodigde acties om daartoe te komen zijn omvangrijker dan aanvankelijk werd gedacht bij het opstellen van het NPA. Daarbij was de slagkracht van partners soms beperkt door veel personele wisselingen en de druk die is ontstaan op organisaties door Covid-19. Daarnaast is de subsidie pas relatief laat (halverwege 2019) toegekend, waardoor er op dit moment nog veel in ontwikkeling is. De verwachting is dat deze doelstelling in de periode 2022-2023 wel behaald zal worden.

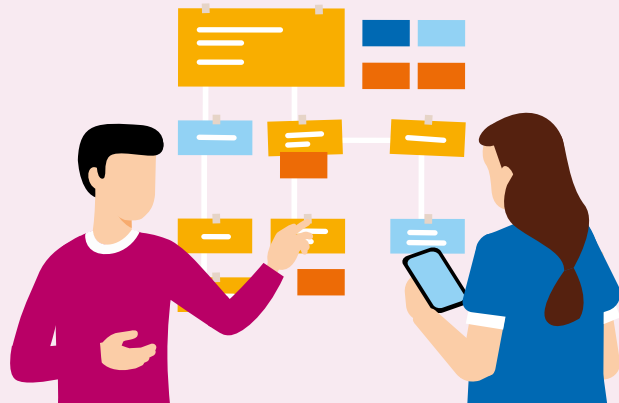
Doelstelling:

In 2020 zijn vrijwilligers getraind zodat zij goed geëquipeerd zijn voor vroeg-signalering.

2018: Voorbereiding training nog niet gestart.

2019: Inventarisatiefase en ervaringen worden gedeeld.

2020: Er is geen aanvullende informatie over het aantal getrainde vrijwilligers.

Ten derde is afgesproken dat er in 2020 vrijwilligers zijn getraind zodat zij bekwaam zijn om ingezet te worden voor vroegsignalering van (problematisch) alcoholgebruik. In 2019 is gestart met de inventarisatiefase voor de trainingen. Vanuit de bewustwordingscampagne IkPas zijn er in 2019 vrijwilligers getraind en hun ervaringen zijn gedeeld binnen deze inventarisatiefase. Vanwege de coronapandemie konden in 2020 geen trainingen gegeven worden. Wel zijn in 2020 plannen

gemaakt om de vrijwilligerstool om te zetten in een online tool, zoals in de vorm van een e-module.

Reactie van partij(en):

Het is bekend dat er vrijwilligers zijn getraind (o.a. binnen IkPas), ook al is niet bekend hoeveel het er precies zijn. In 2020 zijn plannen gemaakt om de vrijwilligerstool om te zetten in een online tool. Financiering hiervoor is in 2020 aangevraagd, maar nog niet toegekend.

Doelstelling:

In 2020 zijn er steunpunten voor consultatie, advies en deskundigheidsbevordering.

2018: Aantal steunpunten onbekend. Volgens eigen website geven 10 verslavingszorginstellingen uitvoering aan advies en consultatie.

2019: Uitvraag gestart bij instellingen hoe zij vormgeven aan steunpunten.

2020:

- 13 verslavingszorginstellingen met een steunpunt dragen samen bij aan de ontwikkeling van één centrale Consultatie- en Advieslijn.
- De resultaten van het inventarisatierapport over draagvlak voor een centrale Consultatie- en Advieslijn zijn overwegend positief.

2021: De Consultatie- en Advieslijn wordt gerealiseerd.

Ten vierde is afgesproken dat er in 2020 steunpunten zijn voor consultatie, advies en deskundigheidsbevordering voor bewustwording en vroegsignalering van (problema- tisch) alcoholgebruik. Eind 2018 werd dit door elke verslavingszorginstelling op haar eigen manier georgani- seerd. Daarom is in 2019 hierover een interviewronde gestart met verschillende verslavingszorginstellingen. In 2020 zijn er dertien verslavingszorginstellingen met een steunpunt. Uit het inventarisatieonderzoek blijkt dat er draagkracht is voor één centrale Consultatie- en Advieslijn. Op die manier kan de doelgroep optimaal

worden bediend met zowel brede feitenkennis als ook specifieke informatie over het regionale zorgaanbod. De dertien instellingen werken samen om dit te realiseren, maar dit is in 2020 nog niet gelukt.

Reactie van partij(en):

Deze doelstelling was lastiger te behalen dan aanvankelijk werd gedacht, omdat het werk van dertien instellingen gekoppeld moet worden en dat bestuurlijk erg complex is. De verwachting is dat het in 2021 wel gaat lukken om deze doelstelling te realiseren.

Doelstelling:

In 2020 is er een landelijk aanbod voor naasten geïmplementeerd.

2018: Geen landelijk dekkend én evidence-based hulpaanbod voor naasten. Elke verslavingszorg- instelling geeft hier eigen invulling aan.

2019: Twee bewezen effectieve interventies voor naasten worden door enkele verslavings- zorginstellingen aangeboden. Gestart met inventarisatie voor aanvullende interventies.

2020: De inventarisatie van te implementeren interventies heeft plaatsgevonden.

2021: De interventie(s) worden landelijk geïmplementeerd.

Ten vijfde is afgesproken dat er in 2020 een landelijk aanbod voor hulp aan naasten geïmplementeerd zal zijn. In 2018 gaven instellingen een eigen invulling aan het betrekken van naasten en het organiseren van familie- programma's. In 2019 is een inventarisatie gestart naar welke effectieve interventies voorhanden zijn binnen de verslavingszorg, om tot een effectief, gezamenlijk gedragen aanbod te komen. In 2020 gaven meerdere verslavingszorg- instellingen hulp en/of advies aan naastbetrokkenen, maar elke instelling gaf hier op eigen manier vorm en inhoud aan. Structurele financiering van ondersteuning aan naasten blijft ingewikkeld, waardoor

er beperkt aanbod is voor naastbetrokkenen en het bereik klein is. In 2020 heeft de inventarisatie plaats- gevonden welke interventies de instellingen willen implementeren. In 2021 zullen deze interventies landelijk worden geïmplementeerd.

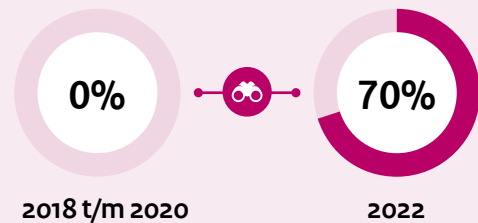
Reactie van partij(en):

Mede door de coronapandemie heeft het behalen van deze doelstelling vertraging opgelopen. De looptijd van de subsidie is verlengd tot en met 2021 en de implementatie van effectieve interventies voor naasten staat voor 2021 gepland. De verwachting is dat dit ook behaald gaat worden.

Doelstelling:

In 2022 heeft 70% van de verloskundigen een training gevolgd om alcoholgebruik bespreekbaar te maken bij zwangere vrouwen en vrouwen in het kraambed.

Percentage verloskundigen dat de training heeft gevolgd:

2018: De trainingen zijn nog niet gestart. De plannen en samenwerkingen liggen klaar.

2019: De trainingen zijn nog niet gestart. Er is een start gemaakt met de nulmeting om de behoefte aan producten te peilen voor implementatie van de training.

2020: Het Trimbos-instituut heeft de training ontwikkeld.

2021: Training wordt gelanceerd en getest als pilot in vier regio's, als onderdeel van het project Vroegsignalering Leefstijl & Zwangerschap.

Het doel is dat in 2022 70% van de verloskundigen een training heeft gevolgd om alcoholgebruik bespreekbaar te maken bij zwangere vrouwen en vrouwen in het kraambed. In 2020 is deze training om alcoholgebruik

bespreekbaar te maken ontwikkeld. In 2021 zal de training gelanceerd worden en getest als pilot in praktijken in vier regio's.

Samenvatting C. Bewustwording en vroegsignalering

Binnen dit thema zijn doelstellingen opgesteld om in 2020 een uitgebreid pakket van interventies, zorgpaden, training steunpunten en aanbod voor problematisch alcoholgebruik voor naasten en professionals te implementeren. In 2020 is er nog geen keten van (online) interventies. Wel is er een selectie van effectieve online interventies, die in de loop van 2021 wordt samengebracht tot een lopende keten. Daarnaast zijn er per doelgroep werkgroepen opgericht in 2019, maar zijn er nog geen zorgpaden ontwikkeld en geïmplementeerd. Voorbereidingen hiervoor zijn in 2020 getroffen. Verder zijn er in 2020 vrijwilligers getraind, maar het is niet bekend hoeveel. In 2020 zijn er dertien verslavingszorginstellingen met een steunpunt, die

samenwerken aan de realisatie van één centrale Consultatie- en Advieslijn in 2021. Tenslotte is er in 2020 nog geen landelijk aanbod voor naasten geïmplementeerd. Er is een aantal instellingen dat effectieve interventies voor naasten aanbiedt. Dit zal in 2021 landelijk worden geïmplementeerd

Binnen dit thema zijn zes afspraken gemaakt om de doelstellingen te behalen. Vijf afspraken zijn in uitvoering en één afspraak is afgerond. Er zijn binnen dit thema vijf doelstellingen met als streefjaar 2020. Hiervan zijn vier doelstellingen niet behaald en bij één doelstelling is de voortgangsinformatie niet toereikend om te beoordelen of de doelstelling behaald is of niet.

5.2.4 D. Een gezonde sportomgeving

Doelstelling:

In 2025 biedt 50% van de sportverenigingen met een eigen kantine/accommodatie een gezonde sportomgeving. In 2040 biedt 80% een gezonde sportomgeving.

2018
t/m
2020:

Percentage sportverenigingen met gezonde sportomgeving is niet bekend.

2025:

van de sportverenigingen biedt een gezonde sportomgeving.

2040:

2019: Onderzoek en advies rondom alcoholbeleid in de sport afgerond en richtlijnen opgesteld en gecommuniceerd.

2020:

- 1.800 sportverenigingen kregen begeleiding van Team:Fit of een gezond voedingsaanbod volgens de richtlijnen van het Voedingscentrum.
- 265 sportverenigingen hebben een Team:Fit certificaat behaald.
- 11.394 personen hebben een IVA-certificaat gehaald.

Voor sportverenigingen met een eigen kantine/accommodatie is het doel dat in 2025 50% en in 2040 80% een gezonde sportomgeving biedt¹⁹. In 2018 tot en met 2020 is het aantal verenigingen met een gezonde sportomgeving, op het gebied van alcohol, niet bekend²⁰. In 2020 zijn er verschillende acties ondernomen om te komen tot gezonde sportomgevingen. Zo heeft NOC*NSF

samen met haar partners en stakeholders de gezonde sportomgeving onder de aandacht gebracht via inspiratiesessies voor meerdere clubs. Verder heeft NOC*NSF samen met bureau Objectief in 2020 een plan gemaakt om via enkele gemeentelijke pilots samen met gemeente en sportclubs de naleving van de leeftijds-grens te verbeteren.

Samenvatting D. Een gezonde sportomgeving

Binnen dit thema zijn doelstellingen dat voor 2025 50% en 2040 80% van de sportvereniging met een eigen kantine/accommodatie een gezonde sportomgeving biedt. Hoe hoog dit percentage in 2020 ligt, is niet bekend. Binnen dit thema zijn vijf afspraken gemaakt om de doelstellingen te behalen, waaronder één binnen

de categorie onderzoek en vier concrete acties. In 2020 zijn drie van de vijf afspraken in uitvoering, de andere twee afspraken zijn afgerond en hiervoor zijn vervolgacties gepland. Dit thema bevat geen doelstelling die in 2020 volbracht dient te worden.

¹⁹ Bovenstaande doelstelling is een samenvoeging van doelstelling 1 en 2 van thema D uit het NPA.

²⁰ Een indicatie van de voortgang van (alcohol)beleid van sportkantine is te vinden in Slot-Heijs, 2020, De gezondere sportkantine in 2019 en Collard, 2019, Ambitie van sportverenigingen om te werken aan thema's uit het Nationaal Preventieakkoord, 2019.

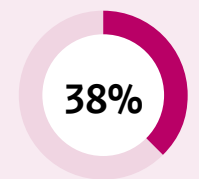
5.2.5 E. Naleving en handhaving bij leeftijdsgrens en dronkenschap

Doelstelling:

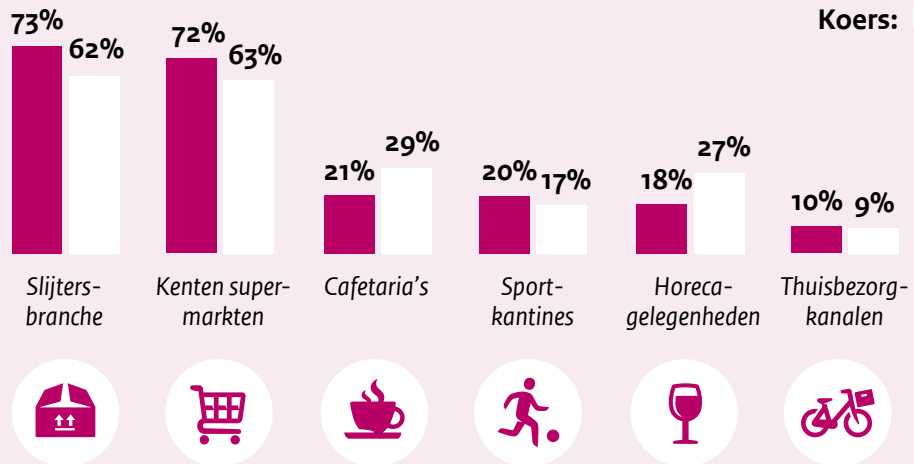
1. 100% naleving van de leeftijdsgrens bij verstrekking van alcohol voor alle verstrekkers vanaf 2030.
2. Verstrekkers streven naar een lineair stijgende naleving vanaf 2018 naar 2030.
3. In 2020 en 2024 wordt in kaart gebracht of verstrekkers op koers liggen en waar behoefte is aan extra inspanningen, controles of bijsturing.

2018

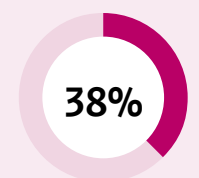

Totale gewogen nalevingscijfer 2018

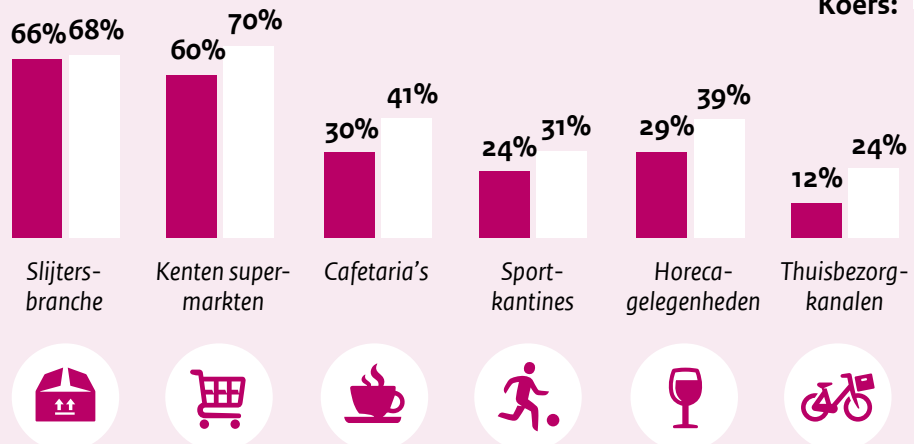

2019: Er heeft geen nalevingsonderzoek plaatsgevonden.

2020

Totale gewogen nalevingscijfer 2020

In het NPA is de doelstelling geformuleerd dat alle verstrekkers van alcohol streven naar een lineair stijgende naleving van de leeftijdsgrens bij verstrekking van alcohol tot uiteindelijk 100% naleving in 2030²¹. In 2020 is een nalevingsonderzoek voor alcoholverstrekking uitgevoerd. Uit de resultaten blijkt dat jongeren, net als in 2018, in 62% van de gevallen alcohol konden kopen. Geen van de verstrekkers ligt op koers met de lineair stijgende naleving. Via thuisbezorgkanalen, horecagelegenheden en sportkantines komen jongeren het meest eenvoudig aan alcohol.

De op maat ontwikkelde e-learning modules voor studenten, horeca, sportbonden en zelfstandige slijters ter verbetering van de naleving van de leeftijdsgrens zijn geïmplementeerd. In 2022 zal opnieuw een landelijk nalevingsonderzoek naar alcoholverstrekking worden uitgevoerd.

Reactie van partij(en):

De verstrekkers liggen niet op koers, met name sport blijft achter. Daarbij laten slijterijen en supermarkten een daling zien. Er wordt breed ingezet op gesprekken, handhaving en ondersteuning om dit te keren. Met de structurele tweejaarlijkse monitoring zal er meer zicht komen op een al dan niet lineaire stijging.

Samenvatting E. Naleving en handhaving bij leeftijdsgrens en dronkenschap

De doelstelling binnen dit thema stelt dat er in 2020 in kaart wordt gebracht of verstrekkers op koers liggen voor het doel om in 2030 100% naleving van de leeftijdsgrens bij verstrekking van alcohol te behalen, en waar behoefte is aan extra inspanningen, controles of bijsturing. In 2020 is dit in kaart gebracht. De verstrekkers liggen niet op koers. Het totaal gewogen nalevingscijfers lag in 2020, net als in 2018, op 38%.

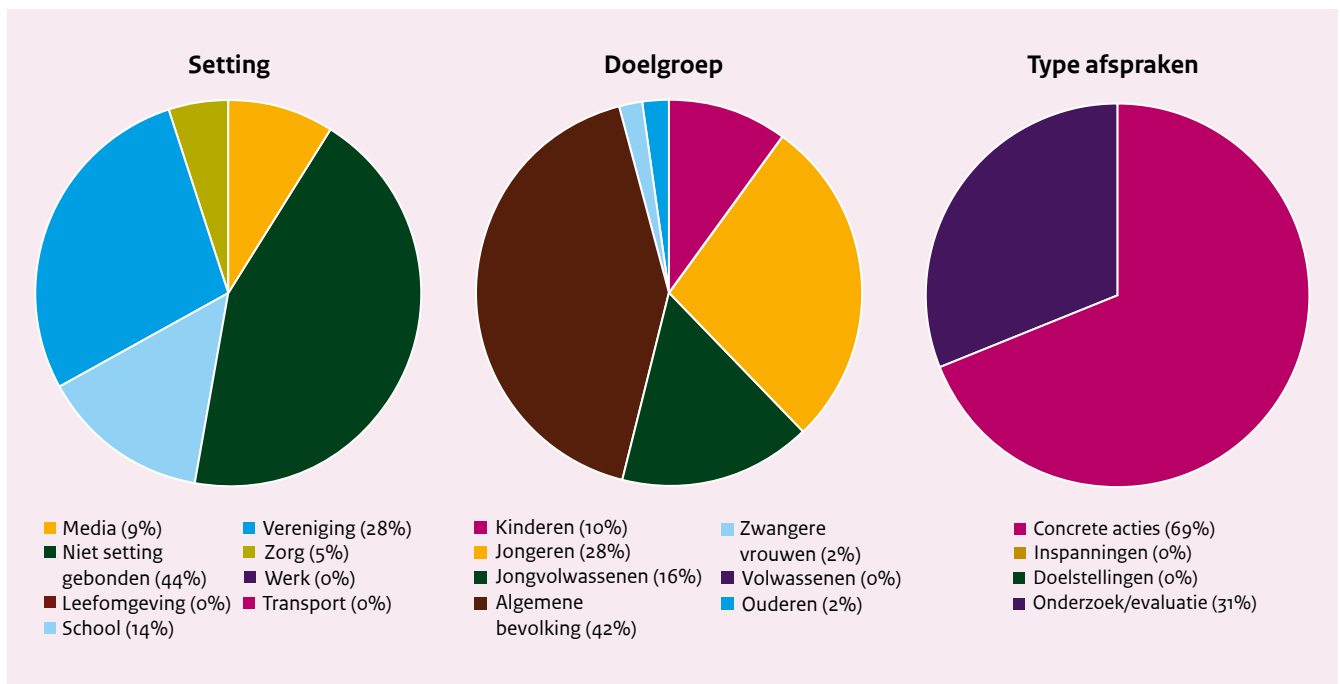
Er zijn binnen dit thema vijf afspraken gemaakt om de doelstellingen te halen. Vier van de afspraken waren in 2020 in uitvoering. Eén afspraak was eind 2020 nog niet gestart. Er is in dit thema één doelstelling met als streefjaar 2020; deze is behaald.

²¹ Bovenstaande doelstelling genummerd als 1, 2 en 3 is een samenvoeging van doelstelling 1 en 2 van thema E uit het NPA.

5.3 Duiding en conclusie

Bijna de helft van de afspraken binnen het deelakkoord problematisch alcoholgebruik is niet aan een specifieke setting gebonden (zie Figuur 9). Ongeveer een kwart van de afspraken wordt binnen de setting van een (sport) vereniging uitgevoerd. Het merendeel van de afspraken is gericht op kinderen, jongeren en jongvolwassenen,

gevolgd door afspraken die gericht zijn op de algemene bevolking. Er zijn twee afspraken specifiek gericht op mensen met een lagere sociaal economische status (SES) en vijf specifiek op mensen met een hoger opleidingsniveau (studenten). Ongeveer driekwart van de afspraken betreft concrete acties. De overige afspraken betreffen veelal het uitvoeren van onderzoeken en evaluaties.

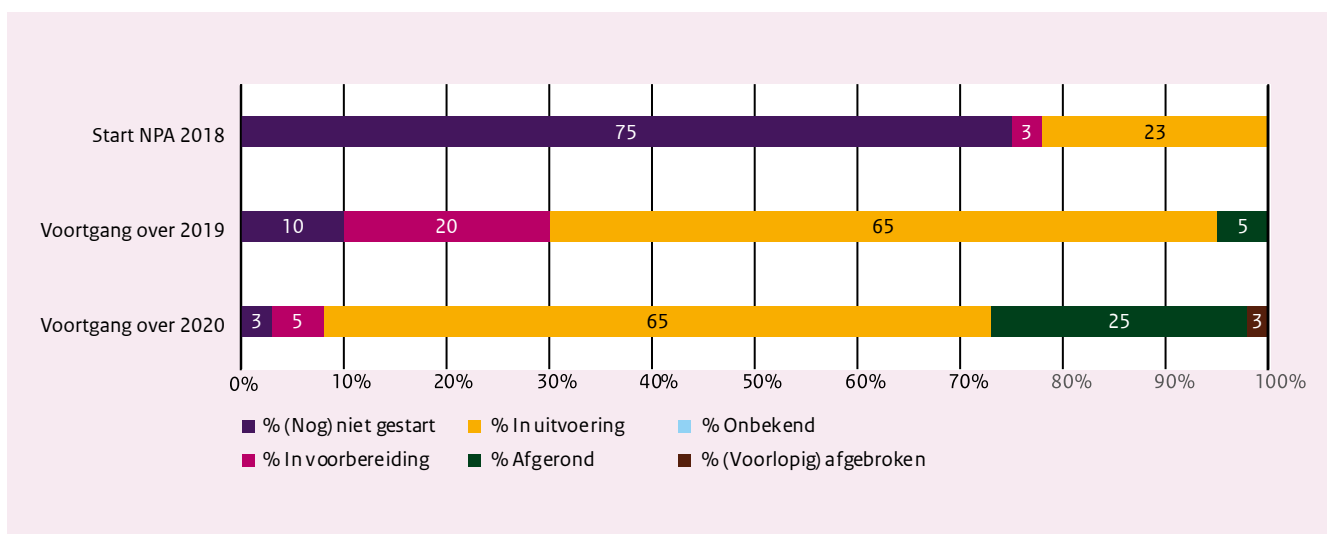

Figuur 9: Kenmerken van de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord – Problematisch alcoholgebruik

Zoals in Figuur 10 weergegeven, is bijna twee derde (65%) van de afspraken voor problematisch alcoholgebruik in uitvoering in 2020. Van de afspraken die in uitvoering zijn is voor een deel (50%) aangegeven dat deze weinig of minder voortgang hebben geboekt dan beoogd door de coronapandemie. Voor geen van de afspraken die in voortgang is, is aangegeven dat er weinig of minder voortgang geboekt is door een andere reden (dan de coronapandemie). Voor de overige afspraken die in uitvoering zijn (50%) is voortgang geboekt. Verder is één vierde (25%) van de afspraken afgerond in 2020, ten opzichte van 5% in 2019. Voor de helft (50%) van de afgeronde afspraken is aangegeven dat er een vervolgactie gestart wordt. Slechts een klein deel (3%) van de

afspraken is in 2020 (nog) niet gestart of in voorbereiding (5%). Sinds dit jaar is er ook één afspraak (voorlopig) afgebroken. Er zijn ook dit jaar geen afspraken waarvan de voortgang niet kon worden beoordeeld aan de hand van de aangeleverde voortgangsinformatie.

Alle afspraken die gericht zijn op mensen met een lagere SES en vier van de vijf afspraken gericht op mensen met een hoger opleidingsniveau zijn in uitvoering in 2020. Van de afgeronde afspraken betreft het voornamelijk afspraken gericht op de algemene bevolking. Van de dertien afspraken die een onderzoek of evaluatie betreffen zijn er inmiddels vijf afgerond. Voor drie hiervan zijn er vervolgacties gestart.

Figuur 10: Voortgang van de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord van 2018 tot en met 2020 – Problematisch alcoholgebruik

In Tabel 3 wordt een overzicht gegeven van de doelstellingen met streefjaar 2020 per thema. Van de negen doelstellingen zijn er twee doelstellingen

behaald. Zes doelstellingen zijn niet behaald en bij één doelstelling is de voortgangsinformatie niet toereikend om te bepalen of de doelstelling wel of niet behaald is.

Tabel 3 Overzicht doelstellingen met streefjaar 2020 – Problematisch alcoholgebruik

	Behaald	Net niet behaald	Niet behaald	Onbekend	Totaal
A. Alcohol en de school- en studieomgeving	1	-	1	-	2
B. Marketing van alcoholhoudende drank	-	-	1	-	1
C. Bewustwording en vroegsignalering	-	-	4	1	5
D. Een gezonde sportomgeving	-	-	-	-	-
E. Naleving en handhaving bij leeftijdsgrens en dronkenschap	1	-	-	-	1
Totaal	2	0	6	1	9

6

Discussie en conclusie

Het Nationaal Preventieakkoord (NPA) heeft gezorgd voor de totstandkoming van een groot aantal afspraken en doelstellingen, waaraan gewerkt wordt door meer dan 70 partijen. In het eerste jaar (2019) sinds het NPA is ondertekend (23 november 2018) was een substantieel deel van de afspraken nog niet opgestart of in de voorbereidende fase. In 2020 zijn vrijwel alle afspraken in uitvoering (74%, 67% in 2019) en is een klein deel inmiddels afgerond (14%, 3% in 2019). In 2020 was 1% van de afspraken nog niet gestart en 6% in voorbereiding. In 2019 was dit nog respectievelijk 6% en 16%. Voor 3% van de afspraken was de voortgang onbekend, omdat voortgangsinformatie niet aangeleverd was of niet genoeg inzicht gaf (8% in 2019). In 2020 is 3% van de afspraken (voorlopig) afgebroken. Voorbeelden van redenen die hiervoor werden gegeven waren dat het beoogde doel van de afspraak al via een andere weg was behaald, nieuwe projecten worden gestart (waardoor de oude niet worden gecontinueerd), er geen financiering was, of er verschillen waren in inzicht over de invulling van de afspraak.

In de voorgaande hoofdstukken zijn per deelakkoord (en per thema) samenvattingen van de voortgang van de vastgestelde doelstellingen weergegeven. Het overzicht van alle door de partijen aangeleverde informatie voor de startmeting (status aan het begin van het akkoord) en de voortgangsinformatie over 2019 en 2020 is online beschikbaar ([Bijlage A-voortgang roken](#); [Bijlage B-voortgang overgewicht](#); [Bijlage C-voortgang problematisch alcoholgebruik](#)).

Doelstellingen 2020

Er staan in het akkoord in totaal 39 doelstellingen met een streefjaar 2020. Hiervan zijn er dertien behaald en twee net niet behaald (binnen 5% van de streefwaarde). Er zijn achttien doelstellingen niet behaald en voor zes doelstellingen was de voortgangsinformatie niet voldoende om te kunnen bepalen of de doelstelling behaald is. De doelstellingen zijn gericht op verschillende settings en doelgroepen. Ook verschillen de doelstellingen wat betreft het ambitieniveau en de mogelijke impact die de doelstelling, via zowel het effect als het bereik, kunnen hebben op de leefstijl. De doelstellingen voor 2020 waarin wetgeving werd aangekondigd zijn allemaal behaald. Daartegenover staat dat doelstellingen die behaald moeten worden in grotere samenwerkingsverbanden, of waar veel onderdelen van elkaar afhankelijk zijn, vaker (nog) niet behaald zijn. Het kost tijd dergelijke samenwerkingsverbanden op te zetten en te laten werken. Ook heeft de coronapandemie invloed gehad op het behalen van doelstellingen (zie hieronder).

Kanttekeningen

Deze voortgangsrapportage laat per deelakkoord zien hoe de leefstijlindicators zich hebben ontwikkeld en welke voortgang er in het jaar 2020 is geboekt voor de doelstellingen en afspraken (in het NPA ook wel acties genoemd). De weergave van de voortgangsinformatie over de doelstellingen en afspraken is afhankelijk van de informatie die door de akkoordpartijen wordt

aangeleverd. Deze rapportage gaat niet in op de mogelijke impact van deze voortgang op de leefstijlmerken roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik en het behalen van de ambities. Een dergelijke impactschatting vindt plaats in 2023. Ook is het op basis van deze rapportage niet mogelijk om een inschatting te maken van de impact van het NPA op de sociaal-economische gezondheidsverschillen.

Meetbaarheid

Zoals ook in de voortgangsrapportage van 2019 is benoemd (3), bestaat het NPA uit een grote verscheidenheid aan afspraken die niet allen even meetbaar zijn. De deelakkoorden bestaan voor een aanzienlijk deel uit inspanningsverplichtingen en procesafspraken. Daarnaast is in alle deelakkoorden een gedeelte van de doelstellingen en afspraken vrijblijvend geformuleerd. In die gevallen is het onduidelijk wanneer de activiteiten behorende bij de afspraak plaats zouden vinden, door welke partij ze uitgevoerd zouden worden of wat de concrete uitkomst was. Met name voor dergelijke afspraken was de aangeleverde informatie over de voortgang van de afspraken in 2020 niet altijd cijfermatig of concreet. Concrete cijfermatige voortgangsinformatie is nodig om de voortgang en het al dan niet behalen van doelstellingen te beoordelen. Ook is deze informatie essentieel om in 2023 de impact van de doelstellingen en afspraken op het behalen van de ambities in te schatten. In 2020 is er voor een aantal afspraken betere voortgangsinformatie is aangeleverd dan voor 2018 en 2019. Zo was in 2020 voor 3% van de afspraken de voortgangsinformatie niet aangeleverd of gaf deze niet genoeg inzicht om de voortgangstatus vast te stellen. In 2019 gold dit nog voor 8% van de afspraken. Ook hebben de partijen in 2020, in vergelijking met 2019, vaker een uitvraag, enquête of monitor uitgevoerd die resulteerde in concrete, cijfermatige voortgangsinformatie. Toch was er nog voor zes doelstellingen met een streefjaar 2020 geen (cijfermatige) informatie beschikbaar om te beoordelen of de doelstelling behaald is. Ook in deze rapportage over 2020 is daarom, voor een groot deel van de afspraken en doelstellingen over de voortgang, vaak beschrijvende informatie opgenomen.

Impact coronapandemie

In 2020 heeft de coronapandemie grote impact gehad op de maatschappij. Ook de partijen aangesloten bij het NPA hebben hier op verschillende manieren hinder van ondervonden. Het onderzoeken van de invloed van de coronapandemie (of andere factoren) op de voortgang van de afspraken was geen onderdeel van dit onderzoek. Wel viel tijdens de uitvraag van de voortgang op dat diverse deelnemende partijen in bijvoorbeeld het onderwijs, de horeca en de zorg aangaven een moeilijk jaar te hebben gehad. Prioriteiten lagen regelmatig bij

(crisis)werkzaamheden in plaats van bij leefstijlpreventie. Een aantal partijen gaf aan dat hierdoor in 2020 voor een deel van de afspraken minder voortgang is geboekt dan beoogd was. Ook gaven partijen aan dat hierdoor doelstellingen (nog) niet zijn behaald.

Ook de mogelijkheid om de voortgang van afspraken en leefstijlindicatoren te meten heeft hinder ondervonden van de coronapandemie. Zo is de Monitor zwangerschap en middelengebruik uitgesteld van 2020 naar 2021. Daarnaast is in 2020 de dataverzameling voor de Gezondheidsenquête verstoord door de coronapandemie (2). Er zijn, naast negatieve effecten, ook een aantal positieve effecten van de coronapandemie genoemd. Zo heeft bijvoorbeeld het Trimbos-instituut laten zien dat via onlinebijeenkomsten een groter publiek kan worden bereikt, of dat online visitaties ook effectief kunnen zijn.

Conclusie en vooruitblik

De uitvoering van de afspraken binnen het NPA is inmiddels ruim twee jaar onderweg. Omdat het voor een groot deel van de afspraken tijd kost voordat ze een mogelijk effect laten zien, kan de voortgang over 2019 en 2020 nog moeilijk gerelateerd worden aan de ontwikkeling van de leefstijl en het al dan niet behalen van de ambities in 2040. De inschatting van de mogelijke impact van het Nationaal Preventieakkoord, die het RIVM uitvoerde in 2018, is daarom de meest recente indicatie voor het behalen van de gestelde ambities met de afspraken en doelstellingen in het akkoord (1). Er werd, op basis van de aanname dat alle doelstellingen behaald zouden worden, geschat dat de ambitie dat Nederland in 2040 minder dan 5% volwassen rokers heeft mogelijk behaald kon worden. De ambities voor overgewicht en problematisch alcoholgebruik werden met de huidige afspraken als niet haalbaar ingeschat. Nu blijkt dat bijna de helft van de doelstellingen voor 2020 (nog) niet behaald is. Dit kan mogelijk een ongunstig effect hebben op het al dan niet behalen van de ambities van 2040. Wat precies de impact zal zijn van het later behalen van de doelstellingen op het behalen van de ambities in 2040 is nu niet in te schatten. Ook is nog niet bekend wat de lange termijn effecten van de coronapandemie op de leefstijl van mensen zal zijn. Hoe dan ook zullen er, naast het alsnog behalen van de doelstellingen, aanvullende maatregelen nodig zijn om de ambities voor overgewicht, problematisch alcoholgebruik en roken onder jongeren en zwangere vrouwen te behalen. Het RIVM heeft dit voorjaar samen met experts een aantal mogelijkheden in kaart gebracht om verdere stappen naar het behalen van de ambities van het NPA te zetten (27).

7

Referenties

1. RIVM. Quickscan mogelijke impact Nationaal Preventieakkoord. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2018.
2. Smeets M, van den Brakel J. Toelichting berekening kwartaal- en jaarcijfers Gezondheidsenquête 2020 2021 <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/toelichting-berekening-kwartaal-en-jaarcijfers-gezondheidsenquête-2020?onepage=true>.
3. van Giessen A, Boer J, van Gestel I, Douma E, du Pon E, Blokstra A, et al. Voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord 2019. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2020. RIVM rapport: 2020-0104.
4. Volksgezondheidszorg.info. Trend roken volwassenen Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2021 <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/roken/cijfers-context/trends#node-trend-roken-volwassenen>.
5. Volksgezondheidszorg.info. Roken Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2021 <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/roken>.
6. Bommelé J, Hipple Walters B, Willemsen M. Smoking in the Netherlands: Key statistics for 2020: Statistics on smoking, smoking cessation and the use of electronic cigarettes in the Netherlands. Utrecht: Netherlands Expertise centre for Tobacco control; 2021.
7. Volksgezondheidszorg.info. Trend roken scholieren Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2020 <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/roken/cijfers-context/trends#node-trend-roken-scholieren>.
8. Hopman P, Croes E. Kinderen en roken. Een aantal feiten op een rij Utrecht: Nationaal Expertisecentrum Tabaksontmoediging; 2017.
9. Scheffers-van Schayck T, den Hollander W, van Belzen E, Monshouwer K, Tuithof M. Monitor Middelengebruik en Zwangerschap 2018. Middelengebruik van vrouwen en hun partners vóór, tijdens en na de zwangerschap. Utrecht: Trimbos-instituut; 2019.
10. Tuithof M, Siau R, van Dorselaer S, Monshouwer K. Factsheet Monitor Zwangerschap en Middelengebruik. Het middelengebruik van moeders en hun partner voor, tijdens en na de zwangerschap. Utrecht: Trimbos-instituut; 2017.
11. Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. Uitstalverbod supermarkten: Inspectieresultaten 2020. Utrecht: Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit; 2020.
12. Kok L, Kroon L, Meerkerk G, Nagelhout G, Smits T, Willemsen M, et al. Beperken van het aantal verkooppunten tabak: verkenning beleidsopties. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek; 2020.
13. Slot-Heijs J, Singh A, Dellas V, Huiberts I. Rookvrije onderwijsterreinen in 2020: Stand van zaken bij primair, voortgezet, middelbaar beroepsonderwijs, hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs. Utrecht: Mulier Instituut; 2021.
14. Global Network For Tobacco Free Healthcare Services. Self-audit: national/regional validation <https://www.tobaccofreehealthcare.org/self-audit/national-regional-validation>.
15. Staatvenz.nl. Overgewicht: jongeren Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2021 <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/overgewicht-jongeren>.

16. Staatvenz.nl. Overgewicht: volwassenen Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2021 <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/overgewicht-volwassenen>.
17. Volksgezondheidszorg.info. Trend voorkomen diabetes mellitus in huisartsenpraktijk Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2020 <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/diabetes-mellitus/cijfers-context/trends#!node-trend-voorkomen-diabetes-mellitus-huisartsenpraktijk>.
18. Sportenbewegenincijfers.nl. Beweegrichtlijnen. Heden, verleden en toekomst Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2021 <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/beweegrichtlijnen>.
19. Blokstra AS, M; de Hollander, EL; Schurink-van 't Klooster, TM;. Werkt de JOGG-aanpak? Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2020.
20. Kobes A, Kretschmer T, Timmerman G. Prevalence of overweight among Dutch primary school children living in JOGG and non-JOGG areas. 2021.
21. Staatvenz.nl. Alcohol: overmatig drinken Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2021 <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/alcohol-overmatig-drinken>.
22. Staatvenz.nl. Alcohol: zwaar drinken Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2021 <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/alcohol-zwaar-drinken>.
23. Volksgezondheidszorg.info. Trend alcoholgebruik scholieren Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2020 <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/alcoholgebruik/cijfers-context/trends#!node-trend-alcoholgebruik-scholieren>.
24. Schouten F, Toughof M, van Hasselt N, Voogt C. Kennismonitor Alcohol 2020. Onderzoek onder volwassenen naar kennis over alcoholische drank. Utrecht: Trimbos-instituut; 2021. AF1883.
25. Erkenning van interventies. Criteria voor gezamenlijke kwaliteitsbeoordeling 2019-2022. Kenniscentrum Sport & Bewegen, Movisie, Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, Nederlands Jeugdinstituut, RIVM, Trimbos-instituut en Vilans; 2018.
26. Harbers M, Hulshof T, Schaink R, Schrijvers C. Inventarisatie Nederlandse COVID-19 Onderzoeken: Preventie en Zorg & Brede Maatschappelijke vraagstukken. Rapportage nr. 10: leefstijl en lichamelijke gezondheid. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2021.
27. van Giessen A, Douma E, Kuijpers T, Nawijn E, van Gestel I, Pees S, et al. Inventarisatie aanvullende maatregelen Nationaal Preventieakkoord. De volgende stap richting de ambities voor 2040. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en het Milieu; 2021. RIVM rapport: 2021-0053.

Dit is een uitgave van:

**Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu**

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

Juni 2021

De zorg voor morgen begint vandaag